

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

**Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΤΙΑ
ΤΩΝ ΓΗΓΕΝΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΣΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ**

Πτυχιακή εργασία της Ευσταθίας Γκοργκούλη

Αθήνα, Φεβρουάριος 2014

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

**Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΤΙΑ
ΤΩΝ ΓΗΓΕΝΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΣΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ**

Πτυχιακή εργασία της Ευσταθίας Γκοργκούλη

**Επιβλέπων Καθηγητής
Κρητικός Γεώργιος**

Αθήνα, Φεβρουάριος 2014

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο το οποίο παρατηρείται σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας. Τις τελευταίες δεκαετίες όμως, οι παγκόσμιες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες φαίνεται να έχουν επηρεάσει το μεταναστευτικό φαινόμενο, οδηγώντας υψηλότερο αριθμό ατόμων στην αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής. Με μια τέτοια παγκόσμια κινητικότητα, οι χώρες καλούνται να υιοθετήσουν πολιτικές για τη διαχείριση του φαινομένου, μεταξύ αυτών και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κεντρική θέση σε ευρωπαϊκό επίπεδο διαδραματίζει η Ελλάδα, η οποία συνιστά κεντρική πύλη εισόδου των μεταναστών στην Ευρώπη. Πράγματι, τις τελευταίες δεκαετίες η Ελλάδα από χώρα αποστολής μεταναστών μετατράπηκε σε χώρα υποδοχής μεταναστών. Η αλλαγή αυτή υποχρέωσε την ελληνική πολιτεία να εφαρμόσει πολιτικές και μέτρα για την αντιμετώπιση καταρχήν του μεταναστευτικού φαινομένου, και ειδικότερα των παράτυπων μεταναστών. Η οικονομική κρίση όμως των τελευταίων ετών στην Ελλάδα και η συνεχιζόμενη εισροή σημαντικού αριθμού μεταναστών καθιστά τη διαχείριση, και όχι την αντιμετώπιση, του φαινομένου επιτακτική. Σημαντικό ρόλο στην πολιτική ατζέντα διαδραματίζει, μεταξύ άλλων, και η άποψη των γηγενών για τους μετανάστες αλλά και για το μεταναστευτικό φαινόμενο γενικότερα.

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η διερεύνηση της στάσης των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες, δίδοντας έμφαση στη σύγκριση με τα αποτελέσματα άλλων παρόμοιων ερευνών.

SUMMARY

Migration is a phenomenon observed throughout the history of mankind. In recent decades, however, global economic, social and political conditions seem to have affected the migratory phenomenon, leading to a higher number of people in search of a better life. With such a global mobility, the countries must adopt policies to manage this phenomenon, among them the European Union.

Greece plays a central role at European level, as is one of the main entrances of migrants in Europe. Indeed, in recent decades, Greece has been transformed from a country that had sent migrants to the past into a country that receives migrants. This change forced the Greek government to implement policies and measures to address the phenomenon of migration, particularly irregular migrants. The economic crisis of recent years in Greece though and the continuous inflow of substantial number of immigrants makes the management, and not dealing with, of the phenomenon imperative. Important role in the political agenda plays, among other things, the indigenous' attitude towards migrants but also towards the migratory phenomenon in general.

The purpose of this thesis is to investigate the attitudes of Ioannina's indigenous citizens towards immigrants, emphasizing on the comparison with the results of other similar studies.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ιδιαίτερες ευχαριστίες αποδίδονται στον Επιβλέποντα Καθηγητή κ. Κρητικό Γεώργιο για την καθοδήγηση που μου παρείχε στην εκπόνηση της πτυχιακής μου και για την άψογη συνεργασία που είχαμε. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για τη συνεχή στήριξή τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: <i>Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΩΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ</i>	12
1.1 Βασικές έννοιες	13
1.2 Θεωρίες για τη μετανάστευση	16
1.3 Αίτια μετανάστευσης	18
1.4 Συνέπειες μετανάστευσης	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: <i>ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ</i>	22
2.1 Η μεταναστευτική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση	23
2.2 Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: <i>ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ</i>	28
3.1 Τα χαρακτηριστικά των μεταναστών το 2001	29
3.2 Τα χαρακτηριστικά των μεταναστών το 2011	32
3.3 Συγκριτική παρουσίαση του προφίλ των μεταναστών	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: <i>Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ</i>	38
4.1 Τοπικός τύπος	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: <i>ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ</i>	45
5.1 Το προφίλ της περιοχής	45
5.2 Έρευνες για τη μετανάστευση στην ευρύτερη περιοχή των Ιωαννίνων ..	46
5.3 Μεθοδολογία έρευνας	48
5.4 Η ταυτότητα του δείγματος	50
5.5 Η στάση των κατοίκων της πόλης των Ιωαννίνων απέναντι στους μετανάστες: Αποτελέσματα της έρευνας.	53
5.6 Συμπεράσματα	71
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	74
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	76
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	82

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ, ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: Διεθνή στοιχεία για τη μετανάστευση

Πίνακας 2: Συμμετοχή της κάθε εθνικότητας στον συνολικό πληθυσμό των μεταναστών και ποσοστό των δύο φύλων στον πληθυσμό της εθνικότητά τους (2001)

Πίνακας 3: Κατάσταση απασχόλησης των μεταναστών (2001)

Πίνακας 4: Εκπαιδευτικό επίπεδο των μεταναστών (2001)

Πίνακας 5: Συμμετοχή της κάθε εθνικότητας στον συνολικό πληθυσμό των μεταναστών (2011)

Πίνακας 6: Συμμετοχή των μεταναστών στον πληθυσμό των περιφερειών (2011)

Πίνακας 7: Κατάσταση απασχόλησης των μεταναστών (2011)

Πίνακας 8: Εκπαιδευτικό επίπεδο των μεταναστών (2011)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1: Πυραμίδα ηλικιών ημεδαπών και αλλοδαπών, 2001

Διάγραμμα 2: Πυραμίδα ηλικιών ημεδαπών και αλλοδαπών, 2011

Διάγραμμα 3: Φύλο και ηλικιακές ομάδες

Διάγραμμα 4: Επίπεδο εκπαίδευσης

Διάγραμμα 5: Οικογενειακή κατάσταση

Διάγραμμα 6: Κατάσταση απασχόλησης

Διάγραμμα 7: Σχέσεις με μετανάστες

Διάγραμμα 8: Οι μετανάστες κάνουν τους Έλληνες πιο ανοιχτούς σε νέες ιδέες και πολιτισμούς

Διάγραμμα 9: Αρνητικές συνέπειες της μετανάστευσης

Διάγραμμα 10: Οι μετανάστες παρέχουν δεξιότητες που δεν βρίσκονται σε επάρκεια στην Ελλάδα

Διάγραμμα 11: Η αύξηση του αριθμού των μεταναστών στα Ιωάννινα οδήγησε σε αύξηση της εγκληματικότητας

Διάγραμμα 12: Οι μετανάστες συνεισφέρουν στην εγχώρια οικονομική και κοινωνική ζωή

Διάγραμμα 13: Η παρουσία κάποιων εθνικοτήτων στην Ελλάδα είναι προβληματική

Διάγραμμα 14: Εθνικότητες με προβληματική παρουσία στην Ελλάδα

Διάγραμμα 15: Πρόσληψη μετανάστη

Διάγραμμα 16: Γάμος παιδιού με μετανάστη

Διάγραμμα 17: Οι μετανάστες έχουν ενταχθεί στην ελληνική κοινωνία

Διάγραμμα 18: Λόγοι για τους οποίους δεν έχουν ενταχθεί οι μετανάστες στην ελληνική κοινωνία

Διάγραμμα 19: Οι Έλληνες πρέπει να είναι πιο ανεκτικοί με τους μετανάστες

Διάγραμμα 20: Θα πρέπει να επιτρέπεται εξ αρχής στους μετανάστες να φέρνουν την οικογένειά τους

Διάγραμμα 21: Οι μετανάστες θα πρέπει να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες απασχόλησης με τους Έλληνες

Διάγραμμα 22: Βοήθεια της πολιτείας στους μετανάστες για καλύτερη προσαρμογή

Διάγραμμα 23: Σωστή διαχείριση των αιτήσεων μετανάστευσης από την Πολιτεία
Διάγραμμα 24: Μεταβολή του αριθμού των μεταναστών στην Ελλάδα
Διάγραμμα 25: Απέλαση των αλλοδαπών χωρίς άδεια παραμονής από την Ελλάδα
Διάγραμμα 26: Οι Έλληνες είναι ρατσιστές
Διάγραμμα 27: Ρατσιστικές επιθέσεις
Διάγραμμα 28: Η άνοδος της ακροδεξιάς οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των μεταναστών
Διάγραμμα 29: Η Πολιτεία λαμβάνει επαρκή μέτρα για την προστασία των μεταναστών

ΧΑΡΤΕΣ

Χάρτης 1: Συμμετοχή των μεταναστών στον συνολικό πληθυσμό της κάθε Περιφέρειας (2001)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο απασχολεί σε έντονο βαθμό, μέχρι και σήμερα, την παγκόσμια κοινότητα. Αν και δεν είναι καινούριο φαινόμενο, ωστόσο οι τρέχουσες πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί σε παγκόσμιο επίπεδο καθιστούν τη μετανάστευση ένα φλέγον ζήτημα, καθώς ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι αναζητούν μια καινούρια πατρίδα που θα τους προσφέρει καλύτερες συνθήκες διαβίωσης.

Οι εξελίξεις αυτές έχουν εντείνει την ανησυχία της κοινής γνώμης με αποτέλεσμα να υπάρχουν πιέσεις από την κοινωνία προς τις εθνικές κυβερνήσεις για την υιοθέτηση μέτρων που θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η μεταναστευτική πολιτική αποτελεί πλέον ένα από τα βασικά θέματα στην ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ τόσο τα Κράτη-Μέλη όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν επιχειρήσει να ανταπεξέλθουν στις νέες συνθήκες με μια σειρά από πολιτικές και μέτρα τα οποία περιλαμβάνουν αυστηρότερους συνοριακούς ελέγχους, θέσπιση κανόνων για το άσυλο, ενταξιακές πολιτικές, καθώς επίσης και συνεργασία με τρίτες χώρες με στόχο τον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών.

Σε εθνικό επίπεδο, η Ελλάδα έχει βιώσει μια σημαντική αλλαγή τις τελευταίες δεκαετίες: από χώρα αποστολής έχει μετατραπεί σε χώρα υποδοχής μεταναστών. Το αξιοσημείωτο είναι ότι αν και η Ελλάδα διανύει περίοδο έντονης οικονομικής κρίσης, η μεταναστευτική ροή προς αυτήν δεν φαίνεται να μειώνεται. Αυτό προφανώς οφείλεται στη γεωγραφική της θέση που την καθιστά την κύρια πύλη εισόδου προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τουλάχιστον όσον αφορά τα ασιατικά μεταναστευτικά ρεύματα. Πράγματι, σύμφωνα με την τελευταία Απογραφή Πληθυσμού (2011), ο αριθμός των μεταναστών που βρίσκεται στην Ελλάδα φθάνει σχεδόν το ένα εκατομμύριο, ο οποίος γίνεται ακόμα υψηλότερος αν προστεθεί και ο αριθμός των παράνομων μεταναστών.

Αυτή η ύπαρξη σημαντικού αριθμού μεταναστών στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες έχει απασχολήσει έντονα την ελληνική κοινωνία, στοιχείο το οποίο αποδεικνύεται, μεταξύ άλλων, και από το γεγονός ότι οι αναφορές στους μετανάστες από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι ιδιαίτερα συχνές, αν όχι καθημερινές. Αν και τα τελευταία χρόνια φαίνεται να υπάρχει μια διαφοροποίηση στον τρόπο με τον οποίον προβάλλεται ο μετανάστης στην ελληνική κοινή γνώμη, η άνοδος της ακροδεξιάς στην πολιτική σκηνή της

χώρας φαίνεται να έχει οδηγήσει σε αύξηση των ρατσιστικών συμπεριφορών απέναντι στους μετανάστες (ή τουλάχιστον στην προβολή τους στην κοινή γνώμη). Το ερώτημα είναι κατά πόσον τέτοιες συμπεριφορές μπορούν να θεωρηθούν μεμονωμένες ή μπορεί να εκφράζουν ένα ευρύτερο κομμάτι της κοινωνίας. Στόχος της παρούσης πτυχιακής είναι η αποτύπωση της στάσης των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες, ενώ τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα είναι:

- Έχει διαφοροποιηθεί το προφίλ των μεταναστών που βρίσκονται στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία;
- Πώς προβάλλεται ο μετανάστης από τον τύπο;
- Ποια είναι η στάση¹ των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες;
- Έχει διαφοροποιηθεί η στάση των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες σε σχέση με δύο δεκαετίες πριν; Η ερευνητική υπόθεση είναι ότι η πολύχρονη συνύπαρξη μεταναστών με γηγενείς στον ίδιο χώρο και η δημιουργία κοινωνικών σχέσεων μεταξύ τους θα έχει επηρεάσει θετικά τη στάση των Γιαννιωτών απέναντί τους.

Η προστιθέμενη αξία της πτυχιακής είναι πολλαπλή: α) θα αποτυπωθεί η στάση των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες σε μια περίοδο έντονης οικονομικής κρίσης για τη χώρα, β) θα πραγματοποιηθεί σύγκριση με τα αποτελέσματα έρευνας που πραγματοποιήθηκε το 1992 στην πόλη των Ιωαννίνων και θα διαπιστωθεί κατά πόσον έχει αλλάξει ή όχι η στάση των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες διαχρονικά και γ) θα συγκριθούν τα αποτελέσματα της έρευνας με τα αποτελέσματα άλλων αντίστοιχων ερευνών.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα παρουσιασθούν οι βασικές έννοιες για τη μετανάστευση, οι θεωρίες που ερμηνεύουν το φαινόμενο της μετανάστευσης, καθώς επίσης και τα αίτια και οι συνέπειες της μετανάστευσης. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα παρουσιασθεί συνοπτικά τόσο η μεταναστευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και της Ελλάδας. Στο τρίτο κεφάλαιο θα σκιαγραφηθεί το προφίλ των μεταναστών ως προς τα βασικά τους κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά, με στόχο να διαπιστωθεί εάν έχει υπάρξει ουσιαστική διαφοροποίηση στα βασικά χαρακτηριστικά τους. Στο τέταρτο κεφάλαιο θα

¹ Με τον όρο «στάση» (attitude) εννοείται η θετική ή αρνητική τοποθέτηση ενός ατόμου πάνω σε κάποιο ζήτημα.

περιγραφεί συνοπτικά ο τρόπος με τον οποίον έχει προβληθεί στον τύπο τις τρεις τελευταίες δεκαετίες ο μετανάστης και ποιες είναι οι αλλαγές που συντελέστηκαν με το πέρασμα των χρόνων. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα Ιωάννινα με στόχο τον προσδιορισμό της στάσης των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΩΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Η μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο συνοδεύει την εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι και σήμερα. Σε ολόκληρη την πορεία της ανθρωπότητας τόσο άτομα όσο και ομάδες ανθρώπων μετακινούνταν με στόχο την εύρεση τροφής, καλύτερης γης και, φυσικά, ενός καλύτερου επιπέδου διαβίωσης. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι, διαχρονικά, τα χαρακτηριστικά των μεταναστευτικών ρευμάτων δεν είναι σταθερά. Πράγματι, ο αριθμός των μεταναστών, οι γεωγραφικές αποστάσεις που διανύουν, καθώς επίσης και η προέλευση και ο προορισμός των μεταναστών διαφοροποιούνται συνεχώς, ενώ έντονες μεταναστευτικές περίοδοι εναλλάσσονται με περιόδους χαμηλών επιπέδων μετανάστευσης.

Η ανακάλυψη του Νέου Κόσμου οδήγησε σε νέα μεταναστευτικά ρεύματα, αποτελώντας κύριο προορισμό των μεταναστών μέχρι και σήμερα, ενώ χώρες, όπως οι ΗΠΑ, δημιουργήθηκαν από μετανάστες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι τον 20^ο αιώνα περίπου 60 εκατομμύρια Ευρωπαίοι εγκαταστάθηκαν σε χώρες του Νέου Κόσμου, εκ των οποίων το 60% στις ΗΠΑ.

Τις τελευταίες δεκαετίες όμως, με την αύξηση των ανισοτήτων, της φτώχειας, της καταπίεσης αλλά και των πολιτικών και κοινωνικών αναταραχών που λαμβάνουν χώρα σε πολλά μέρη του πλανήτη, το φαινόμενο της μετανάστευσης φαίνεται να έχει ενταθεί. Πράγματι, όπως δείχνουν και τα στατιστικά στοιχεία (Πίνακας 1), ο αριθμός των μεταναστών το 2013 ανήλθε σε 231,5 εκατομμύρια, σημαντικά αυξημένος (κατά 66,6%) σε σχέση με τον αντίστοιχο αριθμό του 1990 (154,2 εκατομμύρια μετανάστες), ενώ έχει αυξηθεί η διαφορά στον αριθμό των μεταναστών μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων περιοχών (από 10,4 εκατομμύρια το 1990 σε 39,7 το 2013). Ένα σημείο το οποίο θα πρέπει να επισημανθεί είναι ότι το υψηλότερο ποσοστό μεταβολής παρουσιάζει η Βόρεια Αμερική (ο αριθμός των μεταναστών έχει σχεδόν διπλασιαστεί), ενώ η μικρότερη μεταβολή εντοπίζεται στην Αφρική (αύξηση 19,2%).

Πίνακας 1: Διεθνή στοιχεία για τη μετανάστευση

	Αριθμός μεταναστών (σε εκατ.)				Μεταβολή 1990 - 2013 (%)
	1990	2000	2010	2013	
Σύνολο	154,2	174,5	220,7	231,5	50,1
Ανεπτυγμένες περιοχές	82,3	103,4	129,7	135,6	64,8
Αναπτυσσόμενες περιοχές	71,9	71,1	91	95,9	33,4
Αφρική	15,6	15,6	17,1	18,6	19,2
Ασία	49,9	50,4	67,8	70,8	41,9
Ευρώπη	49	56,2	69,2	72,4	47,8
Λατινική Αμερική και Καραϊβική	7,1	6,5	8,1	8,5	19,7
Βόρεια Αμερική	27,8	40,4	51,2	53,1	91,0
Ωκεανία	4,7	5,4	7,3	7,9	68,1

Πηγή: United Nations, *International Migration Report 2013*, σελ. 1.

Πέρα όμως από τα χαρακτηριστικά και το μέγεθος των μεταναστευτικών ρευμάτων που έχουν καταγραφεί στην ανθρώπινη ιστορία, εκείνο που ενδεχομένως έχει μεγαλύτερη σημασία είναι οι λόγοι που οδηγούν στη μετανάστευση, καθώς και οι συνέπειες που αυτή έχει, τόσο στις χώρες αποστολής όσο και στις χώρες υποδοχής των μεταναστών.

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιασθούν οι βασικές έννοιες για τη μετανάστευση, οι θεωρίες που ερμηνεύουν το φαινόμενο της μετανάστευσης, καθώς επίσης και τα αίτια και οι συνέπειες της μετανάστευσης.

1.1 Βασικές έννοιες

Η μετανάστευση είναι μια έννοια, η οποία δεν είναι εύκολο να ορισθεί και ο λόγος είναι ότι πρόκειται για ένα δυναμικό και όχι στατικό φαινόμενο, το οποίο αφενός μεν διαφοροποιείται συνεχώς και αφετέρου καθορίζεται και επηρεάζεται από ποικίλους κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες. Σύμφωνα με τον Τσαούση, «μετανάστευση είναι η μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου» (Τσαούσης 1999, σελ. 119) και μπορεί να διακριθεί σε διάφορες κατηγορίες (Τσαούσης 1999, σελ. 121) ανάλογα με το κριτήριο που θα χρησιμοποιηθεί κάθε φορά. Ειδικότερα:

- με βάση το κριτήριο του *κράτους*, η μετανάστευση διακρίνεται σε εξωτερική ή διεθνής (η μετακίνηση από μια χώρα σε μια άλλη) και εσωτερική (μετακίνηση εντός των ορίων της χώρας). Σε αυτήν την κατηγορία θα πρέπει να επισημάνουμε

δύο φαινόμενα εισροής προς μια δεδομένη χώρα: την παλιννόστηση (αφορά μεμονωμένες και κατά κύριο λόγο εκούσιες μετακινήσεις ατόμων που επιστρέφουν στη χώρα τους) και τον επαναπατρισμό (αφορά την ομαδική ή και μαζική μετακίνηση ατόμων η οποία είναι οργανωμένη από δημόσιες αρχές). Και στις δύο περιπτώσεις, τα άτομα που επιστρέφουν ανήκουν στην ίδια εθνότητα ή φυλή που ανήκει και ο πληθυσμός που βρίσκεται εγκατεστημένος στην εν λόγω χώρα.

- με βάση το κριτήριο της *διάρκειας παραμονής*, η μετανάστευση διακρίνεται σε βραχυπρόθεσμη (αφορά στη μετακίνηση κάποιου ατόμου σε μια άλλη χώρα για διάστημα τουλάχιστον 3 μηνών και όχι παραπάνω από 12 μήνες) και μακροπρόθεσμη (η μετακίνηση ενός ατόμου σε μια άλλη χώρα για διάστημα τουλάχιστον 1 έτους).
- με βάση το κριτήριο της *μεταβολής ή μη των τρόπων ζωής*, η μετανάστευση διακρίνεται σε συντηρητική (για παράδειγμα η μετακίνηση νομαδικών πληθυσμών) και καινοτόμος (η μετακίνηση η οποία προκαλεί μεταβολή του τρόπου ζωής των ατόμων).
- με βάση το κριτήριο του *βαθμού εξάρτησης από τη φύση*, η μετανάστευση διακρίνεται σε αρχαϊκή (η μετακίνηση λόγω εξάντλησης των φυσικών πόρων) και σύγχρονη (η μετακίνηση λόγω οικονομικών αιτιών).
- με βάση το κριτήριο του *βαθμού και του είδους εξάρτησης από την χώρα προέλευσης*, διακρίνεται η παροικία (χαρακτηριστικό στοιχείο είναι η έντονη συναισθηματική και κοινωνική εξάρτηση από τη χώρα προέλευσης) και η αποικία (χαρακτηριστικό στοιχείο πέραν της συναισθηματικής και κοινωνικής εξάρτησης είναι και η διοικητική εξάρτηση).
- με βάση το κριτήριο του *μεγέθους* του μετακινούμενου πληθυσμού, διακρίνεται η ανεξάρτητη (ατομική ή ομαδική μετακίνηση) και η μαζική (μετακίνηση κατά μάζες).
- Με βάση το κριτήριο της *πρόθεσης*, η μετανάστευση διακρίνεται σε εκούσια (η μετακίνηση ως αποτέλεσμα ελεύθερης απόφασης), σε αναγκαστική (προκαλείται από δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης που έχουν δημιουργηθεί συνειδητά) και σε

βίαση (η μετακίνηση επιβάλλεται συνήθως από δημόσιες αρχές και δεν υπάρχουν περιθώρια αντίδρασης στον μετακινούμενο πληθυσμό).

Λαμβάνοντας υπόψη τη δυσκολία ορισμού της μετανάστευσης, γίνεται εύκολα αντιληπτό γιατί δεν υπάρχει και κάποιος κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας «μετανάστης». Αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι ο τρόπος με τον οποίον ορίζεται ο μετανάστης προσδιορίζει τόσο τα στατιστικά στοιχεία της μετανάστευσης, όσο και την ανάλυση που προκύπτει από την ανάλυση των εν λόγω στοιχείων. Το τελευταίο με τη σειρά του, όπως γίνεται αντιληπτό, θέτει και το πλαίσιο τόσο των μεταναστευτικών πολιτικών όσο και της δημόσιας συζήτησης για τη μετανάστευση (Anderson B. κ.α. 2013, σελ. 5).

Ο όρος «μετανάστης» αναφέρεται στα άτομα που αποφασίζουν ελεύθερα, χωρίς την παρέμβαση εξωγενών παραγόντων, να μεταναστεύσουν προς άλλη χώρα ή περιοχή για τη βελτίωση των υλικών ή κοινωνικών τους συνθηκών, καθώς επίσης και για τη βελτίωση της προοπτικής τους. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ορίζει τον μετανάστη ως το άτομο που διαμένει σε μια ξένη χώρα για περισσότερο από ένα χρόνο, ανεξάρτητα από τις αιτίες, αν πραγματοποιείται εκούσια ή ακούσια, και τα μέσα, αν είναι τυπική ή παράτυπη, που χρησιμοποιούνται για τη μετανάστευση. Με δεδομένο τον παραπάνω ορισμό εκείνος που ταξιδεύει για μικρότερη περίοδο (για παράδειγμα ο τουρίστας ή ο επιχειρηματίας) δεν θα πρέπει να θεωρείται μετανάστης. Παρ' όλα αυτά πρέπει να επισημανθεί ότι περιλαμβάνει ορισμένα είδη μετανάστευσης μικρότερης διάρκειας, όπως είναι οι εποχιακοί εργαζόμενοι στον γεωργικό τομέα.

Σύμφωνα με το Διεθνή Οργανισμό για τη Μετανάστευση (International Organization for Migration), *οικονομικός μετανάστης* θεωρείται «το άτομο που φεύγει από τον τόπο συνήθους κατοικίας του για να εγκατασταθεί εκτός της χώρας του ή της καταγωγής του προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα του ή της ζωής». *Παράνομος (παράτυπος) μετανάστης* θεωρείται το άτομο το οποίο δεν έχει νομικό δικαίωμα παραμονής ή εγκατάστασης σε μια χώρα, είτε γιατί εισήλθε παράνομα στη χώρα, είτε γιατί έληξε η άδεια παραμονής του σε αυτή τη χώρα. *Πρόσφυγας* θεωρείται το άτομο στο οποίο χορηγείται το καθεστώς του πρόσφυγα, είτε κατά τη στιγμή της εισόδου ή πριν από την είσοδο στη χώρα (United Nations 1998, σελ. 95). *Αιτούντες άσυλο* είναι τα άτομα που υποβάλουν αίτηση για άσυλο σε μια χώρα πέραν της δικιάς τους. Παραμένουν στην κατάσταση των αιτούντων άσυλο μέχρι να εκδικασθεί η περίπτωση τους και να εκδοθεί η σχετική

απόφαση. *Ξένοι εργαζόμενοι* θεωρούνται οι μετανάστες που εργάζονται, σε εποχιακή βάση, στον αγροτικό ή τουριστικό τομέα με άδεια εργασίας.

1.2 Θεωρίες για τη μετανάστευση

Η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο το οποίο έχει απασχολήσει έντονα την επιστημονική κοινότητα. Τόσο το εύρος όσο και η πολυπλοκότητα του φαινομένου συνέβαλε στο να διατυπωθεί μια σειρά θεωριών και προσεγγίσεων για το εν λόγω ζήτημα, οι οποίες στηρίζονται τόσο στις αιτίες όσο και στις επιπτώσεις της μετανάστευσης.

Οι νεοκλασικές θεωρίες (Χλέτσος Μ. κ.α. 2005, σελ. 11) στηρίζονται στην οικονομική θεωρία της προσφοράς και της ζήτησης και στην παραδοχή ότι κάθε άτομο γνωρίζει τέλεια τόσο τη λειτουργία και τις διαδικασίες της αγοράς εργασίας, όσο και τα οικονομικά χαρακτηριστικά των άλλων περιοχών. Η επιλογή του μετανάστη προσδιορίζεται από τις μισθολογικές διαφορές των περιοχών-χωρών και, ως ορθολογικό ον, αποφασίζει να μετακινηθεί σε άλλη περιοχή βάσει της αρχής της μεγιστοποίησης των ατομικών και οικονομικών του συμφερόντων.

Η μαρξιστική θεωρία προσλαμβάνει τη μετανάστευση ως φαινόμενο το οποίο είναι συνδεδεμένο με την άνιση οικονομική ανάπτυξη των χωρών, η οποία είναι απόρροια της λειτουργίας του καπιταλιστικού συστήματος. Βασικό στοιχείο της εν λόγω ανάλυσης συνιστά η πλεονάζουσα εργασία, η ύπαρξη της οποίας είναι καθοριστικής σημασίας για τη λειτουργία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Ο πληθυσμός αυτός μετακινείται και συγκεντρώνεται στις περιοχές όπου υπάρχει εργασία, δεχόμενος «χαμηλές αποδοχές, υποβαθμισμένες συνθήκες διαβίωσης και ανώτατο όριο χρόνου εργασίας» (Χαλιάπα Α. 2009, σελ. 89).

Οι θεωρίες μέσου επιπέδου (Χλέτσος Μ. κ.α. 2005, σελ. 11) στηρίζονται στις δύο παραπάνω θεωρητικές προσεγγίσεις θέτοντας στο επίκεντρο της ανάλυσής τους το νοικοκυριό ως μονάδα ανάλυσης. Η μετανάστευση πρέπει να αναλύεται με βάση το νοικοκυριό, καθώς αυτό λαμβάνει αποφάσεις με σκοπό τη συντήρηση και επιβίωση των μελών του. Δεν θα πρέπει να αποκλείεται συνεπώς η πιθανότητα το νοικοκυριό να πάρει μια απόφαση να μεταναστεύσει (είτε ολόκληρη η οικογένεια είτε κάποιο μέλος του) στη βάση αυτού του πλαισίου.

Η θεωρία της δυαδικής αγοράς εργασίας υποστηρίζει ότι η διεθνής μετανάστευση προκαλείται από μια μόνιμη ζήτηση για μετανάστες εργάτες, η οποία είναι έμφυτη στην οικονομική δομή των ανεπτυγμένων χωρών (Καραμανλή Θ. 2008, σελ. 30). Η αγορά εργασίας διακρίνεται σε δύο τομείς: α) τον κεντρικό τομέα στον οποίον απασχολούνται οι γηγενείς (χαρακτηρίζεται από υψηλές αμοιβές, καλές συνθήκες εργασίας και την ύπαρξη δικαιωμάτων για τους εργαζόμενους) και β) τον περιφερειακό τομέα (χαρακτηρίζεται από χαμηλούς μισθούς, ανύπαρκτα εργασιακά δικαιώματα, εργασιακή ανασφάλεια) (Χαλιάπα Α. 2009, σελ. 89).

Είναι γεγονός όμως ότι οι παραπάνω θεωρίες στηρίζονται σε μια οικονομική προσέγγιση και ερμηνεία της μετανάστευσης, παραβλέποντας πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες που επηρεάζουν επίσης το φαινόμενο. Αυτό το κενό καλύπτουν οι κοινωνιολογικές θεωρίες της μετανάστευσης, οι οποίες εστιάζουν «στη γνώση των ευκαιριών που προσφέρονται σε άλλες κοινωνίες, καθώς και στην πληροφόρηση του μετανάστη για τη δυνατότητα εξεύρεσης εργασίας σε αυτές» (Χαλιάπα Α. 2009, σελ. 89).

Η θεωρία των παραγόντων έλξης-απώθησης στηρίζεται στους παράγοντες έλξης – απώθησης, οι οποίοι διαμορφώνονται στις χώρες αποστολής και στις χώρες υποδοχής των μεταναστών. Οι παράγοντες απώθησης εντοπίζονται στη χώρα αποστολής των μεταναστών και είναι αυτοί που προκαλούν τη μετανάστευση. Περιλαμβάνουν την έλλειψη οικονομικών ευκαιριών, θρησκευτικές ή πολιτικές διώξεις, επικίνδυνες περιβαλλοντικές συνθήκες κτλ. Αντίθετα, οι παράγοντες έλξης εντοπίζονται στη χώρα υποδοχής των μεταναστών και περιλαμβάνουν τη διαθεσιμότητα εργασίας, πολιτικές ή θρησκευτικές ελευθερίες, οι καλές περιβαλλοντικές συνθήκες, κτλ. Για να πραγματοποιηθεί η μετανάστευση θα πρέπει αφενός μεν να υπάρχει ο παράγοντας που ωθεί κάποιον στη μετανάστευση και αφετέρου, ταυτόχρονα, ένας παράγοντας έλξης στη χώρα προορισμού. Γίνεται αντιληπτό λοιπόν ότι οι παράγοντες αυτοί δρουν συμπληρωματικά. Βέβαια, οι μεταναστευτικές κινήσεις δεν γίνονται χωρίς εμποδία. Τα εμποδία αυτά μπορεί να είναι φυσικά (για παράδειγμα να υπάρχει μεγάλη απόσταση ανάμεσα στις δύο χώρες) ή άλλης κατηγορίας, όπως για παράδειγμα η ύπαρξη αυστηρών μεταναστευτικών νόμων (Lee E.S. 1999, σελ. 51). Πάντως, το μέγεθος της μετανάστευσης από μία χώρα σε μία άλλη είναι άμεσα συνδεδεμένη όχι μόνο με την απόσταση ανάμεσα στις δύο χώρες και του πληθυσμού σε αυτές, αλλά και του αριθμού των ευκαιριών ή των εμποδίων μεταξύ των δύο χωρών.

Η θεωρία των παγκόσμιων συστημάτων [(Wallenstein,1974), Συκάς Θ. (2008), σελ.20] υποστηρίζει ότι η παγκόσμια οικονομία ελέγχεται από έναν μικρό αριθμό αστικών κέντρων στα οποία συσσωρεύεται σημαντικό μέρος του παγκόσμιου πλούτου (Χαλιάπα Α. 2009, σελ. 92-93). Η ανάγκη παροχής υπηρεσιών από ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό είναι μεγάλη και κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται οι μεταναστευτικές ροές προς τις εν λόγω περιοχές. Συνεπώς, η μετανάστευση αποτελεί ένα μέσο μεταφοράς φθηνού εργατικού δυναμικού υπέρ του κεφαλαίου. Κατ' αυτόν τον τρόπο διαγωνίζεται η άνιση ανάπτυξη και η εκμετάλλευση των φτωχών από τους πλούσιους.

Τέλος, η θεωρία των δικτύων υποστηρίζει ότι δεσμοί συγγένειας, φιλίες αλλά και η κοινή καταγωγή δημιουργούν διεθνή δίκτυα, τα οποία αυξάνουν την πιθανότητα της μετακίνησης σε άλλη χώρα (Χαλιάπα Α. 2009, σελ. 93). Ο λόγος είναι ότι με αυτόν τον τρόπο μειώνονται οι κίνδυνοι αλλά και το κόστος που συνεπάγεται η μετανάστευση, μεγιστοποιώντας τα αναμενόμενα κέρδη (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007, σελ. 145).

1.3 Αίτια μετανάστευσης

Η μετανάστευση, ως παλιό φαινόμενο, έχει αποτελέσει σημαντικό θέμα έρευνας και διαλόγου στην επιστημονική κοινότητα. Ο πρώτος που επιχείρησε να ερμηνεύσει το φαινόμενο ήταν ο Ravenstein (1889) (Χλέτσος Μ.,2005,ΙΜΕΠΟ,σελ.12) εστιάζοντας σε παράγοντες όπως ο υπερπληθυσμός, το δυσμενές νομικό πλαίσιο, η υψηλή φορολογία και το αρνητικό κοινωνικό περιβάλλον, θέτοντας στο επίκεντρο της μεταναστευτικής απόφασης τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και του βιοτικού επιπέδου. Πράγματι, όπως συμπεραίνεται και από την έρευνα των Vogler & Rotte (Vogler & Rotte 1999, σελ. 25), το κυριότερο κίνητρο μετανάστευσης αποτελούν οι οικονομικοί λόγοι. Οι δύσκολες οικονομικές συνθήκες στη χώρα τους, η έλλειψη θέσεων εργασίας και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο οδηγούν τα άτομα στη μετανάστευση, με στόχο την αναζήτηση μιας καλύτερης προοπτικής. Οι διαφορές στους μισθούς ανάμεσα στη χώρα προέλευσης και τη χώρα προορισμού επηρεάζουν θετικά τη μετανάστευση (Χλέτσος Μ. κ.α. 2005, σελ. 13). Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει τη μετανάστευση είναι ο «χρόνος αναζήτησης εργασίας». Σύμφωνα με τον Stiglitz (Χλέτσος Μ. κ.α. 2005, σελ. 13) όσο αυξάνεται ο χρόνος αναζήτησης εργασίας στην χώρα προορισμού, τόσο μειώνεται η πιθανότητα για μετανάστευση.

Παράλληλα, βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της μετανάστευσης θεωρούνται και οι κοινωνικές, πολιτικές και θρησκευτικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα προέλευσης των μεταναστών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μετανάστευση των Αλβανών στην Ελλάδα. Μετά την κατάρρευση του πολιτικού συστήματος στην Αλβανία, πραγματοποιήθηκε μαζική μετανάστευση προς την Ελλάδα με κύριο σκοπό την εξεύρεση εργασίας. Βέβαια σε αυτό συνέβαλε και η γειτνίαση των δύο χωρών. Είναι γεγονός ότι η γεωγραφική απόσταση ανάμεσα στη χώρα προορισμού και στη χώρα προέλευσης επηρεάζει σημαντικά τη μετανάστευση. Ειδικότερα, όσο μειώνεται η απόσταση αυξάνονται οι πιθανότητες για μετανάστευση.

Τέλος, σημαντικός παράγοντας φαίνεται ότι συνιστά και το δημογραφικό προφίλ των μεταναστών. Σύμφωνα με τον Borjas (1996) (Χλέτσος Μ., 2005, ΙΜΕΠΟ, σελ. 13) τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων επηρεάζουν τη μετανάστευση με τους νέους και μορφωμένους να εμφανίζουν υψηλότερες πιθανότητες μετανάστευσης.

1.4 Συνέπειες μετανάστευσης

Η μετανάστευση, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, επηρεάζει σημαντικά τόσο τις χώρες αποστολής όσο και τις χώρες υποδοχής των μεταναστών. Ένα από τα ζητήματα που ανακύπτουν βέβαια είναι πως μπορεί να υπολογισθεί η επίπτωση της μετανάστευσης στη χώρα υποδοχής, καθώς η ύπαρξη σημαντικού αριθμού μεταναστών χωρίς άδεια παραμονής στη χώρα, καθιστά δύσκολη και προβληματική την εκτίμηση των καθαρών επιπτώσεων της μετανάστευσης (Κασίμης Χ. κ.α. 2002, σελ. 31).

Όσον αφορά τις χώρες αποστολής, αξίζει να σημειωθεί ότι η μετανάστευση συνεπάγεται απώλεια εσόδων από την φορολογία, ενώ δεν υπάρχει ανταποδοτικότητα στις δαπάνες στις οποίες προέβη η πολιτεία για την εκπαίδευση και την κατάρτιση του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Η μετακίνηση ωστόσο μέρους του πληθυσμού, έχει θετικό αντίκτυπο στην προσφορά εργασίας, οδηγώντας σε αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης καθώς και σε αύξηση των μισθών.

Ένα σημείο το οποίο επίσης πρέπει να τονισθεί είναι ότι η μετανάστευση μέρους του ειδικευμένου προσωπικού μιας χώρας έχει αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο στην παραγωγική της ικανότητα αλλά και στις δημογραφικές εξελίξεις σε αυτήν, καθώς η πλειοψηφία αυτού του ειδικευμένου προσωπικού είναι συνήθως άτομα νέας ηλικίας.

Αποτέλεσμα της μετανάστευσης είναι να απολέσει η χώρα μέρος των παραγωγικών της τάξεων, με άμεσο αντίκτυπο (μείωση) στη γεννητικότητα και στη γαμηλιότητα, καθώς επίσης και στη γήρανση του πληθυσμού (αύξηση). Τέλος, επισημαίνεται η μείωση των ασφαλιστικών εισφορών (εφόσον μέρος του εργατικού δυναμικού μεταναστεύει) με αρνητικές επιπτώσεις συνολικά τόσο στο ασφαλιστικό σύστημα, όσο και στο σύστημα πρόνοιας.

Όσον αφορά τη χώρα υποδοχής των μεταναστών, παρατηρείται αύξηση του ανειδίκευτου ή ειδικευμένου εργατικού δυναμικού της «ανέξοδα», χωρίς δηλαδή να έχει επενδύσει πόρους στην εκπαίδευση του εν λόγω πληθυσμού. Το μεταναστευτικό φαινόμενο φαίνεται να λειτουργεί υπέρ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων καθώς αυτές προσλαμβάνουν «φθηνό» συνήθως εργατικό δυναμικό με αποτέλεσμα να μειώνεται το κόστος παραγωγής τους. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να είναι σε θέση να μειώσουν τις τιμές των προϊόντων τους και να γίνουν πιο ανταγωνιστικές, συμβάλλοντας γενικότερα στην αύξηση του ΑΕΠ και στην πτώση του πληθωρισμού (Χλέτσος Μ. 2005, σελ. 72).

Είναι ευρέως διαδεδομένη η άποψη ότι οι μετανάστες ευθύνονται για την αύξηση της ανεργίας των γηγενών, καθώς λόγω των χαμηλών μισθών αναλαμβάνουν θέσεις εργασίας οι οποίες θα μπορούσαν να καλυφθούν από γηγενείς. Αυτό που φαίνεται ότι ισχύει ωστόσο είναι ότι οι μετανάστες δεν αυξάνουν την ανεργία των γηγενών αλλά καλύπτουν κυρίως τα κενά της παραγωγικής διαδικασίας. Αυτό γίνεται εμφανές από το γεγονός ότι απασχολούνται κυρίως σε εργασίες οι οποίες χαρακτηρίζονται από κακές συνθήκες εργασίας, χαμηλούς μισθούς και είναι χαμηλού κοινωνικού κύρους. Τα στοιχεία αυτά είναι που οδηγούν τους γηγενείς να απορρίπτουν τις εν λόγω θέσεις εργασίας, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται κενά στην παραγωγική διαδικασία τα οποία καλύπτουν εντέλει οι μετανάστες. Κατ' αυτόν τον τρόπο γίνεται εφικτή η αύξηση της παραγωγής, αύξηση των επενδυτικών ευκαιριών και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (Κόντης Α., 1998, σελ. 509-530).

Όμως, εκτός από εργατικό δυναμικό οι μετανάστες είναι και καταναλωτές (Ναζάκης Χ., κ.α. 2003, σελ. 27). Πράγματι, μέρος του εισοδήματός τους δαπνάζεται στην τοπική οικονομία με στόχο την κάλυψη των βασικών τους αναγκών. Ταυτόχρονα, πληρώνουν φόρους ενώ συμβάλλουν και στην αύξηση της ζήτησης δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών. Επίσης, χρησιμοποιούν το εγχώριο τραπεζικό σύστημα είτε για αποταμιεύσεις, είτε για την αποστολή εμβασμάτων σε συγγενικά πρόσωπα στη χώρα τους. Ορισμένοι ερευνητές (Fix

M. & Passel S. J. 1994, σελ. 57) υποστηρίζουν ότι πράγματι οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στα δημόσια οικονομικά της χώρας υποδοχής είναι συνολικά θετικές. Υπάρχει βέβαια και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία οι μετανάστες ασκούν αρνητική επίδραση στα δημόσια οικονομικά καθώς είτε λαμβάνουν κατά μέσο όρο σχετικά χαμηλούς μισθούς, είτε δουλεύουν στην παραοικονομία και κατά συνέπεια πληρώνουν χαμηλούς φόρους ή καθόλου, παρόλο που είναι δέκτες των δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών.

Ως προς τις κοινωνικές και πολιτισμικές επιπτώσεις, πρέπει να επισημανθεί ότι οι μετανάστες φέρνουν μαζί τους ήθη, έθιμα και πεποιθήσεις για τα διάφορα κοινωνικά θέματα, στοιχεία τα οποία έχουν επιπτώσεις τόσο στην κοινωνία στην οποία εντάσσονται όσο και στη δικιά τους προσαρμογή σε αυτήν. Η διαφορετικότητα αυτή όμως μπορεί να οδηγήσει και προς τις δύο κατευθύνσεις: είτε σε μια ειρηνική και δημιουργική συνύπαρξη, είτε σε αντιδράσεις και εντάσεις. Οι εντάσεις αυτές οφείλονται πολλές φορές στη δυσκολία να δεχθούν οι γηγενείς την παρουσία των μεταναστών στην οικονομία ή στη καθημερινή τους ζωή. Τα ήθη, τα έθιμα και οι πεποιθήσεις των μεταναστών για τα διάφορα κοινωνικά θέματα μπορούν εύκολα να εκληφθούν ως απειλή για την πολιτιστική και κοινωνική ταυτότητα του έθνους μέσα από τις μεταβολές της εθνοτικής, πολιτιστικής, γλωσσολογικής και θρησκευτικής σύνθεσης του πληθυσμού και να συμβάλει στην εμφάνιση ρατσιστικών και ξενοφοβικών εκδηλώσεων.

Τέλος, φαίνεται ότι αποτελεί «κοινή πρακτική» οι μετανάστες να συνδέονται με την αύξηση της εγκληματικότητας. Είναι γεγονός ότι πολλοί μετανάστες, τουλάχιστον κατά το αρχικό διάστημα εγκατάστασής τους στη χώρα, ζουν κάτω από δυσμενείς συνθήκες. Σχετικές έρευνες, όμως, αποδεικνύουν ότι η εγκληματικότητα των μεταναστών πρώτης γενιάς είναι μειωμένη λόγω της ανασφάλειας και του φόβου που αισθάνονται οι μετανάστες, από μια ενδεχόμενη απέλαση τους από τη χώρα υποδοχής. Αντίθετα, η εγκληματικότητα της δεύτερης γενιάς εμφανίζεται πιο αυξημένη εξαιτίας της ελλιπούς ένταξης και της περιθωριοποίησης. Τα στατιστικά στοιχεία πάντως δείχνουν ότι η συμμετοχή μεταναστών σε αδικήματα και παράνομες πράξεις είναι πραγματική, χωρίς ωστόσο να σημαίνει ότι είναι οι αποκλειστικοί υπεύθυνοι για την αύξηση της εγκληματικότητας. Παρ' όλα αυτά, το φαινόμενο γενικεύεται με αποτέλεσμα όλοι οι μετανάστες να προβάλλονται ως «εγκληματίες» (Ανδριανόπουλος Π., 1998, σελ. 83-91).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο, το οποίο αν και είναι παλιό, φαίνεται ότι μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να απασχολεί έντονα την κοινή γνώμη. Πράγματι, σύμφωνα με έρευνα που δημοσιεύτηκε στο Ευρωβαρόμετρο (Ιούνιος 2006), η μετανάστευση είναι ένα από τα βασικά θέματα που απασχολούν τους Ευρωπαίους πολίτες, το οποίο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενώ τονίστηκε και η συμμετοχή των πολιτών στον καθορισμό της *μεταναστευτικής πολιτικής*². Το δημόσιο αυτό ενδιαφέρον βέβαια μπορεί να ερμηνευθεί εάν ληφθεί υπόψη το μέγεθος των μεταναστευτικών ρευμάτων, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια.

Αξίζει να σημειωθεί ωστόσο ότι η στάση της κοινής γνώμης απέναντι στη μετανάστευση δεν είναι ίδια στα 25 Κράτη-Μέλη (Canoy M. κ.α. 2006, σελ. 2). Σχετικές δημοσκοπήσεις έχουν συμπεράνει μεγάλες διαφορές. Παρά τις διαφορές αυτές όμως, το γενικό συμπέρασμα είναι ότι η στάση απέναντι στη μετανάστευση τείνει να είναι όλο και πιο αρνητική σε όλη την Ευρώπη. Το αίσθημα της ανασφάλειας φαίνεται να εντείνεται στην Ευρώπη, καθώς η αύξηση του παγκόσμιου οικονομικού ανταγωνισμού, μεταξύ άλλων, οδηγεί στο φόβο της απώλειας της εργασίας. Επιπρόσθετα, η δημόσια προβολή του μετανάστη ως υπαίτιου για πολλά από τα εγχώρια προβλήματα τόσο από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όσο και από πολιτικούς χώρους εντείνει την αρνητική στάση των γηγενών απέναντι στους μετανάστες, ενώ δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί και η έλλειψη αξιόπιστων και συγκρίσιμων στατιστικών στοιχείων, στοιχείο το οποίο επίσης συμβάλλει στη δημόσια σύγχυση (Canoy M. κ.α. 2006, σελ. 2).

Πέραν όμως της αυξημένης ανησυχίας της κοινής γνώμης και της αύξησης του αριθμού των μεταναστών, νόμιμων ή μη, υπάρχει άλλος ένας παράγοντας που έχει επηρεάσει τη στάση των ευρωπαϊκών κρατών απέναντι στο θέμα της μετανάστευσης και αυτό δεν είναι

² Με τον όρο **μεταναστευτική πολιτική** ορίζονται «οι ρυθμίσεις που αφορούν τη μετανάστευση και που αναλαμβάνονται από τις χώρες είτε αποστολής είτε υποδοχής» (Τζωρτζοπούλου Μ. κ.α. 2007, σελ. 7).

άλλο από τη μετατροπή πολλών χωρών από χώρες αποστολής σε χώρες υποδοχής μεταναστών. Συνέπεια των προηγούμενων είναι η μεταναστευτική πολιτική να αποτελεί πλέον ένα από τα βασικά θέματα στην ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα Κράτη-Μέλη και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν επιχειρήσει να ανταπεξέλθουν στις νέες συνθήκες με μια σειρά από πολιτικές και μέτρα τα οποία περιλαμβάνουν αυστηρότερους συνοριακούς ελέγχους, θέσπιση κανόνων για το άσυλο, ενταξιακές πολιτικές, καθώς επίσης και συνεργασία με τρίτες χώρες με στόχο τον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών.

Στην ενότητα που ακολουθεί θα παρουσιασθεί συνοπτικά τόσο η μεταναστευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και της Ελλάδας.

2.1 Η μεταναστευτική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η διαπίστωση ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να αποκτήσει μια κοινή αντιμετώπιση του φαινομένου της μετανάστευσης έγινε αντιληπτή ήδη από τη δεκαετία του '80, οπότε και άρχισε να συζητείται έντονα τόσο το ζήτημα της κυκλοφορίας των προσώπων εντός των συνόρων της, όσο και της αντιμετώπισης των μεταναστευτικών ροών από τρίτες χώρες. Η κοινή ευρωπαϊκή πολιτική μετανάστευσης περιέχει μέτρα για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης αλλά και μέτρα που στοχεύουν στη νόμιμη μετανάστευση στις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Βαρουξή Χ. κ.α. 2009, σελ. 62).

Πρώτο βήμα για την δημιουργία μιας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής απέτέλεσε η υπογραφή της Συνθήκης του Schengen (1985), αρχικά μεταξύ πέντε κρατών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που στόχο είχε τόσο τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και την ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών των Κρατών-Μελών στον Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο. Η συνθήκη υιοθετήθηκε επίσημα από την Ευρωπαϊκή Ένωση στη Σύνοδο Κορυφής του Άμστερνταμ (1997).

Παράλληλα, η Συνθήκη του Άμστερνταμ προέβλεπε ότι εντός 5 ετών από την εφαρμογή της Συνθήκης (μέχρι το Μάιο του 2004), το Συμβούλιο θα πρέπει να λάβει μέτρα που θα αφορούν στο άσυλο, στη μετανάστευση και στην πολιτική επαναπατρισμού των μεταναστών. Επιπλέον, δίνεται γενική κατεύθυνση σχετικά με τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των μειονοτικών ομάδων που διακρίνονται από πολιτιστικές, εθνοτικές ή θρησκευτικές ιδιαιτερότητες. (Τζωρτζοπούλου Μ. κ.α. 2007, σελ. 9).

Δύο χρόνια μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, στην Ειδική Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Τάμπερε (1999), τέθηκαν οι βάσεις για την ανάπτυξη μιας κοινής ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής, τα κεντρικά στοιχεία της οποίας αφορούν σε δύο άξονες: «ο πρώτος αφορά στην υιοθέτηση ενός νομοθετικού πλαισίου για τις συνθήκες εισόδου και παραμονής υπηκόων τρίτων χωρών και ο δεύτερος καθιερώνει μια διαδικασία συντονισμού μεταξύ των κρατών, έτσι ώστε να ενθαρρυνθεί η σταδιακή σύγκλιση των πολιτικών που δεν καλύπτονται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία» (Τζωρτζοπούλου Μ., κ.α. 2007, σελ. 9-10).

Έκτοτε, το ζήτημα της μετανάστευσης αποτέλεσε βασικό θέμα στην ατζέντα πολλών Ευρωπαϊκών Συμβουλίων. Ειδικότερα, στο Λάκεν (2001), υιοθετήθηκε η Έκθεση της Επιτροπής για μια «Κοινή Μεταναστευτική Πολιτική για την Παράνομη Μετανάστευση», δίδοντας έμφαση στο γεγονός ότι στη διαχείριση της μετανάστευσης θα πρέπει να συμβάλλουν και οι χώρες αποστολής των μεταναστών. Στη Σεβίλλη (2002), αποφασίστηκε ότι τα μέτρα που λαμβάνονται θα πρέπει να συμβάλλουν στην ομαλή ενταξιακή διαδικασία των νόμιμων μεταναστών και ταυτόχρονα στην αντιμετώπιση του φαινομένου της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων. Στη Θεσσαλονίκη (2003), αποφασίστηκε η σύνταξη ετήσιας έκθεσης για τη μετανάστευση στην Ευρώπη, η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει εκείνα τα στοιχεία που θα βοηθήσουν στην βελτίωση των μεταναστευτικών πολιτικών στην Ευρώπη. Επίσης, προτάθηκε η συγκρότηση της ευρωπαϊκής υπηρεσίας προστασίας των συνόρων ενώ υπογραμμίστηκε και η ανάγκη για υιοθέτηση μέτρων ενσωμάτωσης των μεταναστών στην ευρωπαϊκή κοινωνία, παρέχοντάς τους μεταξύ άλλων πρόσβαση στην αγορά εργασίας, σε υπηρεσίες υγείας και στις κοινωνικές υπηρεσίες. Στις Βρυξέλλες (2003), εγκρίθηκε πρόγραμμα μέτρων για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης στα θαλάσσια σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ καλωσορίζονται και οι προτάσεις της Επιτροπής για την εισαγωγή βιομετρικών αναγνωριστικών στοιχείων στα διαβατήρια (Council of the European Union 2004, σελ. 6). Ένα χρόνο αργότερα, το 2004, εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το πρόγραμμα της Χάγης, το οποίο εμπεριέχει, μεταξύ άλλων, τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ειδικά θέματα μεταναστευτικής πολιτικής για την πενταετία 2005-2010 (Βαρουξή Χ. κ.α. 2009, σελ. 67-68). Ειδικότερα, οι προτεραιότητες αυτές αφορούν:

- Στο σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων για όλους τους πολίτες και στην αναβάθμιση της ιθαγένειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- Στη δημιουργία κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου,
- Στη συντονισμένη διαχείριση της νόμιμης και παράνομης μετανάστευσης,
- Στην αξιοποίηση των θετικών επιπτώσεων της μετανάστευσης και της ενσωμάτωσης των μεταναστών και
- Στην ολοκληρωμένη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων.

Στα Ευρωπαϊκά Συμβούλια των επόμενων ετών τονίστηκε η ανάγκη ύπαρξης μιας κοινής συνεκτικής μεταναστευτικής πολιτικής, ενώ το 2008 εγκρίθηκε το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο το οποίο εμπεριέχει πέντε δεσμεύσεις:

- Την οργάνωση της νόμιμης μετανάστευσης,
- Την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης,
- Την ενίσχυση των εξωτερικών συνόρων,
- Τη σύσταση ενός συστήματος ασύλου και
- Τη δημιουργία μιας παγκόσμιας σύμπραξης για τη μετανάστευση και την ανάπτυξη.

Τέλος, το 2011, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε ανακοίνωσή της προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, παρουσιάζει πρωτοβουλίες που στοχεύουν στη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής. Ειδικότερα, ως προς τα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τονίζεται η ανάγκη πιο αποτελεσματικού ελέγχου, ο οποίος ωστόσο δεν θα πρέπει να παρεμποδίζει τη διέλευση των προσώπων που δικαιούνται να εισέλθουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Για την πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης, επισημαίνεται η ανάγκη εφαρμογής μιας ευρωπαϊκής πολιτικής επιστροφής (αποστολής των παράνομων μεταναστών, που δεν χρήζουν διεθνούς προστασίας, στις χώρες τους).

Παράλληλα, η Επιτροπή αναγνωρίζοντας ότι οι μετανάστες αποτελούν ανθρώπινο δυναμικό απαραίτητο για την ΕΕ, λύση για την έλλειψη εργαζομένων σε ορισμένους τομείς, αλλά και ανθρώπινο δυναμικό με υψηλό επίπεδο ειδίκευσης, προτείνει την αναγνώριση

των προσόντων τους. Για τη διευκόλυνση των διοικητικών διαδικασιών προτείνεται η ενσωμάτωση στις εθνικές νομοθεσίες της οδηγίας για την ευρωπαϊκή μπλε κάρτα που διευκολύνει την πρόσληψη προσώπων με υψηλό επίπεδο ειδίκευσης.

Για την ένταξη των μεταναστών στην ευρωπαϊκή κοινωνία κρίνεται απαραίτητη η ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων των μεταναστών και των νόμων και του πολιτισμού των χωρών υποδοχής. Για το σκοπό αυτό, το 2011 παρουσιάστηκε η Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την Ένταξη των Υπηκόων Τρίτων Χωρών.

Τέλος, προτείνεται το ζήτημα της μετανάστευσης να ενσωματωθεί στην εξωτερική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2.2 Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα

Η χώρα μας βρέθηκε μάλλον απροετοίμαστη από άποψη θεσμικού πλαισίου για να αντιμετωπίσει και να διαχειριστεί τα πολύπλοκα ζητήματα της μετανάστευσης (Σαρρής Ν. 2008, σελ. 7). Μέσα σε διάστημα 20 ετών περίπου έχουν θεσπιστεί αρκετοί νόμοι και προεδρικά διατάγματα, ακολουθώντας το διαχωρισμό που κάνει και η κοινοτική μεταναστευτική πολιτική μεταξύ των νόμιμων και των παράνομων μεταναστών.

Η ελληνική πολιτεία αντέδρασε στην εισροή πληθώρας μεταναστών στις αρχές της δεκαετίας του '90 με τον νόμο 1975/91 στον οποίον ενσωματώνονταν οι νομοθετικές ρυθμίσεις για την παραμονή των αλλοδαπών στη χώρα και ο οποίος εφαρμόστηκε μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '90. Κύριος στόχος είναι η καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και η αποστολή των παράνομων μεταναστών στις χώρες τους. Η κριτική ωστόσο που δέχθηκε ως προς τα παραγόμενα αποτελέσματα, δεδομένου ότι οι απελάσεις των παράνομων μεταναστών δεν οδήγησε στη μείωση της εισροής τους στη χώρα, κατέδειξε την ανάγκη αντικατάστασής του.

Στα μέσα της δεκαετίας του '90, και ειδικότερα το 1997, εκδόθηκαν τα Προεδρικά Διατάγματα 358 και 359, ως μια απόπειρα αντιμετώπισης της παράνομης απασχόλησης των αλλοδαπών, ενώ το 2000 ψηφίστηκε ο νόμος 2790/00 που ρυθμίζει τα ζητήματα των παλιννοστούντων ομογενών από την πρώτη Σοβιετική Ένωση.

Ο νόμος 1975/91 αντικαταστάθηκε τελικά το 2001 με την εφαρμογή του νόμου 2910/01 που αφορά στην είσοδο και παραμονή των μεταναστών στην Ελλάδα. Ο νόμος αυτός, επιχείρησε να ρυθμίσει ζητήματα ένταξης των μεταναστών, όπως η έκδοση κάρτας

παραμονής και εργασίας, η επαγγελματική επιμόρφωση και η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, η είσοδος στην αγορά εργασίας η κοινωνική πολιτική και η ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα των παιδιών των μεταναστών (Σαρρής Ν. 2008, σελ. 29).

Η μεταρρύθμιση όμως του υφιστάμενου νόμου κρίθηκε και πάλι απαραίτητη, καθώς δεν κατάφερε να επιλύσει πολλές από τις ελλείψεις και τις αδυναμίες του προηγούμενου νόμου (ν. 1975/91). Το 2005, ένας νέος νόμος (ν. 3386/05) ψηφίζεται, ο οποίος θέτει το θεσμικό πλαίσιο για την «είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» και καθορίζονται εκ νέου οι όροι και οι προϋποθέσεις για τη νομιμοποίηση των παράνομων μεταναστών. Ειδικότερα, ρυθμίζονται θέματα όπως οι προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελλάδα, τα θέματα απέλασης, η κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών, ενώ δίνεται και η δυνατότητα νόμιμης τακτοποίησης της διαμονής στην Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά, το περιεχόμενο του μεταναστευτικού νόμου δεν φαίνεται να απέχει πολύ από τις προηγούμενες νομοθετικές ρυθμίσεις, καθώς και αυτός αντιμετωπίζει το μεταναστευτικό φαινόμενο κυρίως από τη σκοπιά του ελέγχου και του περιορισμού του (Τζωρτζοπούλου Μ., κ.α. 2007, σελ. 13). Πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι η ενοποίηση της άδειας (παραμονής-εργασίας) καθώς και η καθιέρωση μιας μόνο υπηρεσίας ως αρμόδια για την εξέταση και έκδοσή της απλοποίησαν τις διοικητικές διαδικασίες. Επιπλέον, ο εν λόγω νόμος προβλέπει το «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης», το οποίο «θα διευκολύνει και θα προωθεί την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τη διαφορετικότητα και την πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα» (Σαρρής Ν. 2008, σελ. 34). Στόχος της ένταξης των μεταναστών θα πρέπει να είναι η επίτευξη της ισότιμης συμμετοχής τους σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής ζωής και ταυτόχρονα η διασφάλιση του σεβασμού των ελληνικών αξιών.

Το 2007 ψηφίζεται ο νόμος 3536/2007, ο οποίος έχει ως κύριο στόχο την απλούστευση και επιτάχυνση των διαδικασιών για τη χορήγηση και ανανέωση των αδειών διαμονής και την ομαλότερη κοινωνική ένταξη των μεταναστών (Σαρρής Ν. 2008, σελ. 36).

Τρία χρόνια αργότερα, ψηφίστηκε ο νόμος 3838/2010, στον οποίον τίθενται οι προϋποθέσεις απόκτησης της Ελληνικής ιθαγένειας, ενώ την ίδια χρονιά, η Ελλάδα κατέθεσε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ένα Εθνικό Σχέδιο Δράσης για το Άσυλο και τη Διαχείριση των Μεταναστευτικών Ροών, το οποίο περιλαμβάνει τις προγραμματισμένες δράσεις της ελληνικής πολιτείας για τα θέματα του ασύλου και της μετανάστευσης.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τον Οκτώβριο 2013 τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση ο Κώδικας Μετανάστευσης, κύριο χαρακτηριστικό του οποίου είναι η εφαρμογή της Οδηγίας για τους «επί μακρόν διαμένοντες».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τις τελευταίες δεκαετίες η Ελλάδα έχει μετατραπεί από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών. Σε αυτό φαίνεται ότι έχει συντελέσει πληθώρα παραγόντων, οι κυριότεροι εκ των οποίων είναι: α) η γεωγραφική της θέση, β) η έλλειψη αξιόπιστου ελέγχου των συνόρων, γ) το μεγάλο μέγεθος της παραοικονομίας, στοιχείο το οποίο επιτρέπει στους μετανάστες να απασχοληθούν ευκολότερα καθώς δεν απαιτούνται χαρτιά, και δ) η δομή της ελληνικής οικονομίας, η οποία είναι εντάσεως εργασίας και επομένως υπάρχει έντονη ζήτηση εργατικών χεριών (για παράδειγμα στη γεωργία ή στον κατασκευαστικό τομέα).

Κομβικό έτος για τη μετανάστευση προς την Ελλάδα αποτέλεσε το 1991, οπότε και άνοιξαν τα σύνορα με την Αλβανία. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η αθρόα προσέλευση μεταναστών στην Ελλάδα και μάλιστα μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα. Παρ' όλα αυτά, αν και η ανάγκη αποτύπωσης τόσο του αριθμού των μεταναστών όσο και των χαρακτηριστικών τους αναδύθηκε πολύ γρήγορα, η στατιστική απεικόνιση τους στην Ελλάδα υπήρξε για χρόνια περιορισμένη και ελλιπής και αυτό οφείλεται σε δύο κυρίως λόγους (Χλέτσος Μ. κ.α. 2005, σελ. 20): α) η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία δεν διέθετε, τουλάχιστον τα προηγούμενα χρόνια, την κατάλληλη οργάνωση και υποδομή για ένα τέτοιο εγχείρημα και β) μεγάλο ποσοστό των μεταναστών δεν έχουν άδεια παραμονής στη χώρα.

Πρώτο εγχείρημα καταγραφής του αριθμού των μεταναστών αποτέλεσε η πρώτη διαδικασία νομιμοποίησης αυτού του πληθυσμού (Π.Δ. 358/97 και 359/97), καθώς και εκείνη που ακολούθησε τη δημοσίευση του Ν. 2910/01, οπότε έγιναν γνωστά και αρκετά από τα βασικά χαρακτηριστικά των μεταναστών (Τζωρτζοπούλου Μ. κ.α. 2008, σελ. 10). Οι μετανάστες που επιθυμούσαν να νομιμοποιηθούν υπέβαλαν τα απαραίτητα δικαιολογητικά για την απόκτηση της λευκής κάρτας και στη συνέχεια, εφόσον πληρούσαν ορισμένες προϋποθέσεις, για την απόκτηση της πράσινης κάρτας. «Ο αριθμός

των μεταναστών που υπέβαλαν αίτηση για την απόκτηση λευκής κάρτας ανέρχονταν περίπου σε 372 χιλιάδες, ενώ ο αριθμός των μεταναστών που υπέβαλαν και για την απόκτηση της πράσινης κάρτας ήταν περίπου 213 χιλιάδες» (Χλέτσος Μ. κ.α. 2005, σελ. 20). Ωστόσο, την πληρέστερη εικόνα για τα χαρακτηριστικά των μεταναστών έδωσε η Απογραφή Πληθυσμού το 2001, η οποία διενεργήθηκε από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία.

Στην ενότητα που ακολουθεί παρατίθενται ορισμένα στατιστικά στοιχεία για τους μετανάστες στην Ελλάδα, όπως αυτά προκύπτουν από την Απογραφή Πληθυσμού (2001 και 2011) αλλά και από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (α' τρίμηνο 2011), με σκοπό αφενός να αποτυπωθεί μεν το γενικό προφίλ των μεταναστών και αφετέρου να διαπιστωθεί εάν έχει υπάρξει ουσιαστική διαφοροποίηση στα βασικά χαρακτηριστικά τους.

3.1 Τα χαρακτηριστικά των μεταναστών το 2001

Σύμφωνα με την Απογραφή Πληθυσμού του 2001, ο αριθμός των μεταναστών ανήλθε σε 762.191, εκ των οποίων 415.552 είναι άνδρες και 346.639 γυναίκες. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η συμμετοχή της κάθε εθνικότητας στον πληθυσμό των μεταναστών στην Ελλάδα, τόσο συνολικά όσο και κατά φύλο.

Πίνακας 2: Συμμετοχή της κάθε εθνικότητας στον συνολικό πληθυσμό των μεταναστών και ποσοστό των δύο φύλων στον πληθυσμό της εθνικότητά τους (2001)

Χώρα υπηκοότητας	% στο σύνολο των αλλοδαπών	% στο σύνολο των ανδρών	% στο σύνολο των γυναικών	% ανδρών στο σύνολο των δύο φύλων
Αλβανία	65%	72,5%	43,7%	82,6%
Βουλγαρία	6,7%	3,9%	15,0%	42,6%
Ρουμανία	4,5%	4,2%	5,5%	69,0%
Πακιστάν	2,9%	3,9%	0,1%	99,5%
Ουκρανία	2,7%	0,7%	8,3%	19,5%
Πολωνία	2,3%	1,8%	4,0%	56,2%
Γεωργία	2,0%	1,0%	5,0%	37,0%
Ινδία	1,7%	2,3%	0,1%	98,0%
Αίγυπτος	1,7%	2,1%	0,4%	94,3%
Φιλιππίνες	1,5%	0,3%	4,7%	17,2%

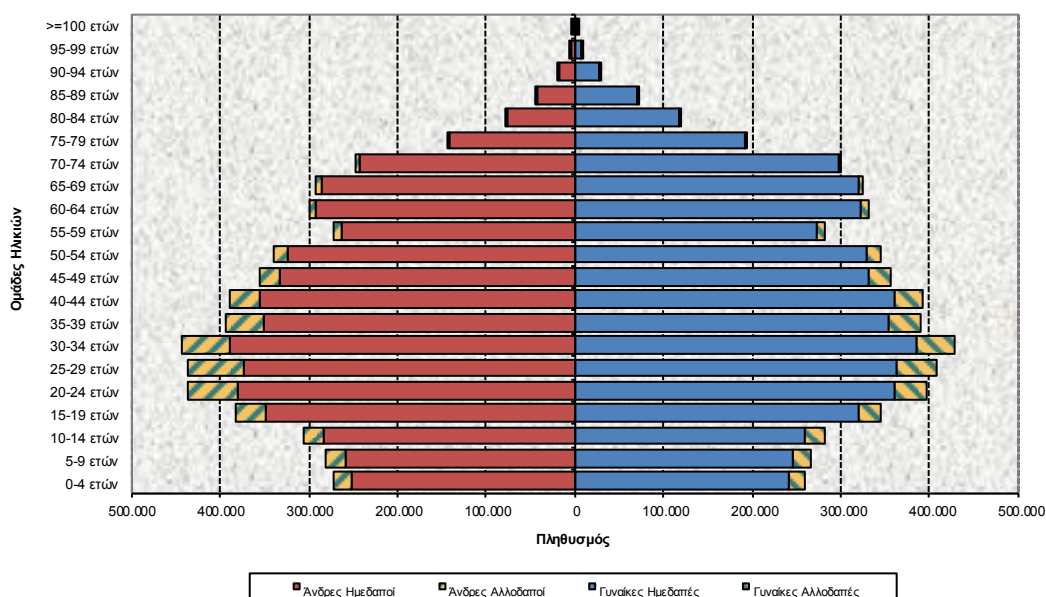
Πηγή: Καβουνίδου Τ., Αλλοδαποί που υπέβαλλαν Αίτηση για Κάρτα Προσωρινής Παραμονής, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, Αθήνα, 1999.

Όπως παρατηρείται, οι Αλβανοί συνιστούν το μεγάλο ποσοστό των μεταναστών και μάλιστα με σημαντική διαφορά από τους υπολοίπους. Αυτό βέβαια μόνο τυχαίο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί καθώς τόσο η γειτνίαση με την Αλβανία όσο και οι πολιτικές συνθήκες που επικράτησαν σε αυτήν ευνόησαν την είσοδο των Αλβανών στον ελληνικό χώρο. Ένα άλλο στοιχείο που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι οι μετανάστες πολλών εθνικοτήτων είναι κυρίως άνδρες και σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα αποτελούν σχεδόν το σύνολο του πληθυσμού της εν λόγω εθνικότητας (Πακιστάν, Ινδία, Αίγυπτος).

Η συνεισφορά των αλλοδαπών στην πυραμίδα ηλικιών της Ελλάδας

Παρατηρώντας την πυραμίδα ηλικιών (Διάγραμμα 1) που παρατίθεται παρακάτω διαπιστώνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό μεταναστών είναι ηλικίας 20-34 ετών, στοιχείο το οποίο επηρεάζει σημαντικά το μέγεθος του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας. Ταυτόχρονα, αξιοσημείωτα είναι τα εξής: α) η -έστω και μικρή- συνεισφορά τους στον νεανικό πληθυσμό (ηλικίας 0-14 ετών) η οποία είναι αποτέλεσμα όχι μόνο της γεννητικότητας του αμιγούς πληθυσμού των μεταναστών, αλλά και το αποτέλεσμα της σύναψης γάμων μεταξύ μεταναστών και Ελλήνων και β) η απουσία μεταναστών ηλικίας 65 ετών και άνω. Αυτό γίνεται εύκολα κατανοητό εάν αναλογιστούμε ότι η πλειοψηφία των αλλοδαπών συνιστά οικονομικούς μετανάστες. Δεδομένου λοιπόν ότι η μετανάστευση ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας για την εξεύρεση εργασίας είναι αρκετά δύσκολη, γίνεται εύκολα κατανοητό γιατί ο πληθυσμός των μεταναστών είναι κυρίως ηλικίας 20-34 ετών.

Διάγραμμα 1: Πυραμίδα ηλικιών ημεδαπών και αλλοδαπών, 2001

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων της Απογραφής Πληθυσμού 2001, ΕΛΣΤΑΤ.

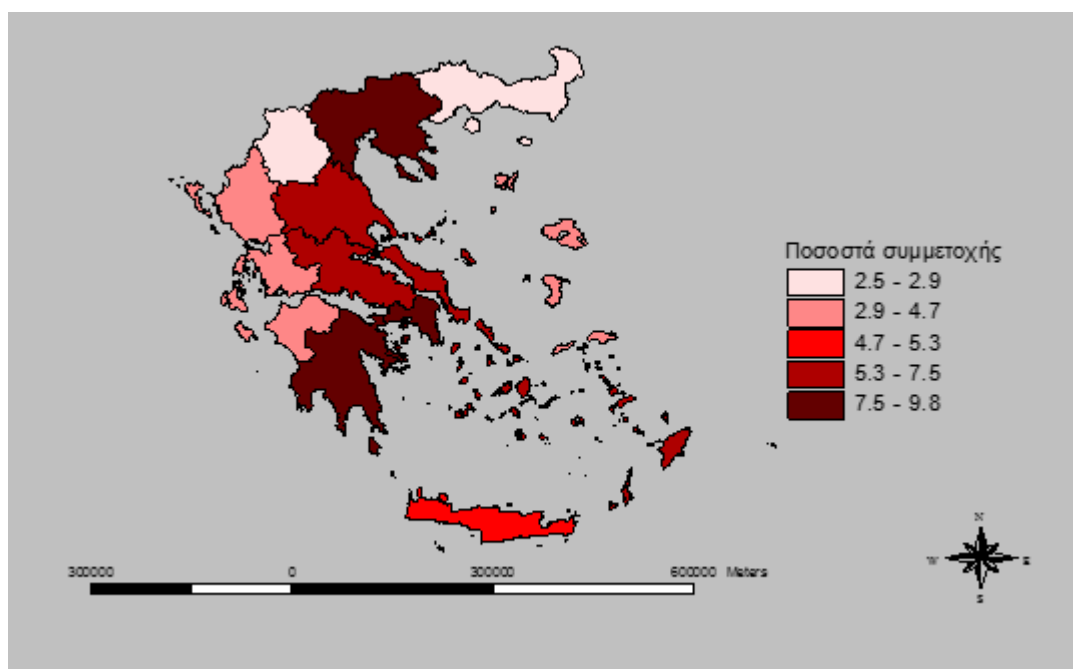
Κατανομή των μεταναστών στον χώρο

Όπως προκύπτει από τον Χάρτη που ακολουθεί, η κατανομή των μεταναστών στον χώρο ακολουθεί την αντίστοιχη κατανομή του πληθυσμού των Ελλήνων στις περιφέρειες: το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών έχει συγκεντρωθεί στις μεγάλες περιφέρειες και ειδικότερα στην Περιφέρεια Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας (61,7% του συνολικού πληθυσμού των αλλοδαπών), ενώ την μικρότερη συγκέντρωση (σε απόλυτα μεγέθη) εμφανίζουν οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και Βορείου Αιγαίου.

Επισημαίνεται ωστόσο η συμμετοχή των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό των Περιφερειών Νοτίου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων, στοιχείο που πιθανόν να συνδέεται με το φαινόμενο της εποχικής εργασίας, η οποία εμφανίζεται ιδιαίτερα έντονη στα νησιά.

Από την άλλη πλευρά, μέτρια ήταν η συμμετοχή των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό των Περιφερειών Δυτικής Ελλάδας, Ηπείρου και Θεσσαλίας.

Χάρτης 1: Συμμετοχή των μεταναστών στον συνολικό πληθυσμό της κάθε Περιφέρειας (2001)

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων της Απογραφής Πληθυσμού 2001, ΕΛΣΤΑΤ

Όσον αφορά την κατάσταση απασχόλησης των μεταναστών περίπου το 51% των μεταναστών απασχολείται (βλ. Πίνακα 3), το 5,3% είναι άνεργοι, ενώ το 40% εντάσσεται στους μη οικονομικά ενεργούς.

Πίνακας 3: Κατάσταση απασχόλησης των μεταναστών (2001)

Κατηγορίες	Απόλυτα μεγέθη	Ποσοστά (%)
Άτομα κάτω των 10 ετών	81.248	10,7%
Εργαζόμενος (-ή)	391.673	51,4%
Άνεργος/η	40.359	5,3%
Μαθητής (-τρια) / Σπουδαστής (-τρια)	85.151	11,2%
Συνταξιούχος	30.100	3,9%
Εισοδηματίας	1.476	0,2%
Οικιακά	108.259	14,2%
Άλλη περίπτωση	23.925	3,1%
Σύνολο	762.191	100%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων της Απογραφής Πληθυσμού 2001, ΕΛΣΤΑΤ

Σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης (βλ. Πίνακας 4) διαπιστώνεται ότι σχεδόν 1 στους 3 είναι απόφοιτος Λυκείου (29,2%), ενώ το 21,9% είναι απόφοιτοι Δημοτικού. Αξιοσημείωτο είναι το ποσοστό των μεταναστών που δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση (9,2%).

Πίνακας 4: Εκπαιδευτικό επίπεδο των μεταναστών (2001)

Επίπεδο εκπαίδευσης	Απόλυτα μεγέθη	Ποσοστά (%)
Διδακτορικό - Μεταπτυχιακό	4.768	0,6%
ΑΕΙ	54.929	7,2%
ΤΕΙ	15.601	2,0%
Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση	20.738	2,7%
Λύκειο	223.081	29,2%
Γυμνάσιο	128.144	16,8%
Δημοτικό	166.937	21,9%
Φοιτά στο Δημοτικό	56.707	7,4%
Λίγες τάξεις Δημοτικού	21.058	2,8%
Αναλφάβητοι	70.228	9,2%
Σύνολο	762.191	100%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων της Απογραφής Πληθυσμού 2001, ΕΛΣΤΑΤ

3.2 Τα χαρακτηριστικά των μεταναστών το 2011

Από τα στοιχεία της Απογραφής Πληθυσμού του 2011 προκύπτει ότι ο αριθμός των μεταναστών ανέρχεται σε 911.929, εκ των οποίων 466.914 είναι άνδρες και 445.015

γυναίκες. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η συμμετοχή της κάθε εθνικότητας στον πληθυσμό των μεταναστών στην Ελλάδα.

Πίνακας 5: Συμμετοχή της κάθε εθνικότητας στον συνολικό πληθυσμό των μεταναστών (2011)

Χώρα	Πληθυσμός	Συμμετοχή στον συνολικό πληθυσμό των μεταναστών
Αλβανία	480.824	52,7%
Ρουμανία	46.523	5,1%
Γεωργία	27.400	3,0%
Ηνωμένο Βασίλειο	15.386	1,7%
Πολωνία	14.145	1,6%
Ινδία	11.333	1,2%
Γερμανία	10.778	1,2%
Μολδαβία	10.391	1,1%
Βουλγαρία	75.915	8,3%
Πακιστάν	34.177	3,7%
Ουκρανία	17.006	1,9%
Κύπρος	14.446	1,6%
Ρωσική Ομοσπονδία	13.807	1,5%
Μπαγκλαντές	11.076	1,2%
Αίγυπτος	10.455	1,1%
Φιλιππίνες	9.804	1,1%
Λοιπές χώρες/αδιευκρίνιστη υπηκοότητα	108.436	11,9%
Σύνολο	911.902	100%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων της Απογραφής Πληθυσμού 2011, ΕΛΣΤΑΤ

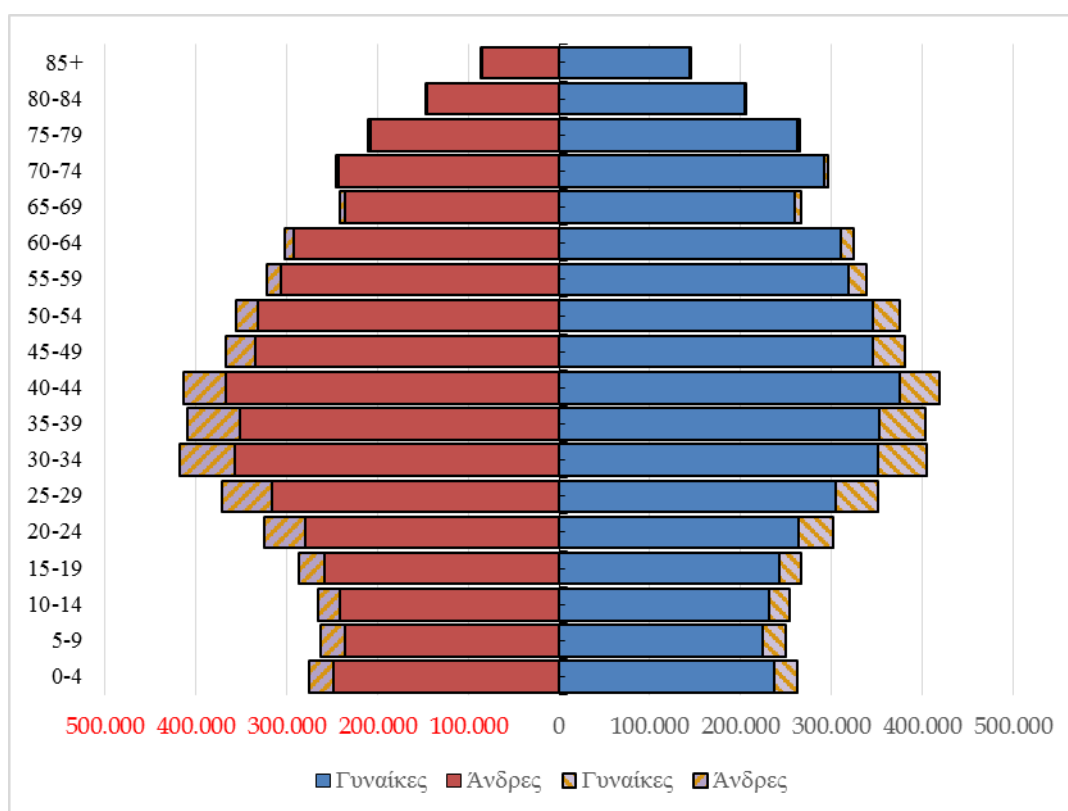
Όπως παρατηρείται, οι Αλβανοί συνιστούν την πλειοψηφία των μεταναστών (52,7%), ενώ ακολουθούν οι Βούλγαροι και οι Ρουμάνοι με πολύ μικρότερα ποσοστά (8,3% και 5,1% αντίστοιχα).

Η συνεισφορά των αλλοδαπών στην πυραμίδα ηλικιών της Ελλάδας

Από την ακόλουθη πυραμίδα ηλικιών διαπιστώνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό μεταναστών είναι ηλικίας 30-39 ετών, ενώ 1 στους 9 είναι κάτω των 15 ετών. Συμπεραίνεται λοιπόν ότι η πλειοψηφία των μεταναστών βρίσκεται σε παραγωγική ηλικία, στοιχείο το οποίο υποδηλώνει τον οικονομικό λόγο της μετανάστευσής τους.

Ταυτόχρονα, επισημαίνεται η μικρή συνεισφορά των ατόμων ηλικίας άνω των 65 στο συνολικό πληθυσμό των μεταναστών (μόλις 3,3%).

Διάγραμμα 2: Πυραμίδα ηλικιών ημεδαπών και αλλοδαπών, 2011

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων της Απογραφής Πληθυσμού 2011, ΕΛΣΤΑΤ

Κατανομή των μεταναστών στον χώρο

Τα στοιχεία του Πίνακα 6 δείχνουν ότι ο κύριος όγκος των μεταναστών (σε απόλυτα μεγέθη) συγκεντρώνεται στα μεγάλα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στις περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας. Σημειώνεται ωστόσο η συμμετοχή των μεταναστών στον πληθυσμό των περιφερειών Νοτίου Αιγαίου και Ιονίων νήσων (12,2% και 11,5% αντίστοιχα). Τη μικρότερη συγκέντρωση εμφανίζει η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (3,6%).

Πίνακας 6: Συμμετοχή των μεταναστών στον πληθυσμό των περιφερειών (2011)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Συνολικός Πληθυσμός	Μετανάστες	% του συνολικού πληθυσμού
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	608.182	21.956	3,6%
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1.881.869	116.907	6,2%
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	283.689	11.598	4,1%
ΗΠΕΙΡΟΥ	336.856	18.979	5,6%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	732.762	44.575	6,1%
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	547.390	51.538	9,4%
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	207.855	23.813	11,5%
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	679.796	41.475	6,1%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	577.903	61.902	10,7%
ΑΤΤΙΚΗΣ	3.827.624	405.772	10,6%
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	199.231	12.334	6,2%
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	308.975	37.745	12,2%
ΚΡΗΤΗΣ	623.065	63.335	10,2%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων της Απογραφής Πληθυσμού 2011, ΕΛΣΤΑΤ

Αναφορικά με την κατάσταση απασχόλησης των μεταναστών (βλ. Πίνακα 7) παρατηρείται ότι το 49% των μεταναστών απασχολείται, το 8,7% είναι άνεργοι, ενώ το 20,8% ανήκει στην κατηγορία των μη οικονομικά ενεργών.

Πίνακας 7: Κατάσταση απασχόλησης των μεταναστών (2011)

Κατηγορίες	Απόλυτα μεγέθη	Ποσοστά (%)
Εργαζόταν	388.188	49,0%
Άνεργος	68.871	8,7%
Μαθητής ή σπουδαστής	50.319	6,3%
Συνταξιούχος	13.731	1,7%
Ανίκανος για εργασία	5.360	0,7%
Οικιακά	95.883	12,1%
Υπηρετούσε τη στρατιωτική θητεία	237	0,0%
Λοιπές περιπτώσεις.	4.737	0,6%
<i>Δεν εφαρμόζεται</i>	<i>165.317</i>	<i>20,9%</i>
Σύνολο	792.645	100%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, Α' τρίμηνο 2011, ΕΛΣΤΑΤ

Τέλος, όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο των μεταναστών, επισημαίνεται ότι το 26,5% είναι απόφοιτοι Λυκείου, το 21,7% είναι απόφοιτοι γυμνασίου, ενώ το 7,3% είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Πίνακας 8: Εκπαιδευτικό επίπεδο των μεταναστών (2011)

Επίπεδο εκπαίδευσης	Απόλυτα μεγέθη	Ποσοστό (%)
Δεν πήγε σχολείο	12.216	1,5%
Δημοτικό	157.930	19,9%
Γυμνάσιο	171.792	21,7%
Λύκειο	210.076	26,5%
Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση	17.851	2,3%
ΑΕΙ	43.300	5,5%
ΤΕΙ	13.156	1,7%
Διδακτορικό	1.009	0,1%
<i>Δεν εφαρμόζεται</i>	<i>165.317</i>	<i>20,9%</i>
Σύνολο	792.645	100%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, Α' τρίμηνο 2011, ΕΛΣΤΑΤ

3.3 Συγκριτική παρουσίαση του προφίλ των μεταναστών

Από τα στατιστικά στοιχεία που παρουσιάστηκαν στις δύο προηγούμενες ενότητες διαπιστώνεται ότι μέσα σε διάστημα 10 ετών, ο αριθμός των μεταναστών έχει αυξηθεί κατά 149.738 άτομα, μια μεταβολή της τάξεως του 19,6%. Αν και η Ελλάδα διανύει περίοδο έντονης οικονομικής κρίσης, η μεταναστευτική ροή προς αυτήν δεν φαίνεται να μειώνεται. Αυτό προφανώς οφείλεται στη γεωγραφική της θέση που την καθιστά την κύρια πύλη εισόδου προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τουλάχιστον όσον αφορά τα ασιατικά μεταναστευτικά ρεύματα.

Η πλειοψηφία των μεταναστών σε ολόκληρη την εξεταζόμενη περίοδο είναι οι Αλβανοί, αποτελώντας πάνω από το 50% του συνολικού αριθμού των μεταναστών. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι το 2011 έχει μειωθεί ο αριθμός τους σε σχέση με το 2001 κατά 12 περίπου ποσοστιαίες μονάδες. Πράγματι, σημαντικός αριθμός Αλβανών, λόγω της οικονομικής κρίσης και έχοντας εργαστεί για αρκετά χρόνια στην Ελλάδα, έχει επιστρέψει τα τελευταία χρόνια στη χώρα τους. Ταυτόχρονα, αξίζει να σημειωθεί η αύξηση του αριθμού των μεταναστών από τις λοιπές βαλκανικές χώρες και κυρίως τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία.

Ως προς την ηλικία προκύπτει ότι το 2001 η πλειοψηφία των μεταναστών ήταν ηλικίας 20-34 ετών, ενώ το 2011 η πλειονότητα είναι ηλικίας 30-44 ετών. Αυτό ενδεχομένως σημαίνει ότι οι μετανάστες που ήρθαν στην Ελλάδα το 2001 συνεχίζουν και βρίσκονται στη χώρα και το 2011 και κατ' αυτόν τον τρόπο να ερμηνεύεται η μετατόπιση των πολυπληθέστερων ηλικιακών ομάδων κατά μία δεκαετία.

Όσον αφορά την κατάσταση απασχόλησης, παρατηρείται ότι σχεδόν οι μισοί μετανάστες είναι εργαζόμενοι τόσο το 2001 όσο και το 2011. Εκείνο που αξίζει να σημειωθεί είναι η αύξηση του ποσοστού ανεργίας κατά 3,4 ποσοστιαίες μονάδες και η ταυτόχρονη μείωση του αριθμού των μαθητών/σπουδαστών κατά 4,9 ποσοστιαίες μονάδες. Η αντιστροφή αυτή οφείλεται ενδεχομένως στο ότι τα άτομα που το 2001 ήταν μαθητές/σπουδαστές ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους πριν το 2011 και εντάχθηκαν στον πληθυσμό των ανέργων.

Επίσης, δεν παρουσιάζεται κάποια σημαντική διαφορά στο εκπαιδευτικό επίπεδο των μεταναστών. Πράγματι, η πλειοψηφία είναι απόφοιτοι Λυκείου, ενώ σημαντικά είναι και τα ποσοστά των αποφοίτων Δημοτικού και Γυμνασίου.

Όπως διαπιστώνεται, δεν υπάρχει ουσιαστική διαφοροποίηση στο προφίλ των μεταναστών την εξεταζόμενη περίοδο αλλά ούτε και στη γεωγραφική τους κατανομή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι ο τύπος και γενικότερα τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κατασκευή και την ερμηνεία της πραγματικότητας. Όπως αναφέρει η Κουντούρη, «μέσω των γνωσιακών επιδράσεων της πληροφορίας ο έντυπος τύπος συμβάλλει στη διαμόρφωση της ατζέντας, στην ανάδειξη δηλαδή των προβλημάτων και των εναλλακτικών τους ορισμών στη δημόσια σφαίρα, γεγονός που δρα καταλυτικά τόσο στις δημόσιες αντιλήψεις περί της σημασίας των προβλημάτων αυτών όσο και στις πολιτικές πρακτικές και τις δημόσιες πολιτικές» (Κουντούρη Φ. 2008, σελ. 12). Δεδομένου αυτού, οποιοδήποτε εγχείρημα διερεύνησης του ζητήματος της μετανάστευσης δεν μπορεί παρά να δώσει ιδιαίτερη σημασία στην επίδραση του τύπου στην κατασκευή της δημόσιας εικόνας του μετανάστη.

Η μαζική εισροή μεταναστών στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του '90 και η μετατροπή της Ελλάδας από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών οδήγησε σε έναν έντονο δημόσιο λόγο που αφορούσε τόσο στην ανάγκη διαχείρισης και αντιμετώπισης του μεταναστευτικού φαινομένου, όσο και στον ίδιο τον μετανάστη ατομικά. Σε αυτό συνέβαλε αφενός μεν «η αύξηση των ειδησεογραφικών αναφορών και των δημόσιων δράσεων σχετικά με τη μεταναστευτική κίνηση και, αφετέρου, η εμπλοκή ποικίλων δρώντων (θεσμικοί φορείς, πολιτικοί, δημοσιογράφοι) στο σχολιασμό της» (Κουντούρη Φ. 2008, σελ. 9). Οι ειδήσεις που αφορούσαν στους μετανάστες καθώς και ο τρόπος με τον οποίον αυτές προβάλλονταν επηρέασαν σημαντικά «την κοινωνική κατασκευή του μετανάστη και των στερεοτυπικών προσλήψεων που συνόδευαν την είσοδο του στην Ελλάδα» (Κουντούρη Φ. 2008, σελ. 9).

Παρατηρώντας τον τρόπο με τον οποίον ο τύπος αναφέρεται στους μετανάστες διαπιστώνεται ότι υπήρξε μια αλλαγή στα στοιχεία στα οποία δίδεται έμφαση. Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90, οι μετανάστες δεν απασχολούσαν ιδιαίτερα τον τύπο. Κεντρικό στοιχείο στο οποίο δίδονταν έμφαση ήταν η επίδραση της μετανάστευσης στην αύξηση της εγχώριας ανεργίας, τονίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την οικονομική επικινδυνότητα του μετανάστη.

Πράγματι, η έντονη μεταναστευτική κίνηση, σε συνδυασμό με την οικονομική άνοδο της εργατικής τάξης και τη στενότητα εργατικού δυναμικού σε ορισμένα επαγγέλματα οδήγησε σε έλλειψη ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού η οποία έγινε εμφανής στα τέλη της δεκαετίας του '60 (Μουσούρου Λ. 1991, σελ. 104) και η οποία καλύφθηκε από παράνομους, στην πλειοψηφία τους, μετανάστες. Οι μετανάστες αυτοί απασχολήθηκαν σε εργασίες τις οποίες οι Έλληνες είχαν απαξιώσει και που αφορούσαν κυρίως σε εποχιακές εργασίες στον κλάδο του τουρισμού και της γεωργίας. Έτσι, ο μετανάστης θεωρήθηκε ως ένας από τους παράγοντες που ενισχύει την ανεργία και εντείνει την εργασιακή ανασφάλεια.

Τη δεκαετία του '90 παρατηρήθηκε μια μετατόπιση του ενδιαφέροντος από την οικονομική επικινδυνότητα που αντιπροσώπευε ο μετανάστης για τον Έλληνα εργαζόμενο στις κοινωνικές συνέπειες της μετανάστευσης και στην κοινωνική επικινδυνότητά του (Κουντούρη Φ. 2008, σελ. 86). Το μεταναστευτικό ζήτημα συνδέθηκε με την λαθρομετανάστευση: ο μετανάστης ταυτίζεται με τη μαύρη εργασία και την παράνομη δράση και θεωρείται ο επικίνδυνος εγκληματίας. Όπως αναφέρει ο Καρύδης «διαπιστώνουμε μία αλματώδη αύξηση στα ποσοστά της αρνητικής για την παρουσία των μεταναστών αντίληψης, η οποία δεν οφείλεται σε αύξηση του μεταναστευτικού πληθυσμού, ούτε σε κάποια μεταβολή στην εθνική σύνθεση ή την κοινωνική συμπεριφορά των μεταναστών, αλλά προφανώς στην αρνητική πρόσληψη της εικόνας του «ξένου» και την αντίστοιχη κοινωνική του (ανα)παράσταση» (στο Κουντούρη Φ. 2008, σελ. 10). Μέσα από την εικόνα του λαθρομετανάστη αναδεικνύεται η παραβατικότητα του μετανάστη. Όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Παύλου:

«Ο όρος «λαθρομετανάστης», επίσης πολύ συχνός στο λόγο των ΜΜΕ, αποτελεί το μεσαίο σκαλοπάτι στην κλίμακα που έχει ως άκρα του συνεχούς τα «αλλοδαπός-κακοποιός». Έτσι, ο «άλλος» γίνεται «λαθρομετανάστης» στο βαθμό που καθίσταται ανεπιθύμητος (αφού έχει βέβαια πρώτα εργαστεί ως ξένος ή «αλλοδαπός» εργάτης) και είτε απελαύνεται είτε παραμένει παράνομος συμβάλλοντας στην εγκληματικότητα και στις ύποπτες συναθροίσεις «περιθωριακών στοιχείων, αστέγων, τοξικομανών και λαθρομεταναστών» έχοντας μετατραπεί σε «κακοποιό»- που είναι το τελικό σκαλί στην κλίμακα, το οποίο και νομιμοποιεί την καταστολή» (στο Κουντούρη Φ. 2008, σελ. 47).

Ο μετανάστης συνεπώς ταυτίστηκε με την παρανομία, η οποία σε συνδυασμό με τις κοινωνικές συνέπειές της, καθώς επίσης και την αύξηση της ανεργίας και της εγκληματικότητας, οδήγησαν στη δημιουργία μιας ταυτότητας ενόχου και υπαιτίου. Σύμφωνα με τον Καρύδη: «το αρνητικό στερεότυπο του μετανάστη-εγκληματία έχει πλέον εμπεδωθεί στη συλλογική κοινωνική συνείδηση, με κύρια αιχμή την αλβανική εθνοτική ομάδα» (στο Κουντούρη Φ. 2008, σελ. 55).

Τα τελευταία 15 έτη περίπου διαπιστώνεται μια διαφοροποίηση στο περιεχόμενο των άρθρων του τύπου. Το ενδιαφέρον πλέον έχει μετατοπιστεί από τις οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της μετανάστευσης στους μετανάστες ως άτομα. Την εν λόγω δεκαετία υπήρξε μια «εννοιολογική επαναδιαπραγμάτευση του μεταναστευτικού ζητήματος, στην οποία πήραν μέρος και τα μέσα ενημέρωσης» (Κουντούρη Φ. 2008, σελ. 77). Καθοριστικό ρόλο σε αυτό διαδραμάτισε η συμμετοχή στο δημόσιο λόγο φορέων και ατόμων που παλιότερα δεν είχαν πρόσβαση σε αυτόν και ο αλλοδαπός πλέον αντιμετωπίζεται ως οικονομικός μετανάστης. Στο επίκεντρο βρίσκονται τα προβλήματά του (εργασία, συνθήκες διαβίωσης, εκπαίδευση, ενσωμάτωση κτλ), αλλά και ο τρόπος με τον οποίον αντιμετωπίζεται από τους Έλληνες, τονίζοντας τις ρατσιστικές τάσεις μέρους της ελληνικής κοινωνίας. Σύμφωνα με την Κουντούρη: «σταδιακά, ο μετανάστης είναι αναγνωρίσιμος, έχει δικαιώματα εργασιακά, είναι ενταγμένος σε συλλογικότητες» (Κουντούρη Φ. 2008, σελ. 77).

4.1 Τοπικός τύπος

Μια αναζήτηση στον τοπικό τύπο δείχνει ότι η πλειοψηφία των άρθρων που αναφέρονται στη μετανάστευση αφορούν κυρίως σε 4 θεματικές: α) στη λαθρομετανάστευση και τη διακίνηση παράνομων μεταναστών, β) σε ρατσιστικές επιθέσεις εναντίον μεταναστών, γ) στην επιχειρηματική δραστηριότητα μεταναστών και δ) στην ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία και γενικότερα τη μεταναστευτική πολιτική.

Σε σχέση με την πρώτη θεματική, ο τύπος επικεντρώνεται στις επιχειρήσεις της αστυνομίας και στις συλλήψεις στις οποίες προβαίνει. Μέσα από μια ανάλυση των κειμένων προκύπτει ότι οι όροι «λαθρομετανάστης», «καταδίωξη» και «σύλληψη» χρησιμοποιούνται πολύ συχνά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το άρθρο του

Ηπειρωτικού Αγώνα (Πέμπτη, 22 Νοεμβρίου 2012) με τίτλο «Καταδίωξη διακινητών μη νόμιμων μεταναστών»:

«Συνελήφθησαν προχτές το πρωί στα Γιάννενα δύο διακινητές, ένας 49χρονος Έλληνας και ένας 24χρονος Αλβανός, τριών μη νόμιμων μεταναστών. Συγκεκριμένα, οι αστυνομικοί έκαναν σήμα στάσης στον οδηγό αυτοκινήτου για έλεγχο. Αυτός όμως δεν συμμορφώθηκε και επιχείρησε να διαφύγει αναπτύσσοντας ταχύτητα. Οι αστυνομικοί τον ακολούθησαν και τον ακινητοποίησαν. Το αυτοκίνητο οδηγούσε ο 49χρονος, ενώ συνοδηγός ήταν ο 24χρονος. Στο αυτοκίνητο υπήρχαν και οι τρεις μη νόμιμοι μετανάστες, υπήκοοι Αλβανίας. Οι συλληφθέντες επρόκειτο να οδηγηθούν στον εισαγγελέα Πλημμελειοδικών Ιωαννίνων».

Εκείνο που προκαλεί εντύπωση είναι όχι τόσο το φαινόμενο της διακίνησης λαθρομεταναστών αυτό καθαυτό ή οι συλλήψεις, αλλά η έμφαση που δίδεται στις εθνικότητες των δύο διακινητών. Διευκρινίζεται δηλαδή η εθνικότητα των δύο διακινητών με τέτοιον τρόπο σαν αυτή να διαδραματίζει κάποιο ρόλο στο εν λόγω περιστατικό.

Αναφορικά με τη δεύτερη θεματική, ο τύπος παραθέτει καταγγελίες κυρίως της Κίνησης «Ενωμένοι ενάντια στο ρατσισμό και τη Φασιστική Απειλή» (KEEPΦΑ) Ιωαννίνων για ρατσιστικά επεισόδια εναντίον μεταναστών. Χαρακτηριστικά παρατίθεται το άρθρο του Ηπειρωτικού Αγώνα (Σάββατο, 15 Σεπτεμβρίου 2012) με τίτλο «Διαπιστευτήρια με όπλο;»:

«Η κίνηση «Ενωμένοι ενάντια στο ρατσισμό και τη Φασιστική Απειλή» (KEEPΦΑ) Ιωαννίνων, καταγγέλλει ότι δύο μετανάστες απειλήθηκαν το περασμένο Σάββατο με όπλο, από δύο άντρες με πολιτικά, οι οποίοι αποδείχθηκε ότι ήταν αστυνομικοί της Ασφάλειας.

Σύμφωνα με την KEEPΦΑ, το περιστατικό έγινε τα ξημερώματα του περασμένου Σαββάτου γύρω στις 4 το πρωί κοντά στο Δημοτικό ωδείο. Οι δύο άντρες της Ασφάλειας ζήτησαν από τους αλλοδαπούς τις άδειες παραμονής τους. Όταν οι αλλοδαποί τους ζήτησαν αποδεικτικά ότι είναι αστυνομικοί, σύμφωνα πάντα με την ανακοίνωση, ένας εκ των αστυνομικών τράβηξε πιστόλι και είπε «τώρα με πιστεύετε;». Οι μετανάστες είπαν πως όχι και το περιστατικό κατέληξε σε σύλληψη. Οι

δύο αλλοδαποί οδηγήθηκαν στην αστυνομία όπου σύμφωνα με την ΚΕΕΡΦΑ τους έκαναν ερωτήσεις «γιατί δεν πιστεύουν και δεν δείχνουν σεβασμό στην ΕΛ.ΑΣ» με κλωτσιές». Τελικά, οι δύο μετανάστες αφέθηκαν ελεύθεροι αφού είχαν όλα τα απαραίτητα έγγραφα».

Στο παρόν άρθρο ο μετανάστης εμφανίζεται διαφορετικός από την εικόνα που έχει «χτιστεί» για αυτόν. Σύμφωνα με τη Λαλιώτη «ο ιδεώδης μετανάστης εμφανίζεται ως νέος άνδρας, παράνομος, πάντα σε δημόσιο χώρο, πάντα μέλος μιας ομάδας συμπατριωτών, καθισμένος καταγής, με βλέμμα που φανερώνει κούραση ή απελπισία» (στο Στρατουδάκη Χ. 2008, σελ. 20). Στην προκειμένη περίπτωση, οι μετανάστες προβάλλονται ως άνθρωποι που γνωρίζουν όχι μόνο ότι έχουν δικαιώματα, αλλά και πώς να τα διεκδικήσουν. Από την άλλη πλευρά περιγράφεται μια ρατσιστική συμπεριφορά αστυνομικών απέναντι σε μετανάστες, η οποία έχει αποτελέσει πολλές φορές ένα από τα βασικά θέματα του δημόσιου διαλόγου.

Η τρίτη θεματική (για την επιχειρηματική δραστηριότητα μεταναστών) αξίζει ιδιαίτερης έμφασης και αυτό οφείλεται στον τρόπο με τον οποίον αντιμετωπίζονται τέτοιες δραστηριότητες από τους γηγενείς επιχειρηματίες της πόλης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αναφορά στα κινέζικα καταστήματα. Το ακόλουθο άρθρο του Ηπειρωτικού Αγώνα (Τετάρτη, 23 Δεκεμβρίου 2009) με τίτλο «CHINA ΓΙΑΝΝΕΝΑ» απεικονίζει με σαφή τρόπο τη στάση απέναντι στις «ξένες» επιχειρήσεις.

«Πριν μερικά χρόνια θα ακουγόταν ως ανέκδοτο. Ο κόσμος όμως αλλάζει και μαζί του και οι κανόνες της αγοράς. Ούτε ένα ούτε δύο, αλλά 17 κινέζικα καταστήματα λειτουργούν αυτή τη στιγμή στη πόλη των Ιωαννίνων. Δεν πρόκειται μόνο για μικρά μαγαζιά και ατομικές επιχειρήσεις. Κάποια είναι διώροφα εμπορικά κέντρα εκατοντάδων μέτρων, ενώ κάποια άλλα λειτουργούν ακόμη και ως υποκαταστήματα με βάση την Αθήνα! Πρόκειται για μια αναπόφευκτη εξέλιξη απέναντι στην οποία οι έμποροι της πόλης στέκονται προβληματισμένοι και ανήσυχoi. Πρώτα ήταν τα πολυκαταστήματα και τα επερχόμενα μεγάλα εμπορικά κέντρα, μετά ήρθε η οικονομική κρίση, και τώρα τα κινέζικα καταστήματα. Το τοπικό εμπόριο νιώθει να το πολιορκούν από παντού».

Στη συνέχεια του άρθρου αναφέρεται:

«Όσο ευχαριστημένοι είναι κάποιοι καταναλωτές, τόσο δυσαρεστημένοι είναι οι έμποροι. Τη δυσαρέσκειά του «για τα κινέζικα που κατακλύζουν την πόλη» εξέφρασε χτες ο πρόεδρος της ΟΕΒΕ (Ομοσπονδία Εμπόρων Βιοτεχνών Επαγγελματιών) Ιωαννίνων Χρήστος Μπουκουβάλας. Στο ίδιο μήκος κύματος και ο πρόεδρος του Επιμελητηρίου Ιωαννίνων Δημήτρης Μπαράτσας ο οποίος μιλώντας στον «Η.Α.» τόνισε: «Μας ενοχλεί που δεν τα ανοίγουν άνθρωποι της πόλης». Παραδέχεται όμως ότι δεν μπορεί να γίνει τίποτε γι' αυτό. «Όλο το εμπόριο στην Ελλάδα γίνεται με εισαγόμενα προϊόντα» υπογραμμίζει.

...Και όπως αναφέρει ο πρόεδρος του Επιμελητηρίου πέρασαν οι εποχές που τα κινέζικα φημίζονταν για φτηνά και κακής ποιότητας προϊόντα. «Παραμένουν φτηνά, αλλά πια φτιάχνουν και προϊόντα ποιότητας» επισημαίνει, προκαλώντας ακόμα μεγαλύτερο προβληματισμό στην εμπορική αγορά.

Ως ένα πρώτο βήμα για την αντιμετώπιση της κινέζικης επέλασης, τα επιμελητήρια της χώρας αποφάσισαν να ζητήσουν από την κυβέρνηση να εντείνει τους ελέγχους στα αλλοδαπά καταστήματα».

Στο παραπάνω άρθρο ο μετανάστης προβάλλεται ως «απειλή» για τον γηγενή κάτοικο και επιχειρηματία της πόλης. Η απειλή αυτή αφορά στο οικονομικό επίπεδο, καθώς επισημαίνεται ο προβληματισμός και η ανησυχία για τις επιπτώσεις που έχει η λειτουργία των κινέζικων καταστημάτων στην τοπική εγχώρια αγορά. Ο ανταγωνιστής μετανάστης λοιπόν θεωρείται «απειλή» και λύση σε αυτό θα κληθεί να δώσει η πολιτεία με το να «εντείνει τους ελέγχους». Η αντιμετώπιση αυτή του μετανάστη έχει προεκτάσεις προφανώς και στον τρόπο με τον οποίον ο μετανάστης αντιμετωπίζεται γενικότερα.

Τέλος, μικρότερη αναφορά γίνεται στην αναγκαιότητα ένταξης των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία και στην κατεύθυνση που πρέπει να πάρει η ελληνική μεταναστευτική πολιτική. Ακολουθεί το άρθρο του Ηπειρωτικού Αγώνα (Πέμπτη, 20 Ιανουαρίου 2011) με τίτλο «Στην ατζέντα και η μετανάστευση».

«Το μεταναστευτικό ζήτημα προτείνει να συζητηθεί σε μια από τις προσεχείς συνεδριάσεις του Περιφερειακού Συμβουλίου η παράταξη «Ήπειρος Τρόπος να ζεις» με επικεφαλής τον Βαγγέλη Αργύρη, με στόχο να τονιστεί η ανάγκη για την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής.

Αφορμή για την παρέμβαση αυτή της παράταξης αποτελεί ο μαζικός συνωστισμός παράτυπων μεταναστών στην Ηγουμενίτσα με σκοπό την επιβίβαση στο πλοίο προς Ιταλία – ένα φαινόμενο που τον τελευταίο καιρό έχει προκαλέσει εντάσεις εντός των ομάδων των μεταναστών αλλά και έντονη κοινωνική αναταραχή η οποία έχει οδηγήσει ακόμα και σε απόπειρες δολοφονίας εναντίον των «φιλοξενούμενων».

...Το μόνο άμεσο που έχει ανακοινωθεί για την αντιμετώπιση του προβλήματος της λαθρομετανάστευσης αφορά τη δημιουργία κέντρου υποδοχής και στην Ηγουμενίτσα. Σύμφωνα με τις ανακοινώσεις του υπουργού Προστασίας του Πολίτη Χρήσου Παπουτσή, τα κέντρα αυτά θα λειτουργήσουν μέχρι το τέλος του χρόνου. Σε τοπικό επίπεδο, καμιά υπηρεσία δεν έχει αναλάβει τις προνοιακές της ευθύνες προς τους μετανάστες. Αυτό δεν έχει γίνει ούτε στην Ηγουμενίτσα ούτε στην Άρτα, όπου οι μετανάστες, νόμιμοι στη συντριπτική πλειοψηφία τους, ξεπερνούν του 3.500...Η όποια μεταναστευτική πολιτική δεν μπορεί να αφορά λοιπόν μόνο τη «διαχείριση» των παράτυπων μεταναστών αλλά και αυτών που προσωρινά ή μόνιμα διαμένουν στην Ελλάδα».

Το παραπάνω άρθρο αποδεικνύει τη μετατόπιση του ενδιαφέροντος από τη λαθρομετανάστευση στην αναγκαιότητα διαχείρισης του φαινομένου συνολικά. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η υιοθέτηση ενταξιακών πολιτικών για τους νόμιμους μετανάστες και για την αντιμετώπισή τους ως ισότιμους πολίτες.

Συμπερασματικά, πρέπει να επισημανθεί η κυριαρχία του επίσημου λόγου στα δημοσιεύματα του τοπικού τύπου περί μετανάστευσης. Πληθώρα άρθρων εξακολουθούν να βασίζονται στις ανακοινώσεις της αστυνομίας, επικεντρώνοντας στη λαθρομετανάστευση και την παραβατικότητα των μεταναστών.

Παράλληλα, σημειώνεται και η ανάδυση νέων θεματικών που αφορούν τους ίδιους τους μετανάστες και τον τρόπο με τον οποίον αντιμετωπίζονται από την τοπική κοινωνία (για παράδειγμα ρατσιστικές επιθέσεις εναντίον τους). Όπως επισημάνθηκε και στην πρώτη ενότητα, αυτό αποτελεί βασικό στοιχείο των δημοσιευμάτων μετά το 2000.

Τέλος, εμφανής είναι τα τελευταία χρόνια η προβολή θεμάτων ενσωμάτωσης των μεταναστών αλλά και της αναγκαιότητας διαχείρισης του μεταναστευτικού φαινομένου με διαφορετικό τρόπο από την πλευρά της ελληνικής πολιτείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζεται η εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα Ιωάννινα την περίοδο Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2013 με στόχο τον προσδιορισμό της στάσης των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες. Αρχικά, θα περιγραφεί συνοπτικά το προφίλ της πόλης των Ιωαννίνων, ενώ στη συνέχεια θα παρατεθούν τα συμπεράσματα των ερευνών για τη μετανάστευση που έχουν πραγματοποιηθεί στην ευρύτερη περιοχή των Ιωαννίνων. Κατόπιν, θα παρουσιασθούν τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS, επιχειρώντας ταυτόχρονα και μια σύγκριση με τα αποτελέσματα άλλων ερευνών ως προς τη στάση των γηγενών απέναντι στη μετανάστευση. Τέλος, θα αναφερθούν τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας.

5.1 Το προφίλ της περιοχής.

Ο νομός Ιωαννίνων βρίσκεται στο βορειοδυτικό άκρο της Ελλάδας. Τα βορειοδυτικά όρια του νομού συμπίπτουν με τα Ελληνοαλβανικά σύνορα, ενώ δυτικά και νότια βρίσκονται οι υπόλοιποι νομοί της Ηπείρου. Ανατολικά η οροσειρά της Πίνδου συνιστά το φυσικό όριο του νομού προς τη Θεσσαλία και τη Δυτική Μακεδονία, δίνοντας στο νομό Ιωαννίνων και τον ιδιαίτερο ορεινό του χαρακτήρα.

Από τα δεδομένα των Απογραφών Πληθυσμού 2001 και 2011, προκύπτει ότι η μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση παρατηρείται στα Ιωάννινα. Ειδικότερα, ο πληθυσμός του νομού Ιωαννίνων, σύμφωνα με την απογραφή της Ε.Σ.Υ.Ε. το 2001 ήταν 161.027 άτομα (οι 75.550 ήταν κάτοικοι του Δήμου Ιωαννιτών), εκ των οποίων οι 15.390 ήταν αλλοδαποί (οι 4.226 στο Δήμο Ιωαννιτών). Στην τελευταία απογραφή που διενεργήθηκε το 2011, ο πληθυσμός της Περιφερειακής Ενότητας Ιωαννίνων, φθάνει τα 167.901 άτομα (οι 112.486 είναι κάτοικοι του Δήμου Ιωαννιτών³), εκ των οποίων οι 9.371 είναι αλλοδαποί. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο αριθμός των αλλοδαπών εμφανίζεται μειωμένος (από 9,5% του συνολικού πληθυσμού το 2001, μειώθηκε σε 5,6% του

³ Θα πρέπει να επισημανθεί ότι με την εφαρμογή του «Καλλικράτη», στο δήμο Ιωαννιτών έχουν ενταχθεί και άλλες περιοχές (οι οποίες το 2001 συνιστούσαν από μόνες τους δήμο) και επομένως ο πληθυσμός παρουσιάζεται σημαντικά αυξημένος σε σχέση με το 2001.

συνολικού πληθυσμού το 2011). Παρά τη μείωση αυτή, η μετανάστευση εξακολουθεί να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ευρύτερη περιοχή, με τους Αλβανούς να συνιστούν την πλειοψηφία των μεταναστών.

Τέλος, ένα στοιχείο το οποίο πρέπει να τονισθεί είναι ότι η παρουσία των Αλβανών μεταναστών στην Ήπειρο διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό από την παρουσία άλλων μεταναστών στην περιοχή. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Νιτσιάκος:

«Η γεωγραφική εγγύτητα, το ιστορικό υπόβαθρο των πληθυσμιακών μετακινήσεων, ο πολυ-εθνοτικός χαρακτήρας της ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής στην οποία ανήκουν οι εδαφικές επικράτειες των δύο εθνικών κρατών, όπως αυτά διαμορφώθηκαν κατά βάση με το τέλος των βαλκανικών πολέμων, η ύπαρξη εθνοτικών ομάδων που τέμνουν τα εθνικά σύνορα (π.χ. Βλάχοι), η παρουσία της αναγνωρισμένης ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία και άλλα ζητήματα που αφορούν τις διμερείς σχέσεις των συγκεκριμένων κρατών (π.χ. το ζήτημα των Τσάμηδων), καθιστούν τη νέα αλβανική μετανάστευση ένα φαινόμενο πρόκληση για τις επιστήμες που ασχολούνται με τα μεταναστευτικά φαινόμενα του σύγχρονου κόσμου». (Νιτσιάκος 2000, σελ. 22).

Πράγματι, η γειτνίαση των δύο χωρών επηρέασε καθοριστικά τη μετανάστευση των Αλβανών στην Ελλάδα. Ωστόσο, οι παράγοντες που αναφέρθηκαν παραπάνω καταδεικνύουν τόσο το ρόλο της Ηπείρου ως κεντρικό σημείο εισόδου των εν λόγω μεταναστών στη χώρα, όσο και το βαθμός της επαφής των γηγενών με τους μετανάστες, στοιχεία τα οποία καθορίζουν την προσαρμογή και ενσωμάτωση των εν λόγω μεταναστών στην ελληνική αλλά και στην τοπική κοινωνία ειδικότερα.

5.2 Έρευνες για τη μετανάστευση στην ευρύτερη περιοχή των Ιωαννίνων

Η αναζήτηση για σχετικές έρευνες στην ευρύτερη περιοχή των Ιωαννίνων οδήγησε στον εντοπισμό δύο ερευνών: α) η πρώτη πραγματοποιήθηκε το 1992 στα Ιωάννινα από τον Γαλάνη και είχε ως θέμα τη στάση των Γιαννιωτών απέναντι στους Βορειοηπειρώτες και τους Αλβανούς και β) η δεύτερη πραγματοποιήθηκε από τον Κασσίμη, μαζί με ομάδα συνεργατών από τα Πανεπιστήμια Ιωαννίνων και Πατρών, σε τρεις περιοχές της Ελλάδας

(Κόνιτσα-Μαστοροχώρια, Κίσσαμος-Ινναχώρι και Βέλο Κορινθίας) και είχε ως στόχο τη διερεύνηση των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων από την εγκατάσταση και απασχόληση του ξένου εργατικού δυναμικού στην ελληνική ύπαιθρο.

A) Το κύριο ερώτημα που τέθηκε στην έρευνα του Γαλάνη ήταν αν υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές στη στάση των ερωτώμενων προς τους Αλβανούς και τους Βορειοηπειρώτες (Γαλάνης Γ. 2003, σελ. 227). Η ερευνητική υπόθεση ήταν ότι η στάση των Ελλήνων είναι περισσότερο “θετική” για τους Βορειοηπειρώτες απ’ ότι προς τους Αλβανούς, λόγω της κοινής καταγωγής, γλώσσας και θρησκείας.

Το γενικό συμπέρασμα της έρευνας είναι πως η στάση των ατόμων του δείγματος διαφοροποιείται ανάλογα αν αναφέρονται σε Αλβανούς ή Βορειοηπειρώτες. Παρά τις διαφορές όμως η τάση της στάσης απέναντι στις δύο ομάδες είναι αρνητική. Ειδικότερα, ορισμένα από τα βασικά συμπεράσματα είναι τα εξής (Γαλάνης Γ. 2003, σελ. 258 - 261):

- Η γνώμη για τους Αλβανούς είναι περισσότερο αρνητική από ότι για τους Βορειοηπειρώτες.
- το μορφωτικό επίπεδο, το φύλο, η ηλικία, ο τόπος γέννησης και καταγωγής επηρεάζουν τη γνώμη και τη στάση απέναντι στις δύο ομάδες.
- τα ΜΜΕ επηρεάζουν τη γνώμη του δείγματος σχετικά με την αντίληψη των υπολοίπων Ελλήνων για Αλβανούς και Βορειοηπειρώτες.

B) Όσον αφορά στην έρευνα του Κασσίμη και των συνεργατών του, ορισμένα από τα ερευνητικά ερωτήματα ήταν (Κασσίμης Χ. 2002, σελ. 4):

- Σε ποιο βαθμό οι οικονομικοί μετανάστες συνέβαλαν στην ικανοποίηση των αναγκών της τοπικής οικονομίας σε εργατικό δυναμικό;
- Ποια η συμβολή τους στην επιβίωση ή/και ανάπτυξη των παραγωγικών κλάδων της περιοχής;
- Ποιες είναι οι επιπτώσεις στην απασχόληση του ντόπιου εργατικού δυναμικού;
- Ποια η θέση τους στη τοπική κοινωνική διάρθρωση;
- Ποιες είναι οι στάσεις του ντόπιου πληθυσμού απέναντι στο ξένο εργατικό δυναμικό;
- Πως εντάσσονται οι μετανάστες στις τοπική οικονομία και κοινωνία;

Από την εν λόγω έρευνα προέκυψαν τα ακόλουθα βασικά συμπεράσματα (Κασσίμης Χ. 2002, σελ. 235):

- η παρουσία των μεταναστών αύξησε την προσφορά εργατικού δυναμικού, μείωσε το κόστος εργασίας αλλά και βοήθησε στην αύξηση της κατανάλωσης.
- παρουσιάζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις ανάλογα με την ηλικία των ερωτώμενων και το αν τα νοικοκυριά στα οποία ανήκουν απασχολούν ή όχι ξένους: θετική είναι η στάση των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (κυρίως άνω των 65), όσοι ανήκουν σε νοικοκυριά που απασχολούν ξένους εργαζόμενους, καθώς και οι εργοδότες, ενώ αρνητική είναι η στάση των ατόμων νεαρής ηλικίας, όσοι δεν απασχολούν καθόλου μετανάστες καθώς και οι αυτοαπασχολούμενοι.
- το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η παρουσία των μεταναστών δεν επέδρασε στην αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων, ούτε στην μεταβολή της ποιότητας των προσφερομένων κοινωνικών υπηρεσιών.
- ως προς τους Αλβανούς μετανάστες φαίνεται ότι τα στερεότυπα που υπάρχουν δεν αφορούν στην καθημερινή κοινωνική εμπειρία, αλλά αποτελούν γενικευμένα εθνικά στερεότυπα.
- το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν έχει καμία κοινωνική σχέση με τους μετανάστες.
- η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσε ότι αυξήθηκε ο φόβος και η ανασφάλεια λόγω των μεταναστών.
- Τέλος, αναφορικά με τις πολιτικές που θα πρέπει να ακολουθηθούν σε σχέση με τους μετανάστες, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων συγκλίνει στην αύξηση των συνοριακών ελέγχων και στην καταγραφή των μεταναστών.

5.3 Μεθοδολογία έρευνας

Πρώτο βήμα για την υλοποίηση της εμπειρικής έρευνας αποτέλεσε ο σχεδιασμός της. Δεδομένου του σκοπού της έρευνας, η αποτύπωση δηλαδή της στάσης των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες και όχι ο εντοπισμός του πλαισίου και των παραγόντων που ερμηνεύουν τη στάση τους, αποφασίστηκε η πραγματοποίηση περιγραφικής έρευνας και ειδικότερα δειγματοληπτικής έρευνας. Όπως αναφέρει η Κυριαζή:

«Η τυποποίηση των στοιχείων που συλλέγονται, η δυνατότητα προσέγγισης μεγάλου μέρους του πληθυσμού, η επιδεκτικότητα των στοιχείων σε στατιστικές μεθόδους ανάλυσης για την ανάδειξη γενικών τάσεων και ομοιομορφιών, καθώς και η συγκριτικά μικρότερη επένδυση χρόνου που χρειάζεται από τον ερευνητή, καθιστούν τη δειγματοληπτική έρευνα την πλέον καθιερωμένη μέθοδο για τη μελέτη των κοινωνικών φαινομένων» (Κυριαζή Ν. 1998, σελ. 99-100).

Αν και ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε τη χρήση της τυχαίας δειγματοληψίας ως μέθοδο επιλογής του δείγματος, η άρνηση πολλών ατόμων να δεχτούν να συμμετάσχουν στην έρευνα οδήγησε στην αναπροσαρμογή της μεθόδου και στην επιλογή τελικά της μεθόδου του διαθέσιμου δείγματος (availability sample), βάσει της οποίας το δείγμα απαρτίζεται από άτομα που δέχονται να συμμετάσχουν στην έρευνα. Η χρήση βέβαια αυτής της μεθόδου περιορίζει την εξαγωγή γενικεύσιμων συμπερασμάτων.

Στο πλαίσιο υλοποίησης της δειγματοληπτικής έρευνας έγινε χρήση τυποποιημένου ερωτηματολογίου. Όπως αναφέρει η Κυριαζή:

«Η δυνατότητα συλλογής στοιχείων από μεγάλο αριθμό ατόμων για τα ίδια θέματα και, συνεπώς, η συγκρισιμότητα, η δυνατότητα ποσοτικοποίησης και στατιστικής ανάλυσης των στοιχείων που συλλέγονται καθιστούν το τυποποιημένο ερωτηματολόγιο το κύριο εργαλείο της ποσοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες...» (Κυριαζή Ν. 1998, σελ. 119).

Για το σκοπό της έρευνας κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο το οποίο αποτελούνταν τόσο από κλειστές όσο και από ανοιχτές ερωτήσεις. Οι κλειστές ερωτήσεις είχαν ως στόχο να επιτρέψουν την κατηγοριοποίηση και ποσοτικοποίηση συγκεκριμένων πτυχών της στάσης των ερωτώμενων απέναντι στους μετανάστες, ενώ οι ανοιχτές ερωτήσεις χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου ο ερωτώμενος να μπορεί να εκφράσει ελεύθερα την άποψη του, χωρίς να περιορίζεται από δεδομένες απαντήσεις. Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε 5 υποενότητες: α) κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά, β) συνέπειες της μετανάστευσης, γ) ένταξη των μεταναστών, δ) στήριξη των μεταναστών και ε) μεταναστευτική πολιτική.

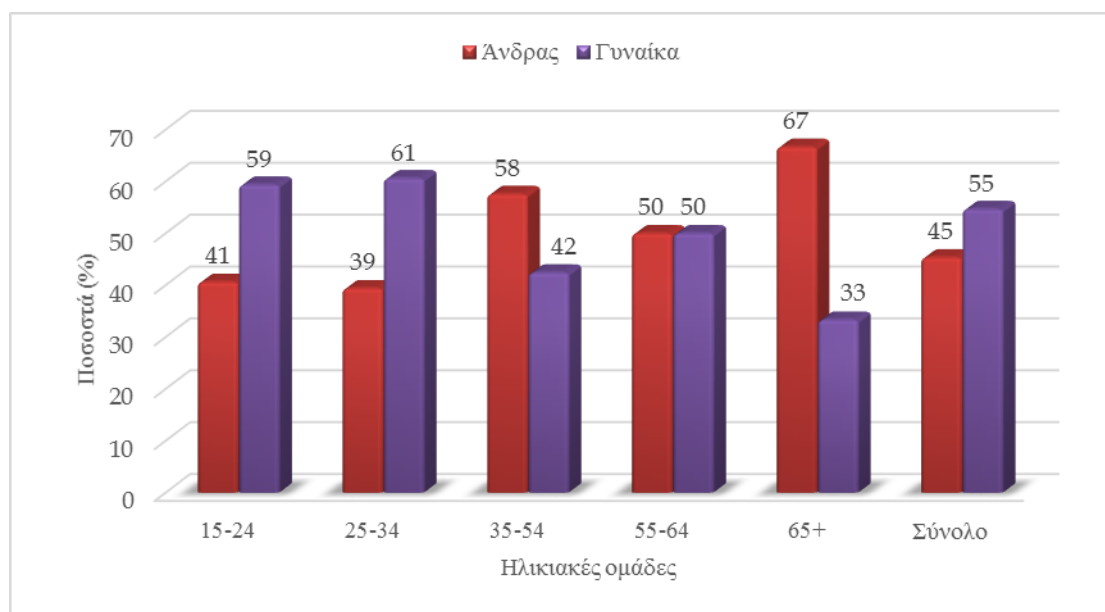
Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια της έρευνας παρουσιάστηκαν δύο βασικές δυσκολίες: α) η πρώτη αφορούσε στη δυσκολία να δεχτούν τα άτομα να

συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο και β) η δεύτερη αφορούσε στην ερώτηση «γιατί οι μετανάστες δεν έχουν ενταχθεί στην ελληνική κοινωνία». Ενώ ο αρχικός σχεδιασμός της ερώτησης απαιτούσε τη βαθμολόγηση (από το 1 έως 5) κάθε δοσμένης απάντησης, ωστόσο η πλειοψηφία των ερωτώμενων δεν βαθμολόγησε τις απαντήσεις και επομένως, στην ανάλυση, η ερώτηση τροποποιήθηκε (κατά πόσο συμφωνούν ή όχι με κάθε μία από τις δοσμένες απαντήσεις).

5.4 Η ταυτότητα του δείγματος

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 150 άτομα που διαμένουν μόνιμα στα Ιωάννινα. Το 45,3% του δείγματος είναι άνδρες και το 54,7% είναι γυναίκες. Ως προς την ηλικιακή δομή του δείγματος, το 44% των ερωτηθέντων είναι ηλικίας 25-34 ετών, το 22% ηλικίας 35-54 ετών, το 21,3% ηλικίας 15-24 ετών, το 10,7% ηλικίας 55-64 ετών και το 2% ηλικίας άνω των 65 ετών. Ειδικότερα, στις ηλικιακές ομάδες 15-24 και 25-34, οι γυναίκες συνιστούν την πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ενώ στις ηλικιακές ομάδες 35-54 και 65 και άνω οι άντρες εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής (βλ. Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: Φύλο και ηλικιακές ομάδες

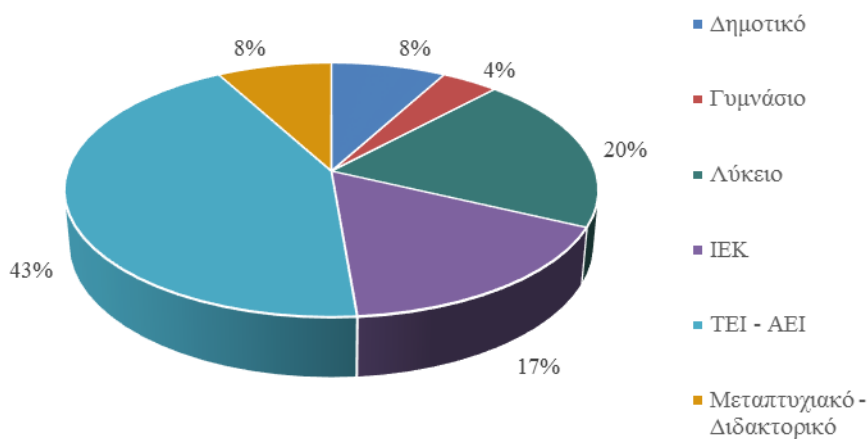

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων (Διάγραμμα 4), προκύπτει ότι το 43% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ και ΤΕΙ, το 20% είναι απόφοιτοι Λυκείου, το 17% είναι απόφοιτοι ΙΕΚ,

ενώ 8% κατέχουν μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο σπουδών. Παρατηρείται λοιπόν ότι 2 στους 3 είναι απόφοιτοι τουλάχιστον μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

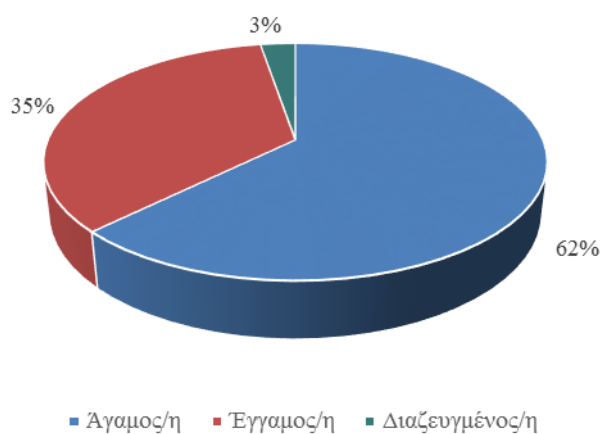
Διάγραμμα 4: Επίπεδο εκπαίδευσης

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Από το Διάγραμμα 5 προκύπτει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι άγαμοι (62%), ενώ 1 στους 3 είναι έγγαμος. Επίσης, 3% δήλωσε ότι είναι διαζευγμένοι.

Διάγραμμα 5: Οικογενειακή κατάσταση

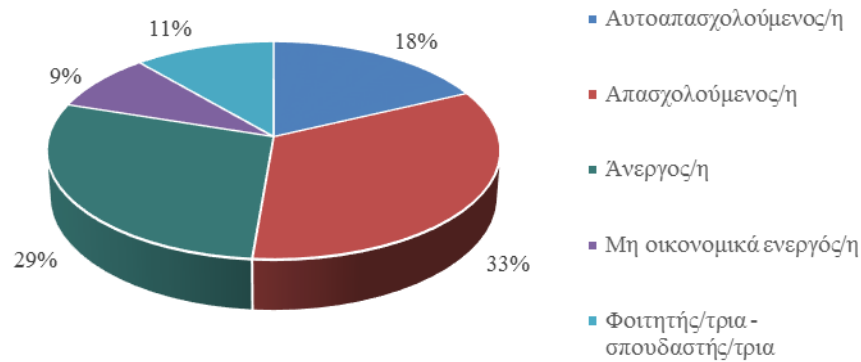

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Σε σχέση με την κατάσταση απασχόλησης (Διάγραμμα 6), αξίζει να σημειωθεί ότι το 51% των ατόμων εργάζεται, είτε ως μισθωτοί (33%) είτε ως αυτοαπασχολούμενοι (18%), ενώ

σχεδόν 1 στους 3 είναι άνεργος (29%). Τέλος, το 20% των ερωτηθέντων εντάσσεται στον μη οικονομικά ενεργό πληθυσμό (μεταξύ των οποίων βρίσκεται και ένα ποσοστό της τάξεως του 11%, οι οποίοι είναι φοιτητές/σπουδαστές).

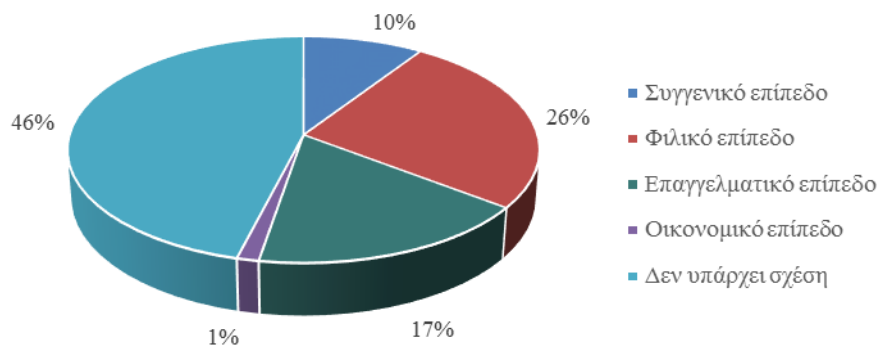
Διάγραμμα 6: Κατάσταση απασχόλησης

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Τέλος, ένα από τα βασικά στοιχεία των κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος στην παρούσα έρευνα, είναι κατά πόσον οι ερωτηθέντες έχουν σχέσεις με μετανάστες, καθώς αυτό ενδεχομένως και να αποτελεί έναν από τους βασικούς προσδιοριστικούς παράγοντες της στάσης τους.

Διάγραμμα 7: Σχέσεις με μετανάστες

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Από το παραπάνω Διάγραμμα διαπιστώνεται ότι το 54% δήλωσε ότι υπάρχει σχέση με μετανάστες. Ειδικότερα, το 26% έχει φίλους μετανάστες, το 17% συνεργάζεται επαγγελματικά με κάποιον ή κάποιους μετανάστες, ενώ το 10% δήλωσε ότι έχει συγγενική σχέση με μετανάστες.

5.5 Η στάση των κατοίκων της πόλης των Ιωαννίνων απέναντι στους μετανάστες: Αποτελέσματα της έρευνας.

Στην ενότητα που ακολουθεί θα παρουσιασθεί τόσο η στάση των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες, όσο και η άποψή τους για θέματα που αφορούν σε πτυχές της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα.

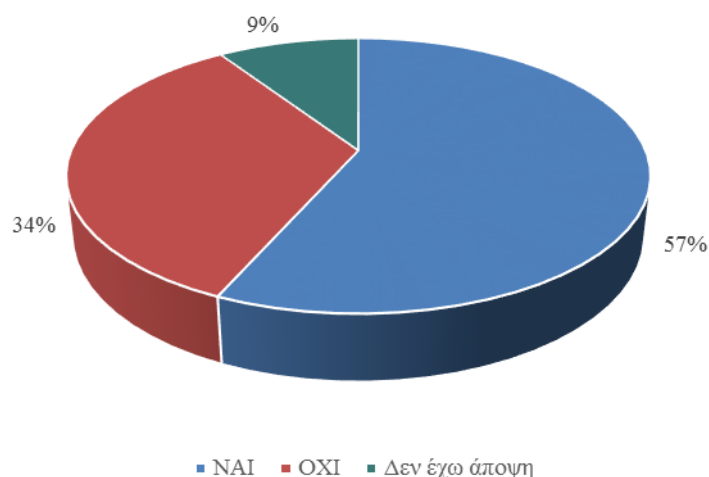
5.5.1 Συνέπειες της μετανάστευσης

Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης συνιστά μια από τις θεματικές που έχει προκαλέσει έντονο διάλογο και έχει αποτελέσει πεδίο αντιπαράθεσης πολλών θεωρητικών σχολών. Πράγματι, έχει πραγματοποιηθεί πληθώρα ερευνών και εντοπίζεται σημαντικός αριθμός συγγραμμάτων που αναφέρονται στις συνέπειες της μετανάστευσης.

Από την έρευνα προκύπτει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (57%) θεωρεί ότι οι μετανάστες κάνουν τους Έλληνες πιο ανοιχτούς σε νέες ιδέες και πολιτισμούς (βλ. Διάγραμμα 8), σε αντίθεση με το 34% που θεωρεί ότι δεν ισχύει κάτι τέτοιο. Το ποσοστό

είναι αρκετά υψηλότερο από το αντίστοιχο της έρευνας της Public Issue (Public Issue 2009, σελ. 10), σύμφωνα με την οποία το 32% θεωρεί ότι η μετανάστευση ωφελεί την Ελλάδα γιατί την φέρνει σε επαφή με άλλους ανθρώπους από άλλους πολιτισμούς.

Διάγραμμα 8: Οι μετανάστες κάνουν τους Έλληνες πιο ανοιχτούς σε νέες ιδέες και πολιτισμούς

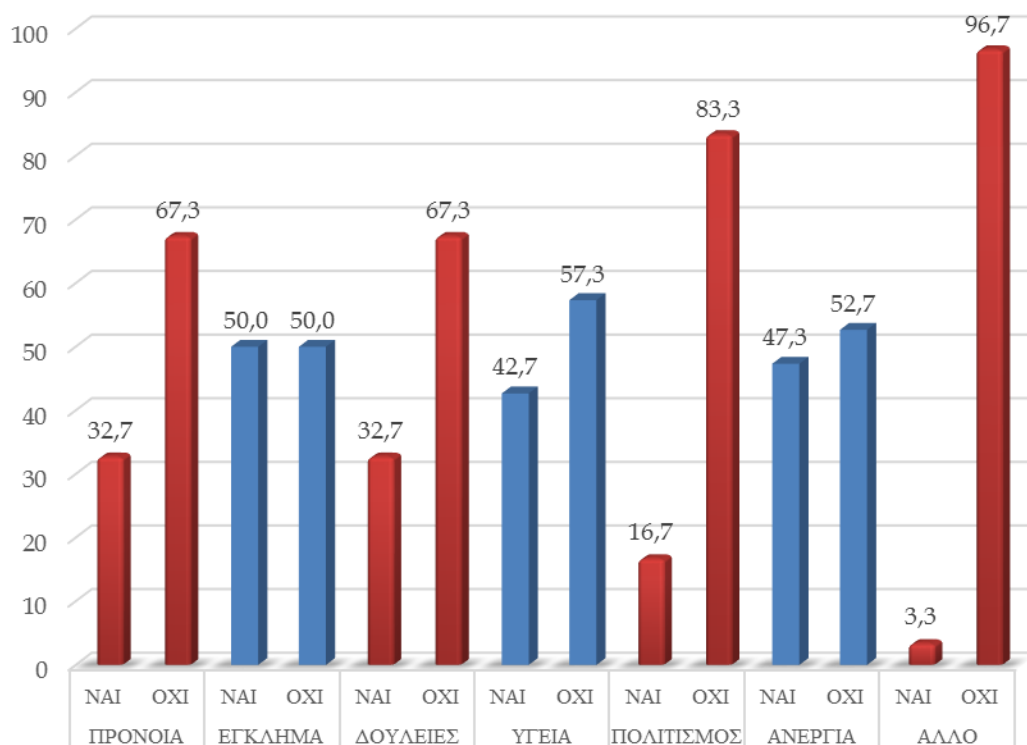
Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Ως προς τις αρνητικές συνέπειες της μετανάστευσης (Διάγραμμα 9), παρατηρείται ότι το 50% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι οι μετανάστες αυξάνουν την εγκληματικότητα, το 47,3% ότι οι μετανάστες αυξάνουν την ανεργία, το 42,7% ότι οι μετανάστες επιβαρύνουν το σύστημα υγείας, το 32,7% ότι οι μετανάστες επιβαρύνουν το σύστημα πρόνοιας, ενώ το ίδιο ποσοστό δηλώνει ότι οι μετανάστες παίρνουν τις δουλειές των Ελλήνων. Επίσης, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ένα μικρό ποσοστό (3,3%) υποστηρίζει ότι η εγκατάσταση των μεταναστών επιφέρει θετικά αποτελέσματα. Ειδικότερα, τονίζεται ότι οι μετανάστες δεν προκαλούν όξυνση των κοινωνικών προβλημάτων (όπως της ανεργίας ή της εγκληματικότητας), αλλά αντίθετα ενισχύουν την οικονομία, αυξάνουν τον εγχώριο πληθυσμό και προάγουν τον πολιτισμό (διευρύνοντας την πολυπολιτισμικότητα και φέρνοντας μαζί τους νέες ιδέες).

Σύμφωνα με την έρευνα της VPRC (VPRC 2007, σελ. 9 και 15), το 65% θεωρεί ότι η αύξηση της εγκληματικότητας στην Ελλάδα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στους μετανάστες, ενώ το 56% θεωρεί ότι οι μετανάστες φταίνε για την αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα. Η έρευνα της Public Issue (Public Issue 2009, σελ. 12 και 14) έδειξε ότι το 76% θεωρεί ότι η

μετανάστευση προκαλεί αύξηση της εγκληματικότητας στην Ελλάδα, ενώ το 39% θεωρεί ότι η μετανάστευση αυξάνει την ανεργία γιατί οι μετανάστες παίρνουν τις θέσεις των Ελλήνων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας του Γαλάνη (στο Γαλάνης 2003, σελ. 241), το 36,7% πιστεύει ότι για την αυξανόμενη εγκληματικότητα στην Ελλάδα ευθύνονται οι Αλβανοί, ενώ η έρευνα του Καρύδη (στο Γαλάνης 2003, σελ. 244) διαπίστωσε ότι το 97% θεωρεί τους μετανάστες ως υπεύθυνους για την έξαρση της εγκληματικότητας. Τέλος, από την έρευνα της Βαγενά (στο Γαλάνης 2003, σελ. 246) προέκυψε ότι το 86% των ερωτηθέντων θεωρεί υπεύθυνη για την αύξηση της εγκληματικότητας την παρουσία των ξένων.

Διάγραμμα 9: Αρνητικές συνέπειες της μετανάστευσης

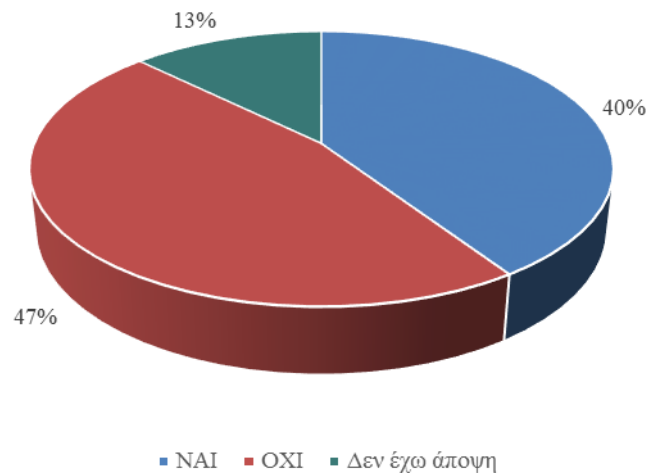

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι οι Γιαννιώτες εμφανίζονται να θεωρούν σε μικρότερο ποσοστό τους μετανάστες ως υπαίτιους για την αύξηση της εγκληματικότητας, ενώ δεν διαφοροποιείται σημαντικά το ποσοστό των ερωτηθέντων που θεωρεί ότι οι μετανάστες παίρνουν τις δουλειές των Ελλήνων.

Σε σχέση με τις δεξιότητες των μεταναστών (Διάγραμμα 10), η επικρατούσα αντίληψη (47%) είναι ότι οι μετανάστες δεν παρέχουν δεξιότητες που βρίσκονται σε έλλειψη στην Ελλάδα, ενώ αντίθετη άποψη έχει το 40%.

Διάγραμμα 10: Οι μετανάστες παρέχουν δεξιότητες που δεν βρίσκονται σε επάρκεια στην Ελλάδα

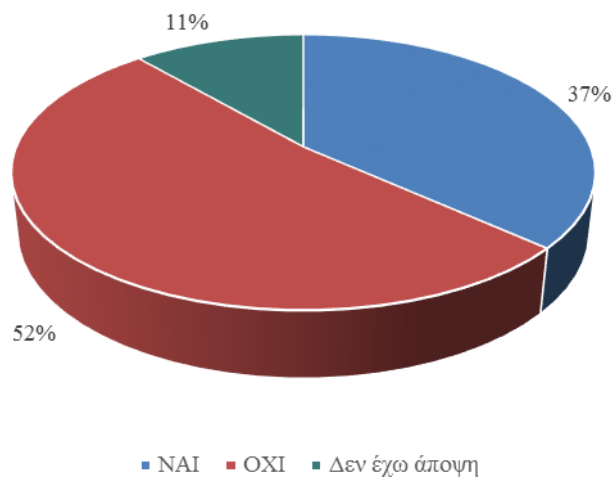

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Αναφορικά με το κατά πόσον η αύξηση του αριθμού των μεταναστών στα Ιωάννινα οδήγησε σε αύξηση της εγκληματικότητας (Διάγραμμα 11), το 52% δήλωσε ότι δεν ισχύει κάτι τέτοιο. Αξίζει να σημειωθεί ωστόσο ότι σχεδόν 1 στους 3 (37%) φαίνεται να συμφωνεί με την παραπάνω άποψη.

Οι απαντήσεις που έδωσε το 37% των ερωτηθέντων, που απάντησαν θετικά στην προηγούμενη ερώτηση, για το που στηρίζουν την άποψή τους παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον. Πολλοί από τους ερωτηθέντες δήλωσαν ότι η άποψή τους έχει διαμορφωθεί «από αυτά που ακούγονται» και από τα αστυνομικά δελτία, ενώ θα πρέπει να επισημανθεί και η άποψη ότι η εγκληματικότητα των μεταναστών οφείλεται στις «δυσκολίες επιβίωσης». Τέλος, ένας μικρός αριθμός ερωτηθέντων δήλωσε ότι έχει διαμορφώσει την άποψή του από τα «περιστατικά που έχει δει».

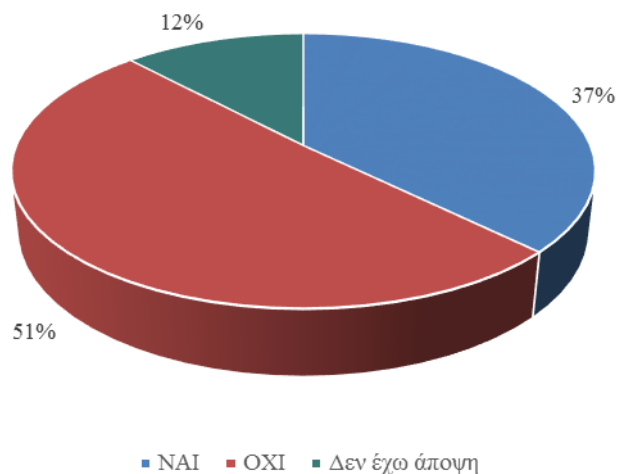
Διάγραμμα 11: Η αύξηση του αριθμού των μεταναστών στα Ιωάννινα οδήγησε σε αύξηση της εγκληματικότητας

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Όσον αφορά στο κατά πόσον οι μετανάστες συνεισφέρουν στην εγχώρια οικονομική και κοινωνική ζωή (Διάγραμμα 12), προέκυψε ότι το 51% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι οι μετανάστες δεν συνεισφέρουν στην εγχώρια οικονομική και κοινωνική ζωή, ενώ αντίθετη άποψη παρουσιάζει το 37%. Σημαντικό είναι και το ποσοστό των ατόμων που δεν απάντησαν (12%).

Διάγραμμα 12: Οι μετανάστες συνεισφέρουν στην εγχώρια οικονομική και κοινωνική ζωή

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Η παραπάνω εικόνα φαίνεται να συμφωνεί με τα αποτελέσματα της έρευνας της Public Issue: σύμφωνα με την τελευταία, το ποσοστό που θεωρεί ότι η μετανάστευση συνεισφέρει στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας φθάνει μόλις το 32% (Public Issue 2009, σελ. 8), αλλά όχι με τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε από την VPRC, σύμφωνα με την οποία το 54% θεωρεί ότι οι μετανάστες βοηθάνε σημαντικά την εθνική οικονομία, ενώ το 55% θεωρεί ότι η παρουσία των μεταναστών είναι θετική για το μέλλον της Ελλάδας (VPRC 2007, σελ. 7 και 19).

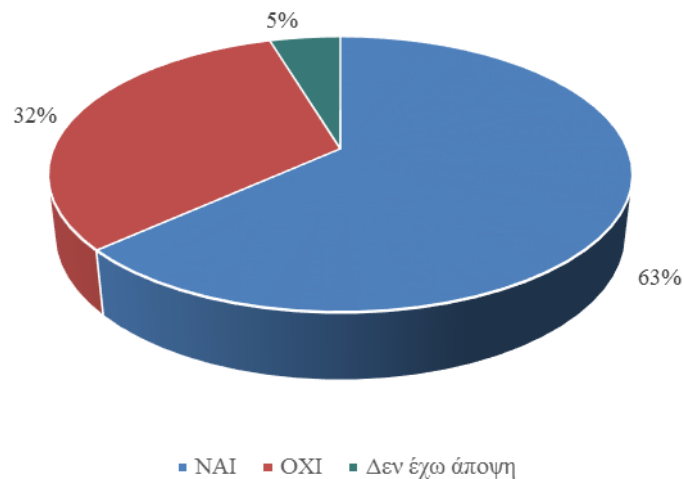
Στα άτομα που απάντησαν ότι οι μετανάστες συνεισφέρουν στην οικονομική και κοινωνική ζωή δόθηκε η δυνατότητα να εκφράσουν την άποψή τους για τη συνεισφορά των μεταναστών. Από τις απαντήσεις, διαπιστώνεται ότι σημαντικός αριθμός ατόμων υποστήριξε ότι οι μετανάστες «κάνουν δουλειές που δεν κάνουν Έλληνες» και μάλιστα με χαμηλές αμοιβές. Η τάση αυτή είναι σύμφωνη με αυτήν που εκφράζεται στην έρευνα της VPRC (VPRC 2007, σελ. 10) όπου το 88% θεωρεί ότι οι μετανάστες κάνουν κυρίως δουλειές που δεν θέλουν οι Έλληνες. Το αντίστοιχο ποσοστό που προέκυψε από την έρευνα της Public Issue, αγγίζει το 48% (Public Issue 2009, σελ. 14). Ταυτόχρονα, οι μετανάστες «πληρώνουν φόρους» και «καταναλώνουν αγαθά». Ως εργαζόμενοι, «πληρώνουν εισφορές» ενισχύοντας τα ασφαλιστικά ταμεία. Παράλληλα, κάποιοι από αυτούς «ιδρύουν και δικές τους επιχειρήσεις» στις οποίες «προσλαμβάνουν προσωπικό», συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στη μείωση της ανεργίας. Επίσης, μικρός αριθμός ερωτηθέντων δήλωσε ότι οι μετανάστες «φέρνουν σε επαφή τους Έλληνες με νέες κουλτούρες και πολιτισμούς».

Όπως γίνεται αντιληπτό από τις προηγούμενες απαντήσεις, 1 στους 3 ερωτηθέντες θεωρεί ότι οι μετανάστες συνεισφέρουν στην εγχώρια οικονομική και κοινωνική ζωή με τρόπο που δεν διαφέρει από τον αντίστοιχο των Ελλήνων. Τα παραπάνω στοιχεία αντικατοπτρίζουν μια «εικόνα» των μεταναστών ενταγμένων στο κοινωνικό σύνολο.

5.5.2 Ένταξη των μεταναστών

Ως προς την παρουσία των μεταναστών στην Ελλάδα, διαπιστώνεται ότι το 63% των ερωτηθέντων θεωρεί την παρουσία κάποιων εθνικοτήτων προβληματική.

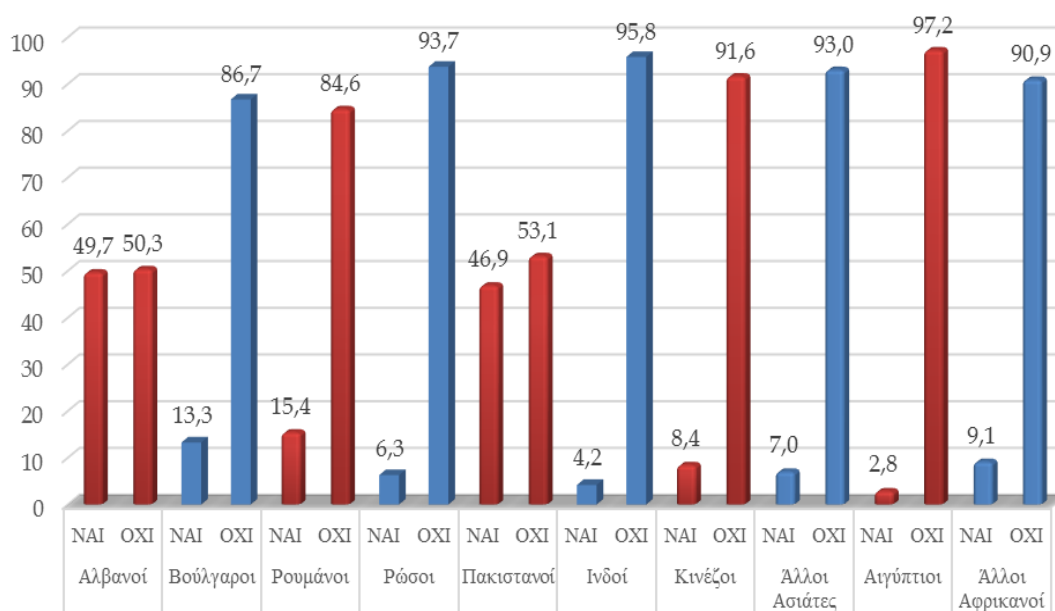
Διάγραμμα 13: Η παρουσία κάποιων εθνικοτήτων στην Ελλάδα είναι προβληματική

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Σε συνάρτηση με την προηγούμενη ερώτηση, τα άτομα που δήλωσαν ότι η παρουσία κάποιων εθνικοτήτων είναι προβληματική, κλήθηκαν να διευκρινίσουν ποιες είναι αυτές. Από τις απαντήσεις που δόθηκαν (Διάγραμμα 14) προέκυψε ότι οι Αλβανοί (49,7%) και οι Πακιστανοί (46,9%) είναι οι δύο εθνικότητες με την περισσότερο προβληματική παρουσία στην ελληνική κοινωνία. Ακολουθούν οι Ρουμάνοι με αισθητά χαμηλότερο ποσοστό όμως (15,4%). Η άποψη για την προβληματική παρουσία των Αλβανών στην Ελλάδα φαίνεται να συμφωνεί τόσο με την έρευνα του Γαλάνη (στο Γαλάνης 2003, σελ. 232) όσο και με την έρευνα του Καρύδη (στο Γαλάνης 2003, σελ. 243).

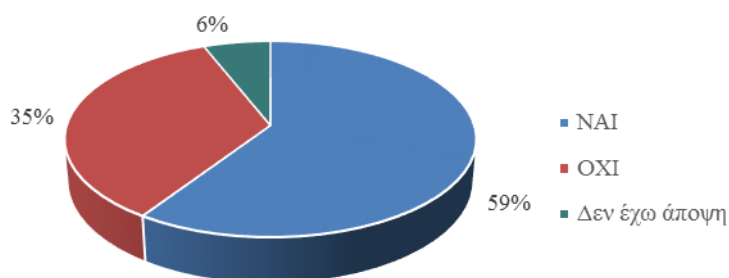
Διάγραμμα 14: Εθνικότητες με προβληματική παρουσία στην Ελλάδα

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Αναφορικά με το αν οι ερωτηθέντες θα προσλάμβαναν μετανάστη στην επιχείρησή τους (Διάγραμμα 15), το 59% έδωσε καταφατική απάντηση. Αντίθετα, το 35% δήλωσε ότι δεν θα προσλάμβανε κάποιον μετανάστη. Τα παραπάνω αποτελέσματα είναι ανάλογα με αυτά που προέκυψαν στις έρευνες του Γαλάνη και της Βαγενά: το 42,8% θα προσλάμβανε Αλβανούς και το 61,1% Βορειοηπειρώτες (στο Γαλάνη 2003, σελ. 236), ενώ το 63% έχει χρησιμοποιήσει ξένους σε βοηθητικές εργασίες (Βαγενά στο Γαλάνη 2003, σελ. 246).

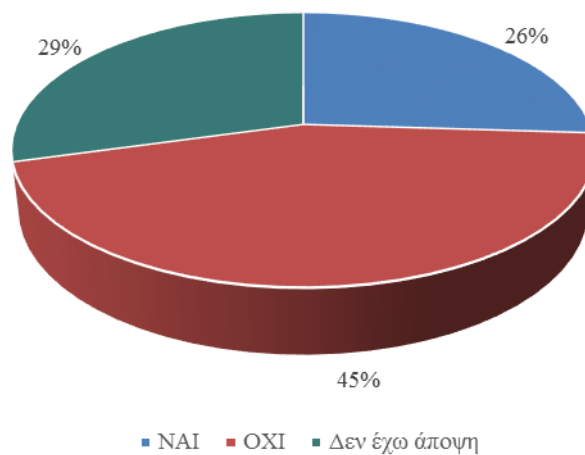
Διάγραμμα 15: Πρόσληψη μετανάστη

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Μία από τις ερωτήσεις που πρέπει να επισημανθεί είναι κατά πόσον οι γηγενείς θα ήθελαν το παιδί τους να παντρευτεί κάποιον μετανάστη. Σχεδόν 1 στους 2 (45%) δήλωσε ότι δεν επιθυμεί γάμο του παιδιού του με μετανάστη, ενώ θετικά απάντησε το 26%. Σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση (29%). Το παραπάνω αρνητικό ποσοστό είναι αισθητά χαμηλότερο από αυτό της έρευνας του Γαλάνη, στην οποία αγγίζει το 76% (στο Γαλάνη 2003, σελ. 242), αλλά υψηλότερο από το αντίστοιχο της έρευνας του Καρύδη, στην οποία το 22% αρνείται γάμο συγγενικού του προσώπου (στο Γαλάνη 2003, σελ. 244).

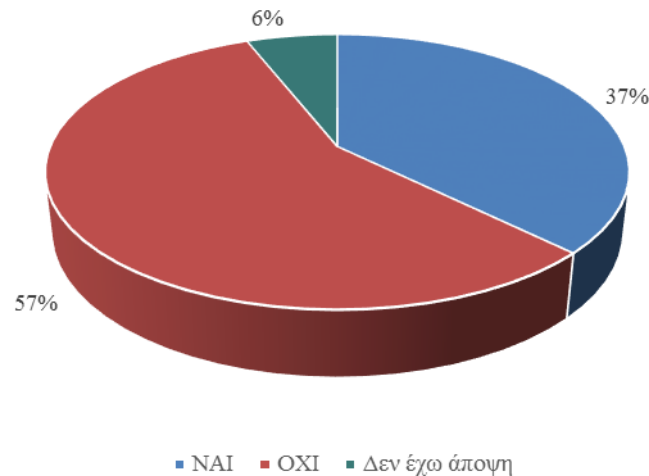
Διάγραμμα 16: Γάμος παιδιού με μετανάστη

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Όσον αφορά την ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, υψηλό ποσοστό (57%) δήλωσε ότι οι μετανάστες δεν έχουν ενταχθεί στην κοινωνία. Αντίθετη άποψη εξέφρασε το 37%.

Διάγραμμα 17: Οι μετανάστες έχουν ενταχθεί στην ελληνική κοινωνία

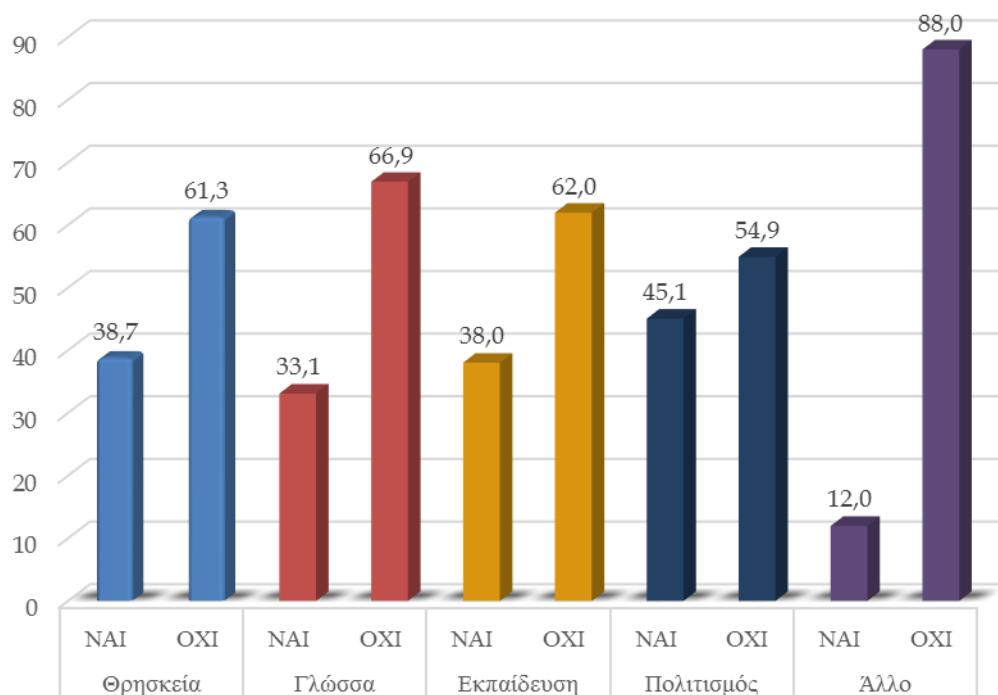
Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Στα άτομα που απάντησαν ότι οι μετανάστες δεν έχουν ενταχθεί στην ελληνική κοινωνία ζητήθηκε να αξιολογήσουν κατά πόσον αυτό οφείλεται σε συγκεκριμένους παράγοντες που διαφοροποιούν τους μετανάστες από τους Έλληνες.

Από το παρακάτω Διάγραμμα παρατηρείται ότι το 45,1% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η μη ένταξη των μεταναστών οφείλεται στον διαφορετικό πολιτισμό. Παράλληλα, το 38,7% υποστηρίζει ότι οφείλεται στη διαφορετική θρησκεία, ενώ παρόμοιο (38%) είναι το ποσοστό των ερωτηθέντων που ερμηνεύει τη μη ένταξη των μεταναστών με βάση το διαφορετικό εκπαιδευτικό τους επίπεδο. Ως προς το τελευταίο πρέπει να επισημανθεί ότι οι μετανάστες εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά ολοκλήρωσης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με τους Έλληνες (48,2% έναντι 35,1% διαφορά περίπου 10 ποσοστιαίων μονάδων), ενώ οι Έλληνες εμφανίζουν υψηλότερο ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (επίσης κατά 10 περίπου ποσοστιαίες μονάδες)⁴. Επιπλέον, 1 στους 3 πιστεύει ότι η διαφορετική γλώσσα επίσης συνιστά καθοριστικό παράγοντα μη ένταξης των μεταναστών.

⁴ Επεξεργασία στοιχείων της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (Α' τρίμηνο 2011).

Διάγραμμα 18: Λόγοι για τους οποίους δεν έχουν ενταχθεί οι μετανάστες στην ελληνική κοινωνία

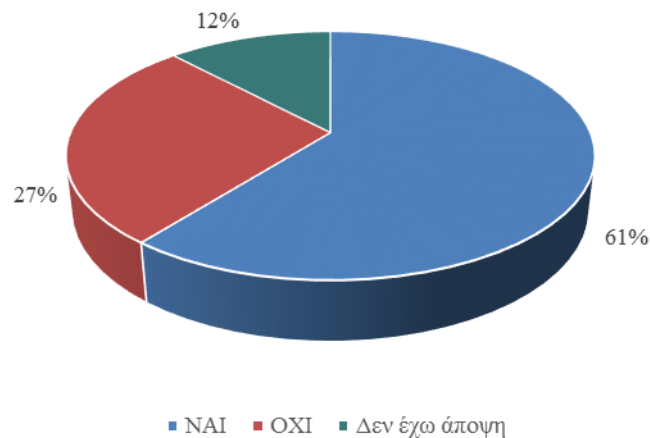

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

5.5.3 Στήριξη των μεταναστών

Σε σχέση με τη στήριξη των μεταναστών και παρά την γενικά αρνητική εικόνα που έχουν οι Γιαννιώτες απέναντι στους μετανάστες, όπως αυτή αποτυπώθηκε στις προηγούμενες ενότητες, το 61% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι οι Έλληνες πρέπει να είναι πιο ανεκτικοί με τους μετανάστες.

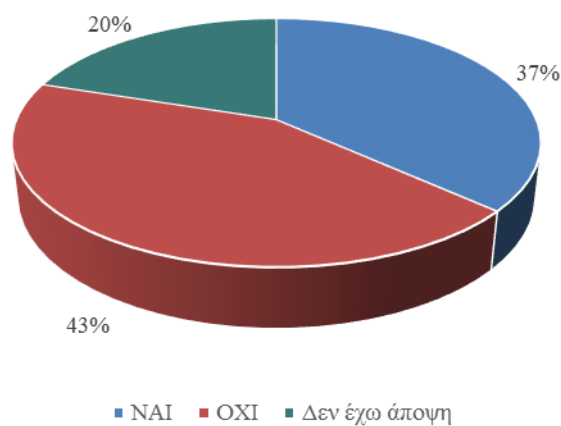
Διάγραμμα 19: Οι Έλληνες πρέπει να είναι πιο ανεκτικοί με τους μετανάστες

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Ως προς το κατά πόσον οι μετανάστες θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να φέρνουν εξ αρχής την οικογένειά τους στην Ελλάδα (Διάγραμμα 20), το 43% απάντησε αρνητικά, ενώ το 37% συμφωνεί με την παραπάνω άποψη.

Διάγραμμα 20: Θα πρέπει να επιτρέπεται εξ αρχής στους μετανάστες να φέρνουν την οικογένειά τους

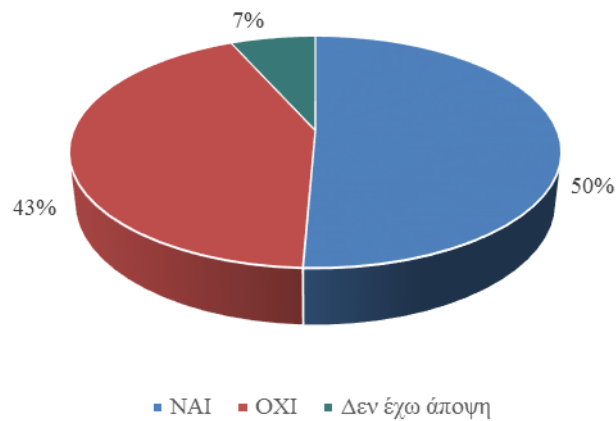

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Η άποψη για το αν οι μετανάστες πρέπει να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες απασχόλησης με τους Έλληνες φαίνεται να συμπληρώνει προηγούμενη απάντηση των ερωτηθέντων για το κατά πόσον οι μετανάστες παίρνουν τις δουλιές των Ελλήνων. Από το ακόλουθο Διάγραμμα παρατηρείται ότι το 50% θεωρεί ότι οι μετανάστες πρέπει να έχουν τις ίδιες

ευκαιρίες απασχόλησης με τους Έλληνες, ενώ αντίθετη άποψη εξέφρασε το 43% των ερωτηθέντων.

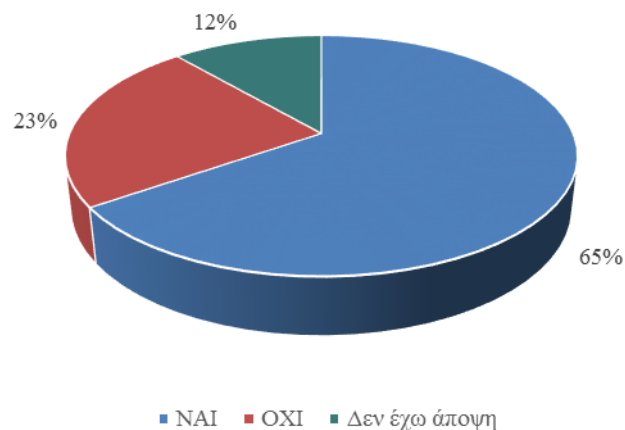
Διάγραμμα 21: Οι μετανάστες θα πρέπει να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες απασχόλησης με τους Έλληνες

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Ταυτόχρονα, το 65% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα υποστηρίζει ότι η Πολιτεία θα πρέπει να βοηθάει τους μετανάστες με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να επιτυγχάνεται η καλύτερη προσαρμογή τους (Διάγραμμα 22). Αντίθετη άποψη κατέχει το 23%.

Διάγραμμα 22: Βοήθεια της πολιτείας στους μετανάστες για καλύτερη προσαρμογή

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Ως προς τον τρόπο με τον οποίον θα πρέπει να βοηθήσει η Πολιτεία τους μετανάστες, οι ερωτηθέντες υπογραμμίζουν κατά κύριο λόγο τα ακόλουθα:

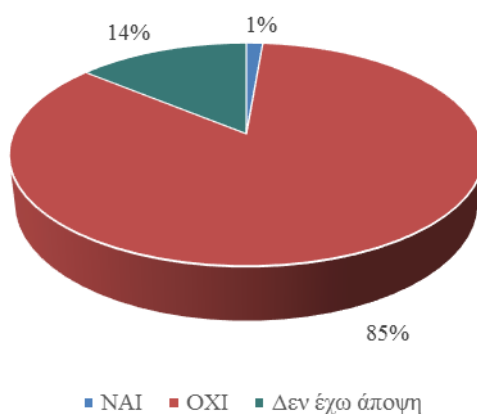
- α) την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και την ένταξή τους στην εκπαίδευση,
- β) την παροχή βοήθειας στην εύρεση εργασίας,
- γ) την παροχή στέγασης,
- δ) τη σίτιση,
- ε) την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης,
- στ) τη δημιουργία κέντρων ενημέρωσης και
- ζ) την εκμάθηση της ελληνικής κουλτούρας.

Όπως παρατηρείται, δίδεται έμφαση όχι μόνο σε μέτρα που αφορούν στις συνθήκες διαβίωσης, αλλά και σε παρεμβάσεις που θα επιτρέψουν την ομαλότερη ενταξιακή διαδικασία των μεταναστών, όπως η εκμάθηση της γλώσσας και η συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα.

5.5.4 Μεταναστευτική πολιτική

Αναφορικά με το ζήτημα των αιτήσεων μετανάστευσης, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (85%) δήλωσε ότι η Πολιτεία δεν διαχειρίζεται σωστά τις αιτήσεις. Αντίθετη άποψη εκφράζει μόλις το 14%.

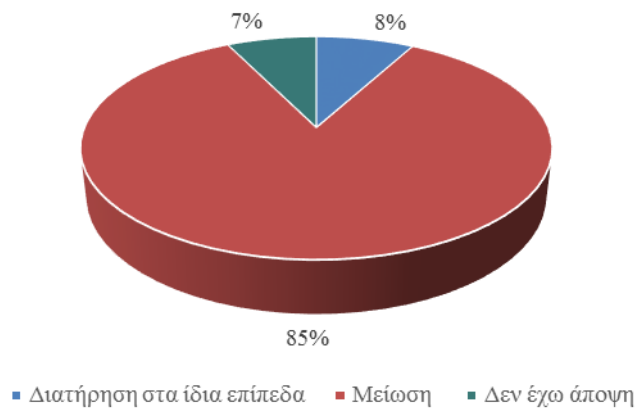
Διάγραμμα 23: Σωστή διαχείριση των αιτήσεων μετανάστευσης από την Πολιτεία

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Ένα από τα στοιχεία που πρέπει να τονισθεί είναι ότι η συντριπτική πλειοψηφία (85%) θεωρεί ότι ο αριθμός των μεταναστών στην Ελλάδα πρέπει να μειωθεί. Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 24, μόλις το 8% θεωρεί ότι ο αριθμός των μεταναστών πρέπει να παραμείνει στα ίδια επίπεδα, ενώ το 7% των ερωτηθέντων δεν απάντησε στην εν λόγω ερώτηση.

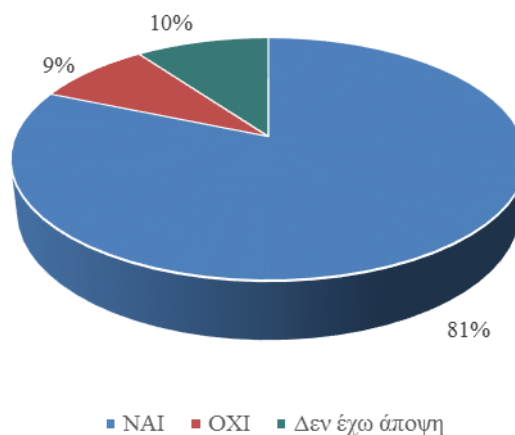
Διάγραμμα 24: Μεταβολή του αριθμού των μεταναστών στην Ελλάδα

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Επιπρόσθετα, όπως διαπιστώνεται και από το ακόλουθο Διάγραμμα, το 81% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι οι αλλοδαποί χωρίς άδεια παραμονής στη χώρα θα πρέπει να απελαθούν.

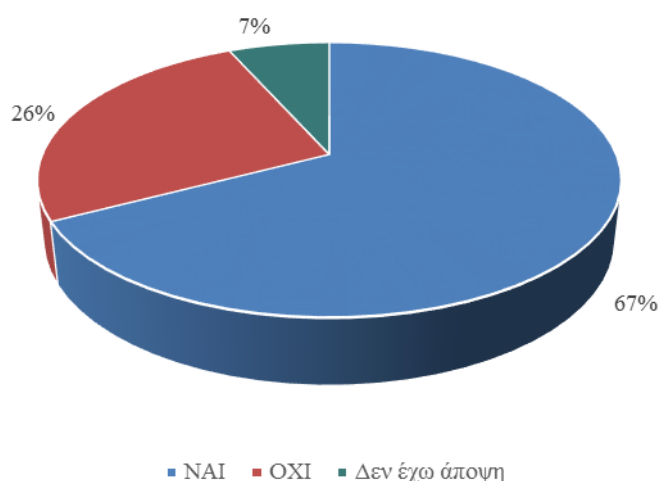
Διάγραμμα 25: Απέλαση των αλλοδαπών χωρίς άδεια παραμονής από την Ελλάδα

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Μια από τις πιο ενδιαφέρουσες ερωτήσεις αφορά στο κατά πόσον οι Έλληνες είναι ρατσιστές. Όπως παρατηρείται στο παρακάτω Διάγραμμα, το 67% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι οι Έλληνες είναι ρατσιστές. Αντίθετη άποψη εξέφρασε το 26%.

Διάγραμμα 26: Οι Έλληνες είναι ρατσιστές

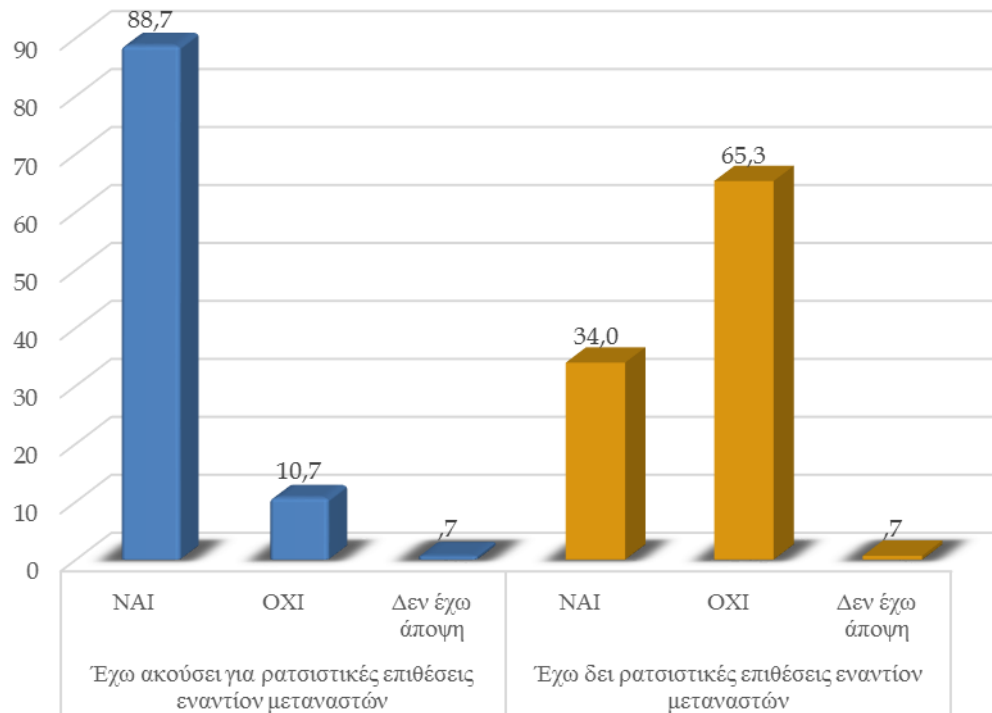

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Το ποσοστό των Γιαννιωτών που υποστηρίζουν ότι οι Έλληνες είναι ρατσιστές είναι αρκετά χαμηλότερο από το αντίστοιχο που προέκυψε στην έρευνα του Καρύδη (στο Γαλάνης 2003, σελ. 245), το οποίο φθάνει το 92%, αλλά είναι κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το ποσοστό στην έρευνα της Βαγενάς (στο Γαλάνης 2003, σελ. 247).

Όσον αφορά το ζήτημα των ρατσιστικών επιθέσεων κατά μεταναστών, το 88,7% δήλωσε ότι έχει ακούσει για περιστατικά ρατσιστικών επιθέσεων, ενώ το 34% υπήρξε και αυτόπτης μάρτυρας τέτοιων επιθέσεων.

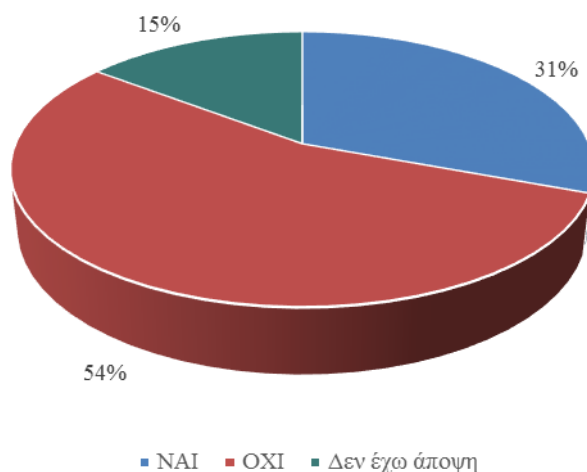
Διάγραμμα 27: Ρατσιστικές επιθέσεις

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Ένα από τα θέματα που απασχολούν έντονα το τελευταίο διάστημα την ελληνική κοινή γνώμη αλλά και την Πολιτεία, είναι η άνοδος της ακροδεξιάς. Στην ερώτηση κατά πόσον η άνοδος της ακροδεξιάς οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των μεταναστών, το 54% υποστήριξε ότι τα δύο φαινόμενα είναι ανεξάρτητα, ενώ το 31% εξέφρασε την άποψη ότι συνδέονται. Σημαντικό είναι και το ποσοστό των ατόμων που δεν απάντησαν στην εν λόγω ερώτηση.

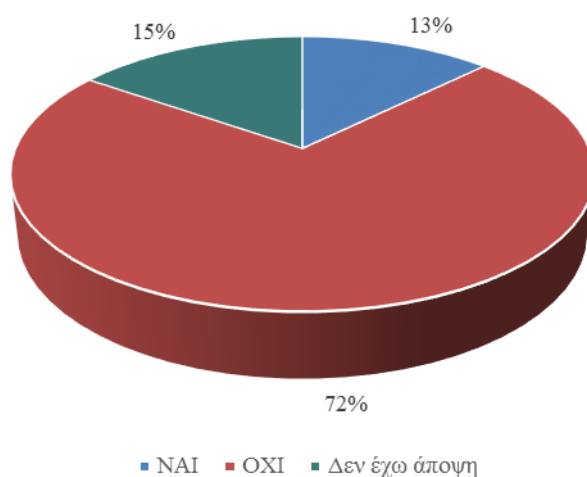
Διάγραμμα 28: Η άνοδος της ακροδεξιάς οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των μεταναστών

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Σε σχέση με το κατά πόσον η Πολιτεία παίρνει επαρκή μέτρα για την προστασία των μεταναστών, αξίζει να σημειωθεί ότι το 72% των ερωτηθέντων κρίνει τα μέτρα ως ανεπαρκή, ενώ μόλις το 13% θεωρεί ότι τα μέτρα επαρκούν. Υψηλό εμφανίζεται και το ποσοστό των ατόμων που δεν απάντησαν στη συγκεκριμένη ερώτηση (15%).

Διάγραμμα 29: Η Πολιτεία λαμβάνει επαρκή μέτρα για την προστασία των μεταναστών

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας

Σε συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης, τα άτομα που απάντησαν ότι τα μέτρα που παίρνει η Πολιτεία δεν είναι επαρκή, κλήθηκαν να προτείνουν συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία των μεταναστών. Από τις απαντήσεις που δόθηκαν διαπιστώνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δίνει μεγάλη έμφαση: α) στην «καλύτερη αστυνόμευση» των περιοχών όπου διαμένουν οι μετανάστες και β) στην εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου και την απονομή δικαιοσύνης. Ως προς το νομοθετικό πλαίσιο τονίζεται η ανάγκη εκσυγχρονισμού του, ενώ θα πρέπει να προβλέπεται η επιβολή αυστηρότερων ποινών για όσους διαπράττουν ρατσιστικές επιθέσεις. Ταυτόχρονα, σημαντικός θεωρείται ο ρόλος της εκπαίδευσης στην αντιμετώπιση του ρατσισμού, καθώς μέσω αυτής θα γίνει αποδεκτή η διαφορετικότητα.

Επίσης πρέπει να τονισθεί ότι υπάρχει ένας μικρός αριθμός ατόμων που δήλωσαν ότι η Πολιτεία δεν πρέπει να παρέχει καμία προστασία στους μετανάστες.

5.6 Συμπεράσματα

Είναι γεγονός ότι η επιλογή της μεθόδου του διαθέσιμου δείγματος δεν επιτρέπει την εξαγωγή γενικεύσιμων συμπερασμάτων. Παρ' όλα αυτά η ερμηνεία των αποτελεσμάτων της έρευνας οδηγούν σε ενδείξεις ως προς τη στάση των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες.

Εκείνο που πρέπει να σημειωθεί εξ αρχής είναι ότι η στάση που έχουν οι κάτοικοι των Ιωαννίνων για τους μετανάστες είναι κατά βάση αρνητική, στοιχείο το οποίο έρχεται σε αντίθεση με την άποψη ότι οι μετανάστες κάνουν τους Έλληνες πιο ανοιχτούς σε νέες ιδέες και πολιτισμούς. Ιδιαίτερα δε για τους Αλβανούς, που αποτελούν και την πλειοψηφία των μεταναστών, αλλά και τους Πακιστανούς, η στάση παρουσιάζεται να είναι ιδιαίτερα αρνητική.

Αν και εκφράζεται και η άποψη ότι η μετανάστευση δεν έχει αρνητικές συνέπειες, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει αντίθετη άποψη. Έμφαση δίδεται στο ρόλο των μεταναστών στην αύξηση της εγκληματικότητας, στην αύξηση της ανεργίας, αλλά και στην επιβάρυνση του εθνικού συστήματος υγείας.

Η θετική άποψη για τους μετανάστες συμπυκνώνεται σε δύο στοιχεία: α) στο ότι οι μετανάστες «κάνουν δουλειές που δεν κάνουν Έλληνες» και μάλιστα με χαμηλές αμοιβές, στο οποίο ενδεχομένως οφείλεται και το ότι η πλειοψηφία των γηγενών θα προσλάμβανε

μετανάστη στην επιχείρησή του και β) στο ότι η συμπεριφορά τους σε συγκεκριμένες πτυχές της κοινωνικής και οικονομικής ζωής δεν διαφέρει από την αντίστοιχη των Ελλήνων (πληρώνουν φόρους, καταναλώνουν αγαθά και υπηρεσίες, κτλ.).

Είναι γεγονός ωστόσο ότι οι γηγενείς διαφοροποιούν τους εαυτούς τους από τους μετανάστες. Στον μετανάστη, τον «άλλο» αποδίδονται αξιολογικά χαρακτηριστικά κατωτερότητας, θεωρώντας ότι οι Έλληνες βρίσκονται προφανώς σε υψηλότερο επίπεδο (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, κτλ.) από τους οικονομικούς μετανάστες. Η διαφοροποίηση αυτή γίνεται εύκολα αντιληπτή από το γεγονός ότι υπάρχει μια άρνηση στο γάμο οικογενειακού προσώπου με μετανάστη. Η άρνηση αυτή είναι ενδεικτική προφανώς της κοινωνικής θέσης την οποία αποδίδουν οι γηγενείς στους μετανάστες, με τις προεκτάσεις που αυτό έχει στην ένταξή τους στην κοινωνία. Η διαφορετική γλώσσα, ο διαφορετικός πολιτισμός και το διαφορετικό υπόβαθρο αποτελούν παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της άποψης των Γιαννιωτών για τους μετανάστες.

Παρ' όλα αυτά, οι Γιαννιώτες θεωρούν ότι η στάση απέναντι στους μετανάστες θα πρέπει να είναι πιο ανεκτική. Κεντρικό ρόλο σε αυτό οφείλει να διαδραματίσει η Πολιτεία, η οποία θα πρέπει να εφαρμόσει μέτρα που θα διευκολύνουν την καλύτερη προσαρμογή των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία. Η αποτελεσματικότητα πάντως μέχρι στιγμής του κρατικού μηχανισμού για τη διαχείριση του φαινομένου της μετανάστευσης κρίνεται ανεπαρκής και για αυτό απαιτείται η υιοθέτηση διαφορετικών μέτρων τα οποία αφενός μεν θα αντιμετωπίζουν τη λαθρομετανάστευση και αφετέρου θα διασφαλίζουν την ισότιμη συμμετοχή των νόμιμων μεταναστών στην κοινωνία. Μεταξύ αυτών των μέτρων ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στην αντιμετώπιση του ρατσισμού, καθώς οι ρατσιστικές τάσεις στην ελληνική κοινωνία φαίνονται να είναι έντονες.

Εκείνο που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι ο στιγματισμός των Αλβανών φαίνεται να συνιστά ισχυρό ανασταλτικό παράγοντα για την ενεργό συμμετοχή του συνόλου των μεταναστών. Η κοινωνική επαφή και συνδιαλλαγή μεταξύ μεταναστών και γηγενών επίσης δεν φαίνεται να έχει διαφοροποιήσει τη στάση των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες.

Σημαντικό ρόλο σε αυτό, αν όχι καθοριστικό, διαδραματίζει η κοινωνική αναπαράσταση⁵ του μετανάστη από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ο μετανάστης προβάλλεται αρνητικά, με αποτέλεσμα να του προσάπτονται, κυρίως, αρνητικά χαρακτηριστικά, καθιστώντας τον την πηγή των διαφόρων κοινωνικών προβλημάτων. Αυτό αποδεικνύεται άλλωστε και από τις απαντήσεις αναφορικά με το που στηρίζουν οι ερωτηθέντες την άποψή τους ότι η αύξηση του αριθμού των μεταναστών στα Ιωάννινα οδήγησε σε αύξηση της εγκληματικότητας. Οι φράσεις «από αυτά που ακούγονται» και «από αυτά που διαβάζω» δείχνουν ακριβώς αυτή τη δυναμική που έχει η αναμετάδοση των πληροφοριών στη διαμόρφωση αντιλήψεων και απόψεων. Η προβολή του μετανάστη ως «επικίνδυνου» για τον Έλληνα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ιδίως τη δεκαετία του '80 και '90, φαίνεται λοιπόν ότι έχει επηρεάσει σημαντικά την κοινή γνώμη.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι η στάση των Γιαννιωτών απέναντι στους μετανάστες δεν έχει μεταβληθεί με το χρόνο. Ύστερα από τρεις δεκαετίες έντονης παρουσίας μεταναστών στην τοπική κοινωνία, οι Γιαννιώτες εξακολουθούν να αποκλείουν κοινωνικά τους μετανάστες, μια στάση η οποία φαίνεται να ισχύει γενικότερα στην ελληνική κοινωνία, όπως αυτό προκύπτει και από τη σύγκριση με τα αποτελέσματα αντίστοιχων ερευνών σε εθνικό επίπεδο.

⁵ Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι σύνολα εννοιών, προτάσεων και εξηγήσεων που παράγονται στην καθημερινή ζωή στη διάρκεια της διαπροσωπικής επικοινωνίας για την ανακάλυψη και την εξήγηση της πραγματικότητας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι συνεχείς μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα αλλά και η όξυνση των εθνικιστικών τάσεων στην Ελλάδα, σε μια περίοδο έντονης οικονομικής κρίσης, έχει καταστήσει τη μετανάστευση ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο απαιτεί την άμεση προσοχή τόσο της πολιτείας όσο και της ίδιας της κοινωνίας και την εφαρμογή μεταναστευτικών πολιτικών που θα συμβάλλουν στην αποτελεσματική διαχείριση του φαινομένου.

Εξίσου ανησυχητική όμως με την αύξηση των ρατσιστικών επιθέσεων που έχει παρατηρηθεί το τελευταίο διάστημα στην Ελλάδα είναι και η ταύτιση του μετανάστη με τον λαθρομετανάστη. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να παραβλέπεται η συμβολή των νόμιμων μεταναστών στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ελλάδας, η οποία είναι ουσιαστική και αδιαμφισβήτητη, όπως έχουν δείξει διάφορες έρευνες. Συνεπώς, ο δημόσιος διάλογος για το ζήτημα της μετανάστευσης δεν μπορεί να περιορίζεται στην αντιμετώπιση του φαινομένου της λαθρομετανάστευσης αλλά θα πρέπει να περιλαμβάνει και την ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία, εστιάζοντας σε ζητήματα διαχείρισης της ετερότητας, ισότητας και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ένταξη βέβαια είναι μια αμφίδρομη διαδικασία αμοιβαίας προσαρμογής και αφορά τόσο την κοινωνία όσο και τους ίδιους τους μετανάστες. Από τη μία πλευρά η κοινωνία θα πρέπει να υποδέχεται τους μετανάστες, να σέβεται τα δικαιώματα και τον πολιτισμό τους και από την άλλη πλευρά θα πρέπει να υπάρχει η προθυμία των ίδιων των μεταναστών να ενταχθούν και να σεβαστούν τους κανόνες και τις αξίες της κοινωνίας.

Ωστόσο, φαίνεται ότι η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Σε αρκετές περιπτώσεις οι μετανάστες δεν είναι ευπρόσδεκτοι, στοιχείο το οποίο εντείνεται λόγω της αυξανόμενης ροής μεταναστών αλλά και λόγω των δυσμενών εγχώριων οικονομικών συνθηκών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι κοινωνίες δεν αποδέχονται τόσο εύκολα τους μετανάστες, επιδεικνύοντας σε πολλές περιπτώσεις ρατσιστικές στάσεις και συμπεριφορές απέναντι στους μετανάστες, ενώ οι μετανάστες όντας κοινωνικά αποκλεισμένοι αγωνίζονται για να επιτύχουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης και μια ισότιμη μεταχείριση. Πράγματι, σύμφωνα με έρευνα του Ευρωβαρόμετρου για την Ένταξη τα βασικά εμπόδια, όπως τονίζονται από την πλευρά των μεταναστών, είναι οι πολιτισμικές και θρησκευτικές διαφορές, τα στερεότυπα, η αρνητική στάση και η έλλειψη κατανόησης εκ μέρους του

γηγενούς πληθυσμού, ενώ από την πλευρά των γηγενών, τονίζονται οι γλωσσικές ελλείψεις και η απροθυμία των μεταναστών να ενταχθούν.

Το ζητούμενο λοιπόν παραμένει: πώς θα καταστεί εφικτή η αποδοχή των μεταναστών από τους γηγενείς και η ένταξή τους στις εγχώριες κοινωνίες; Ίσως η θεωρία των Guimond και Dambrum να δίνει μια απάντηση στο ερώτημα γιατί είναι δύσκολη η επίλυση του προβλήματος: ο φόβος του ανθρώπου μπροστά στην αλλαγή υπάρχει ακόμη κι αν η αλλαγή είναι προς την θετική κατεύθυνση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- [01] Ανδριανόπουλος Π., «Ανακύπτοντα Κοινωνικά Προβλήματα», στο Βγενόπουλος Κ. Γ. (επιμ.) (1998), *«Συνεδριακές Εκδηλώσεις ΕΚΕΜ. Πρόσφυγες και μετανάστες στην ελληνική αγορά εργασίας»*, Αθήνα: Παπαζήση.
- [02] Αφουξενίδης Α., Σαρρής Ν. & Τσακηρίδη Ο. (επιμ.) (2012), *Ένταξη των μεταναστών: Αντιλήψεις, πολιτικές, πρακτικές*, Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- [03] Βαρουξή Χ., Σαρρής Ν. & Φραγκίσκου Α. (επιμ.) (2009), *Όψεις μετανάστευσης και μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- [04] Γαλάνης Γ. (2003), Ελληνική κοινωνία και μετανάστευση: Απόψεις Ελλήνων για Αλβανούς μετανάστες, στο Κασιμάτη Κ. (επιμ.), *Πολιτικές μετανάστευσης και στρατηγικές ένταξης: Η περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών μεταναστών*, Αθήνα: Gutenberg.
- [05] Έμκε – Πουλοπούλου Η. (2007), *Η μεταναστευτική πρόκληση*, Αθήνα: Παπαζήση.
- [06] Καβουνίδου Τ. (1999), *Αλλοδαποί που υπέβαλλαν Αίτηση για Κάρτα Προσωρινής Παραμονής*, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας: Αθήνα.
- [07] Καραμανλή Θ. (2008), *Η επίδραση της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας και στην εκπαίδευση στην Ελλάδα*, Διδακτορική Διατριβή που υποβλήθηκε στο Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας τον Ιούνιο 2008, Θεσσαλονίκη.
- [08] Κασίμης Χ., Νιτσιάκος Β., Ζακοπούλου Ε., Παπαδόπουλος Α., Φώκου Μ., Μάντζος Κ. & Κασίμη Χ. (2002), *Οι επιπτώσεις της εγκατάστασης και απασχόλησης του ξένου εργατικού δυναμικού στην ελληνική ύπαιθρο*, Πανεπιστήμιο Πατρών & Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- [09] Κόντης Α. (1998), *Ημεδαπό και αλλοδαπό εργατικό δυναμικό στην ελληνική αγορά εργασίας*, στο Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, *Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, Αθήνα: Εξάντας, σελ. 509-530.

- [10] Κουντούρη Φ. (2008), *Ο μετανάστης στον ελληνικό τύπο: 1950-2005. Η περίπτωση της εφημερίδας «Τα Νέα»*, Working Paper 15/2008, Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- [11] Κυριαζή Ν. (1998), *Η κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.
- [12] Μουσούρου Α. (1991), *Μετανάστευση και Μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*. Αθήνα : Gutenberg.
- [13] Ναξάκης Χ. & Χλέτσος Μ. (επιμ.) (2003), *Μετανάστες και Μετανάστευση: Οικονομικές, Πολιτικές και Κοινωνικές Πτυχές*, Αθήνα: Πατάκη.
- [14] Νιτσιάκος Β. (2000), *Στο σύνορο: «Μετανάστευση», σύνορα και ταυτότητες στην αλβανο-ελληνική μεθόριο*, Αθήνα: Οδυσσέας.
- [15] Σαρρής Ν. (2008), *Θεσμικό πλαίσιο της μετανάστευσης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο*, Working Paper 18/2008, Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- [16] Στρατουδάκη Χ. (2008), *Έρευνες για τους μετανάστες στην Ελλάδα: Ερευνητικές εμμονές και εκκρεμότητες*, Κείμενα Εργασίας 2008/20, Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- [17] Σύκας Θ. (2008) , *Αλλοδαποί μετανάστες στις περιοχές της ευρωπαϊκής υπαίθρου: Η περίπτωση της Ελλάδας*, Διδακτορική διατριβή που υποβλήθηκε στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας τον Δεκέμβριο 2008, Θεσσαλονίκη.
- [18] Τζωρτζοπούλου Μ. & Κοτζαμάνη Μ. (2007), *Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών: Διερεύνηση των προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσής τους*, Working Paper 3/2007, Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- [19] Τσαούσης Δ. (1999), *Κοινωνική δημογραφία*, Αθήνα: Gutenberg.
- [20] Χαλιάπα Α. (2009), *Η ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα: Η προβληματική της δεύτερης γενιάς*, Διδακτορική Διατριβή που υποβλήθηκε στο Τμήμα Γεωγραφίας του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου τον Σεπτέμβριο 2009, Αθήνα.
- [21] Χλέτσος Μ., Κόλλιας Χ., Συρακούλης Κ., Παλαιολόγου Σ., Θαλασσοχώρη Χ., Μπουρδούβαλη Β. & Πούλιου Α. (2005), *Οικονομικές διαστάσεις της μετανάστευσης: Επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα*, Αθήνα: ΙΜΕΠΟ.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- [22] Baldwin – Edwards M. (2005), *Migration in the Middle East and Mediterranean*, Athens: Mediterranean Migration Observatory.
- [23] Borjas H. J. (1996): *Labor Economics*, McGraw-Hill.
- [24] Fix M. & Passel S. J. (1994), *Immigration & Immigrants: Setting the Record Straight*, Urban Institute, Washington DC.
- [25] Lee E. S. (1966), A theory of migration, *Demography*, Vol. 3, No.1, σελ. 47-57.
- [26] Piore, M. (1979). *Birds of passage: Migrant labor and industrial societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [27] United Nations (2013), *International Migration Report 2013*, ST/ESA/SER.A/346, New York.
- [28] United Nations (1998), *Recommendations on Statistics of International Migration*, Statistical Papers Series M., No. 58, Rev. 1, New York.
- [29] Rotte R. & Vogler M. (1999), *The effects of development on migration: Theoretical issues and new empirical evidence*, DP No. 46, IZA.

ΑΡΘΡΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

- [30] Ηπειρωτικός Αγών, *Καταδίωξη διακινητών μη νόμιμων μεταναστών*, Πέμπτη, 22 Νοεμβρίου 2012.
- [31] Ηπειρωτικός Αγών, *Διαπιστευτήρια με όπλο;*, Σάββατο, 15 Σεπτεμβρίου 2012.
- [32] Ηπειρωτικός Αγών, *Στην ατζέντα και η μετανάστευση*, Πέμπτη, 20 Ιανουαρίου 2011.
- [33] Ηπειρωτικός Αγών, *CHINA ΓΙΑΝΝΕΝΑ*, Τετάρτη, 23 Δεκεμβρίου 2009.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- [34] ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφή Πληθυσμού 2001. Εύρεση στην ιστοσελίδα <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-database>. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.
- [35] ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφή Πληθυσμού 2011. Εύρεση στην ιστοσελίδα <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-census2011>. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.
- [36] Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011), Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Ανακοίνωση για τη μετανάστευση, COM(2011) 248 τελικό, Βρυξέλλες, Εύρεση στις 17 Ιανουαρίου 2014 στην ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0248:FIN:EL:PDF>. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.
- [37] Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2008), Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, 13440/08, Βρυξέλλες, Εύρεση στις 16 Ιανουαρίου 2014 στην ιστοσελίδα <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EL&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%2013440%202008%20INIT&r=http%3A%2F%2Fregister.consilium.europa.eu%2Fpd%2Fel%2F08%2Fst13%2Fst13440.el08.pdf>. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.
- [38] Anderson B. & Blinder S. (2013), Who counts as a migrant? Definitions and consequences, The Migration Observatory, University of Oxford, Εύρεση στις 10 Ιανουαρίου 2014 στην ιστοσελίδα <http://migrationobservatory.ox.ac.uk/briefings/who-counts-migrant-definitions-and-their-consequences>. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.
- [39] Card D., Dustmann C. & Preston I. (2005), *Understanding attitudes to immigration: The migration and minority module of the first European Social Survey*, CDP No 03/05, Centre for Research and Analysis of Migration. Εύρεση στις 13 Δεκεμβρίου 2013 στην ιστοσελίδα http://www.cream-migration.org/publ_uploads/CDP_03_05.pdf. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.

- [40] Canoy M., Beutin R., Horvath A., Hubert A., Lerais F., Smith P. & Sochacki M. (2006), *Migration and public perception*, European Commission. Εύρεση στις 13 Δεκεμβρίου 2013 στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/dgs/policy_advisers/publications/docs/bepa_migration_final_09_10_006_en.pdf. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.
- [41] Council of the European Union (2004), Brussels European Council 12 & 13 December 2003, Presidency Conclusions, 5381/04, Brussels, Εύρεση στις 15 Ιανουαρίου 2014 στην ιστοσελίδα http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/78364.pdf. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.
- [42] Henning S. (2012), *Migration levels and trends: Global assessment and policy implications*, Παρουσίαση Συνεδρίου, 10 Φεβρουαρίου 2012. Εύρεση στις 15 Δεκεμβρίου 2013 στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/esa/population/meetings/tenthcoord2012/V.%20Sabine%20Henning%20-%20Migration%20trends.pdf>. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.
- [43] International Organization for Migration, Key Migration Terms, Εύρεση στις 27 Δεκεμβρίου 2013 στην ιστοσελίδα <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/key-migration-terms-1.html>. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.
- [44] Salt J. & Almeida J.C. (2006), International Migration in Europe: Patterns and Trends since the mid-1990s, *Revue Europeenne des Migrations Internationales*, Vol. 22, No 2, pages 155 – 175. Εύρεση στις 13 Δεκεμβρίου 2013 στην ιστοσελίδα <http://remi.revues.org/2828>. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.
- [45] Salt J. (2005), *Current Trends in International Migration in Europe*, Council of Europe CDMG(2005)2. Εύρεση στις 13 Δεκεμβρίου 2013 στην ιστοσελίδα http://www2.geog.ucl.ac.uk/mru/docs/current_trends_2004.pdf. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.
- [46] VPRC (2007), Στάσεις και αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες. Εύρεση στις 5 Φεβρουαρίου 2014 στην ιστοσελίδα

http://www.iom.gr/inst/iom/gallery/Events/MME%20&%20Stereotupa/Presentation_VPRC.pdf. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.

- [47] Public Issue (2009), Οι στάσεις των Ελλήνων πολιτών απέναντι στη μετανάστευση. Εύρεση στις 5 Φεβρουαρίου 2014 στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1191/immigration-2009/>. Αναζήτηση στον δικτυακό τόπο <https://www.google.gr/>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΜΕΡΟΣ Α': ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1. Ηλικία: _____

2. Φύλο:

α) Άνδρας ☐ (1)

β) Γυναίκα ☐ (2)

3. Εθνικότητα: _____

4. Επίπεδο εκπαίδευσης:

α) Δεν πήγε καθόλου σχολείο ☐ (1)

β) Δημοτικό ☐ (2)

γ) Γυμνάσιο ☐ (3)

δ) Λύκειο ☐ (4)

ε) ΙΕΚ ☐ (5)

στ) ΤΕΙ – ΑΕΙ ☐ (6)

ζ) Μεταπτυχιακό – Διδακτορικό ☐ (7)

5. Οικογενειακή κατάσταση:

α) άγαμος/η ☐ (1)

β) έγγαμος/η ☐ (2)

γ) διαζευγμένος/η ☐ (3)

δ) χήρος/α ☐ (4)

6. Κατάσταση απασχόλησης:

α) Αυτοαπασχολούμενος/η ☐ (1)

β) Απασχολούμενος/η ☐ (2)

- γ) Άνεργος/η ☐ (3)
 δ) Μη οικονομικά ενεργός/η ☐ (4)
 ε) Φοιτητής/τρια – σπουδαστής/τρια ☐ (5)

7. Έχετε σχέσεις με μετανάστες σε επίπεδο:

- α) Συγγενικό ☐ (1)
 β) Φιλικό ☐ (2)
 γ) Επαγγελματικό ☐ (3)
 δ) Οικονομικό ☐ (4)
 ε) Δεν υπάρχει σχέση ☐ (5)
 στ) Άλλο (προσδιορίστε): _____ ☐ (6)

ΜΕΡΟΣ Β': ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

1. Οι μετανάστες κάνουν τους Έλληνες πιο ανοιχτούς σε νέες ιδέες και πολιτισμούς.

- ΝΑΙ ☐
 ΟΧΙ ☐
 Δεν έχω άποψη ☐

2. Σημειώστε όσα πιστεύετε ότι ισχύουν για τους μετανάστες:

- α) επιβαρύνουν το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας ☐
 β) αυξάνουν την εγκληματικότητα ☐
 γ) παίρνουν τις δουλειές των Ελλήνων ☐
 δ) επιβαρύνουν το σύστημα υγείας ☐
 ε) αλλοιώνουν τον ελληνικό πολιτισμό ☐
 στ) αυξάνουν την ανεργία ☐
 ζ) άλλο (προσδιορίστε): _____

3. Οι μετανάστες παρέχουν δεξιότητες που δεν βρίσκονται σε επάρκεια στην Ελλάδα.

- ΝΑΙ ☐
 ΟΧΙ ☐
 Δεν έχω άποψη ☐

4. Πιστεύετε ότι η αύξηση του αριθμού των μεταναστών στα Ιωάννινα έχει οδηγήσει σε αύξηση της εγκληματικότητας;

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

Δεν έχω άποψη ☐

5. Αν ναι, που στηρίζεται αυτήν την άποψη;

6. Οι μετανάστες συνεισφέρουν σημαντικά στην εγχώρια οικονομική και κοινωνική ζωή.

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

Δεν έχω άποψη ☐

7. Αν απαντήσατε ναι στην προηγούμενη ερώτηση, σε τι πιστεύετε ότι συνεισφέρουν;

ΜΕΡΟΣ Γ': ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

8. Θεωρείτε προβληματική την παρουσία κάποιων εθνικοτήτων στην Ελλάδα;

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

Δεν έχω άποψη ☐

9. Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί; Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερα από ένα:

Αλβανοί	☐	(1)
Βούλγαροι	☐	(2)
Ρουμάνοι	☐	(3)
Ρώσοι	☐	(4)
Πακιστανοί	☐	(5)
Ινδοί	☐	(6)
Κινέζοι	☐	(7)
Άλλοι Ασιάτες	☐	(8)
Αιγύπτιοι	☐	(9)
Άλλοι Αφρικανοί	☐	(10)
Κανένας	☐	(11)
Άλλο (προσδιορίστε): _____	☐	(12)

10. Αν ήσασταν εργοδότης, θα προσλαμβάνατε κάποιον μετανάστη;

- ΝΑΙ ☐
- ΟΧΙ ☐
- Δεν έχω άποψη ☐

11. Θα παντρεύατε το παιδί σας με μετανάστη;

- ΝΑΙ ☐
- ΟΧΙ ☐
- Δεν έχω άποψη ☐

12. Πιστεύετε ότι οι μετανάστες έχουν ενταχθεί στην ελληνική κοινωνία;

- ΝΑΙ ☐
- ΟΧΙ ☐
- Δεν έχω άποψη ☐

13. Αν όχι, γιατί πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό; Μπορείτε να δώσετε παραπάνω από μία απαντήσεις. Βαθμολογήστε τις απαντήσεις από το 1 έως το 5 (1 ο υψηλότερος βαθμός και 5 ο χαμηλότερος).

- α) λόγω διαφορετικής θρησκείας ☐
- β) λόγω διαφορετικής γλώσσας ☐
- γ) λόγω διαφορετικού εκπαιδευτικού επιπέδου ☐
- δ) λόγω διαφορετικού πολιτισμού ☐
- ε) άλλο (προσδιορίστε): _____ ☐

ΜΕΡΟΣ Δ': ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

1. Οι Έλληνες πρέπει να είναι πιο ανεκτικοί με τους μετανάστες που εγκαθίστανται εδώ.

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

Δεν έχω άποψη ☐

2. Θα πρέπει να επιτρέπεται εξαρχής στους μετανάστες να φέρνουν την οικογένειά τους στην Ελλάδα.

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

Δεν έχω άποψη ☐

3. Οι μετανάστες θα πρέπει να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες απασχόλησης με τους Έλληνες.

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

Δεν έχω άποψη ☐

4. Η πολιτεία θα πρέπει να βοηθάει τους νέους μετανάστες για κάποιο χρονικό διάστημα με στόχο την καλύτερη προσαρμογή τους.

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

Δεν έχω άποψη ☐

5. Αν απαντήσατε ναι στην προηγούμενη ερώτηση, με ποιον τρόπο θα πρέπει να τους βοηθάει;

ΜΕΡΟΣ Ε': ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1. Η πολιτεία διαχειρίζεται με σωστό τρόπο τις αιτήσεις για μετανάστευση στην Ελλάδα.

NAI ☐

OXI ☐

Δεν έχω άποψη ☐

2. Πιστεύετε ότι ο αριθμός των μεταναστών που έρχονται στην Ελλάδα πρέπει να:

α) Αυξηθεί ☐ (1)

β) Διατηρηθεί στα ίδια επίπεδα ☐ (2)

γ) Μειωθεί ☐ (3)

δ) Δεν έχω άποψη ☐ (4)

3. Πιστεύετε ότι η Ελλάδα θα πρέπει να διώξει τους αλλοδαπούς που δεν έχουν άδεια παραμονής στη χώρα;

NAI ☐

OXI ☐

Δεν έχω άποψη ☐

4. Πιστεύετε ότι οι Έλληνες είναι ρατσιστές;

NAI ☐

OXI ☐

Δεν έχω άποψη ☐

5. Έχετε ακούσει για περιστατικά ρατσιστικών επιθέσεων (λεκτικών ή σωματικών) εναντίον μεταναστών;

NAI ☐

OXI ☐

Δεν έχω άποψη ☐

6. Έχετε δει προσωπικά περιστατικά ρατσιστικών επιθέσεων (λεκτικών ή σωματικών) εναντίον μεταναστών;

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

Δεν έχω άποψη ☐

7. Η άνοδος της άκρα δεξιάς στην Ελλάδα πιστεύετε ότι οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των μεταναστών;

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

Δεν έχω άποψη ☐

8. Πιστεύετε ότι η Πολιτεία παίρνει επαρκή μέτρα προστασίας των μεταναστών απέναντι σε ρατσιστικές επιθέσεις;

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

Δεν έχω άποψη ☐

9. Αν απαντήσατε όχι στην προηγούμενη ερώτηση, τι μέτρα πιστεύετε ότι πρέπει να λάβει η Πολιτεία για την προστασία των μεταναστών;
